

อำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจ ในการตรวจค้นยานพาหนะ
ส่วนบุคคล

ร้อยตำรวจเอกเสรี เตียมวงศ์

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกกฎหมายมหาชน สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2555

Police Powers to Search Personal Vehicles.

Pol.Capt. Seree Tiamwong

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for

the Degree of Master of Laws in Public Law

School of Law

SukhothaiThammathirat Open University

2012

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ	อำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจ ในการตรวจค้นยานพาหนะส่วนบุคคล
ชื่อและนามสกุล	ร้อยตำรวจเอกเสรี เตียมวงศ์
ASIB	กฎหมายมหาชน
สาขาวิชา	นิติศาสตร์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ด้าวลัย หอนพรัตน์

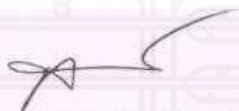
การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2555

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

(รองศาสตราจารย์ด้าวลัย หอนพรัตน์)

ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศิริพันธ์ พลรบ)

กรรมการ

(อาจารย์เกียรติชัย ณ นคร)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชานิติศาสตร์

ชื่อการศึกษา คั่นคว้ออิสระ อำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจ ในการตรวจค้นยานพาหนะ

ส่วนบุคคล

ผู้ศึกษา ร้อยตำรวจเอกเสรี เตียมวงศ์ รหัสนักศึกษ 2524005820 ปริญญา นิติศาสตรมหาบัณฑิต

อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ลาวัลย์ หอนพรัตน์ ปีการศึกษา 2555

บทคัดย่อ

ในการศึกษาเรื่องอำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจในการตรวจค้นยานพาหนะส่วนบุคคลนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อชี้ให้เห็นถึงปัญหาและมาตรการในการรักษาความสมดุลระหว่างการใช้อำนาจรัฐในการค้นยานพาหนะส่วนบุคคลเพื่อป้องกันการกระทำความผิด กับหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ผู้ครอบครองยานพาหนะ ซึ่งมีเสรีภาพในการเดินทาง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ว่ารัฐควรแก้ไขปรับปรุงกฎหมายให้มีความสอดคล้องเหมาะสมกับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ กับสถานะความเป็นจริงในปัจจุบัน ซึ่งมีการตราพระราชบัญญัติต่างๆ ขึ้นมารองรับการบังคับใช้กฎหมายในการตรวจค้นยานพาหนะแล้ว แต่ยังไม่มีการแก้ไขในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้อำนาจในการตรวจค้นยานพาหนะแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจแต่อย่างใด

การศึกษาคั่นคว้ออิสระในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการวิจัยทางเอกสาร ตำรา กฎหมาย ผลการวิจัย คำพิพากษาฎีกาตลอดจนปัญหาอุปสรรคที่ได้พบเห็นจากประสบการณ์พบว่ายานพาหนะที่เป็นรถยนต์อาจแบ่งได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้ 1) รถยนต์ที่ใช้เป็นยานพาหนะสำหรับเดินทาง 2) รถยนต์ที่ใช้เป็นพาหนะในการขนส่งสินค้าและคนโดยสาร 3) รถยนต์ที่ใช้เป็นที่พักอาศัยชั่วคราวในขณะที่เดินทางหรือระหว่างพักการเดินทาง การตรวจค้นยานพาหนะตาม ข้อ 1 และ ข้อ 2 ในที่สาธารณะไม่จำเป็นที่จะต้องใช้หมายค้น ส่วนการค้นตามข้อ 3 สมควรที่จะต้องให้มีหมายค้น สำหรับผู้มีอำนาจตรวจค้นควรจำกัดเฉพาะเจ้าพนักงานตำรวจเท่านั้น

จากการศึกษาพบว่า อำนาจการค้นยานพาหนะของเจ้าพนักงานตำรวจนั้น เจ้าพนักงานทำการผู้ค้นต้องมีเหตุอันควรสงสัย (probable cause) ที่เป็นไปได้ว่าน่าจะมีการกระทำความผิด หรือมีสิ่งของผิดกฎหมายอยู่ในยานพาหนะ คือมีทั้งภาวะวิสัย และอัศวิสัย กล่าวคือมีทั้งข้อเท็จจริงหรือเหตุการณ์ที่เจ้าพนักงานรู้และทำให้เจ้าพนักงานเชื่อ และต้องมีข้อเท็จจริงหรือเหตุการณ์ที่วิญญูชนทั่วไปเชื่อ จึงสามารถทำการค้นยานพาหนะได้

คำสำคัญ ยานพาหนะส่วนบุคคล, การตรวจค้นยานพาหนะ, ที่ร โหฐานหรือคหนะสถาน,
ที่สาธารณะสถาน

Independent Study title: Police Powers to Search Personal Vehicles.

Author: Pol.Capt. Seree Tiamwong; **ID:** 2524005820; **Degree:** Master of Laws;

Independent Study advisor: Lawan Hornopparat, Associate Professor;

Academic year: 2012

Abstract

The objective of this independent study on the power of police to search personal vehicles is to point out problems and measures for maintaining the balance between the use of state power when searching a private vehicle to prevent wrongdoing under the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E.2550 of the people who own or occupy the vehicles. The law related to that should be amended to be consistent with the provisions of the Constitution. and the current situation in Thailand. With the Act and to support law enforcement to search the vehicle. But no change in the Code of Criminal Procedure empowers the police to search the vehicle.

The author studied various law textbooks, research work, the Supreme Court verdicts, and the actual problems faced while performing duties and came to a conclusion that vehicles in the form of automobiles could be classified into three categories according to their usage as followed: 1) Automobiles used for travelling, 2) Automobiles used for transport of goods and passengers, and 3) Automobiles used as temporary shelters while travelling or resting while travelling on a long trip. The search conducted on automobiles used in categories 1 and 2 in public place does not require a search warrant. However, a search warrant is needed to conduct a search on automobiles used in category 3 and the authorities to conduct such a search should be limited to administrative officers or police officers only.

The results from this independent study revealed that Power of the police to search the vehicle. the public officers who are going to make the search shall have probable cause that there is probability that some wrongdoing may take place or illegal things may be present in the private vehicle. They are subjective and objective. In other words , there are facts or events which public officers have become aware of and make them believe that a wrongdoing takes place or would take place and there must be facts or events, in which a general reasonable man would believe. Consequently, public officers are entitled to search the private vehicle.

Keywords: Personal Vehicles, The raider Vehicles, A private place. or Habitat.

Public places

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงด้วยดีเพราะได้รับความช่วยเหลือและอนุเคราะห์ คำแนะนำจากท่าน รองศาสตราจารย์ ลาวัลย์ หอนพรัตน์ ที่ได้รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งท่านได้ สละเวลาอันมีค่ายิ่งช่วยชี้แนะให้ข้อคิด คำแนะนำ ติดตามความคืบหน้าในการทำสารนิพนธ์ รวมทั้ง ตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ จนสามารถสำเร็จลงได้ด้วยดี จึงขอกราบขอบพระคุณท่านอย่าง สูงที่ให้ความเมตตากรุณาแก่ผู้เขียนตลอดมา

ในโอกาสนี้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์สิริพันธ์ พลรบ กรรมการ ซึ่งท่านได้ ให้ความรู้ คำแนะนำ ชี้แนะแนวทางอันเป็นประโยชน์สูงสุดในการทำสารนิพนธ์ฉบับนี้

ในท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อหลง เตียมวงศ์ คุณแม่ต่อมแก้ว เตียมวงศ์ ให้ การอุปการะผู้เขียน และขอขอบคุณ คุณกรรมิการ์ เตียมวงศ์ ที่เป็นกำลังใจให้กับผู้เขียนตลอดมา

อนึ่งหากสารนิพนธ์นี้มีคุณค่า และมีประโยชน์ต่อการศึกษาผู้เขียนขอมอบความดี ทั้งหมดให้กับบิดามารดา และครูบาอาจารย์ทุกๆท่าน ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้ ส่วนความ ผิดพลาดและข้อบกพร่อง อันเกิดจากสารนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่ผู้เดียว

เสรี เตียมวงศ์

มกราคม 2556

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ในการศึกษา	4
กรอบแนวคิดของการศึกษา	4
ขอบเขตของการศึกษา	5
ระเบียบวิธีการวิจัย	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการค้ำขนพาหนะ	6
2.1 แนวคิด ทฤษฎี และหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง	6
2.1.1 แนวคิดตามรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540 และ พุทธศักราช 2550	8
2.1.1.1 การค้ำขนในที่รโหฐาน	8
2.1.1.2 การค้ำขนในที่สาธารณะ	9
2.1.2 การค้ำขนพาหนะ	9
2.1.2.1 อำนาจการค้ำขนพาหนะ	10
2.1.2.2 อำนาจการค้ำขนบุคคลในยานพาหนะ	13
2.1.3 ผู้มีอำนาจในการค้ำขน	14
2.1.4 อำนาจของเจ้าพนักงานผู้ทำการตรวจค้ำขน	15
2.1.5 เวลาในการค้ำขน	15
2.2 การค้ำขนพาหนะตามกฎหมายของต่างประเทศ	15
2.2.1 การค้ำขนพาหนะของประเทศสหรัฐอเมริกา	15
2.2.2 การค้ำขนพาหนะของประเทศอังกฤษ	22
2.2.3 การค้ำขนพาหนะของประเทศฝรั่งเศส	28

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 กฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการค้ำยานพาหนะของเจ้าหน้าที่ตำรวจ	38
3.1 การค้ำยานพาหนะตามกฎหมายไทย	38
3.1.1 การตรวจค้ำยานพาหนะของเจ้าพนักงานตำรวจตามกฎหมายทั่วไป	38
3.1.2 การค้ำตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย	39
3.1.3 การค้ำยานพาหนะตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา	46
3.1.4 การค้ำยานพาหนะตามระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี	57
3.1.5 การค้ำยานพาหนะตามกฎหมายเฉพาะ	58
3.1.5.1 พระราชบัญญัติศุลกากร พุทธศักราช 2469	58
3.1.5.2 พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พุทธศักราช 2522	60
3.1.5.3 พระราชบัญญัติทางหลวง พุทธศักราช 2535	61
3.1.5.4 พระราชบัญญัติจราจรทางบก พุทธศักราช 2522	62
3.1.5.5 พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พุทธศักราช 2522	63
3.1.5.6 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พุทธศักราช 2519	66
3.1.5.7 พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พุทธศักราช 2545	68
3.1.5.8 พระราชบัญญัติในการสอบสวนคดีพิเศษ พุทธศักราช 2547	68
3.2. ผลของการค้ำยานพาหนะส่วนบุคคลโดยมิชอบ	82
3.2.1 ผลในทางกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา	83
3.2.2 ผลในการรับฟังพยานหลักฐาน	85
3.2.3 ประชาชนได้รับชดใช้ค่าสินไหมทดแทน	87
3.3. วิธีปฏิบัติและมาตรการควบคุมเกี่ยวกับการค้ำยานพาหนะ	88
บทที่ 4 ปัญหาอำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจในเรื่องการค้ำยานพาหนะส่วนบุคคล	90
4.1 การตีความเรื่องยานพาหนะ	94
4.2 ปัญหาเกี่ยวกับสถานที่ที่จะทำการค้ำยานพาหนะ	106
4.2.1 การค้ำยานพาหนะที่อยู่ในที่รโหฐาน	106
4.2.2 การค้ำยานพาหนะซึ่งอยู่ในที่สาธารณะสถาน	106
4.3 ปัญหาเกี่ยวกับการค้ำรถยนต์	106

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	108
5.1 บทสรุป.....	108
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	114
บรรณานุกรม.....	116
ประวัติผู้ศึกษา.....	119

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ยาเสพติดเป็นปัญหาของสังคมที่สำคัญของประเทศและเพิ่มความรุนแรงของปัญหา มากขึ้นจนเป็นคึกคึกความที่สูงขึ้นเป็นอันดับ 1 ไม่ว่าจะเป็นการแพร่ระบาดของยาเสพติดในพื้นที่ของ ประเทศ และการลักลอบนำเข้ายาเสพติดจากประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายทุกๆด้าน เช่น เศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของประเทศ

ประเทศไทยได้เผชิญกับปัญหา “ยาเสพติด” มาเป็นเวลานาน ทูกรัฐบาลได้ดำเนินการ แก้ไขปัญหาเสพติดมาตลอด รวมถึงรัฐบาลชุดปัจจุบัน โดย นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีได้ทำพิธีเปิดปฏิบัติการวาระแห่งชาติ “พลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติด” ขึ้นเมื่อวันที่ 11 กันยายน 2554 ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล¹ โดยได้กำหนดกลยุทธ์สำคัญที่จะดำเนินการคือ 7 แผน 4 ปรับ 3 หลัก 6 เร่ง ให้กับทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยึดเป็นหลักในการขับเคลื่อนงานยาเสพติด²

เพื่อเป็นการสนองนโยบายของรัฐบาล สำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยผู้บัญชาการ ตำรวจแห่งชาติได้สั่งการให้เจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินการตั้งด่านตรวจค้นยาเสพติดขึ้นเพื่อป้องกัน และปราบปรามขบวนการค้าและลักลอบลำเลียงยาเสพติดจากภาคเหนือสู่ภาคกลางของประเทศ ไทยอย่างเข้มงวด จึงเกิดปัญหาในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานตำรวจในการตรวจค้นยานพาหนะ ที่มีได้มีบทบัญญัติของกฎหมายใดๆให้อำนาจตรวจค้นได้โดยตรง เพียงแต่อาศัยเหตุอันควรสงสัย เหตุอันควรเชื่อ ตามพระราชบัญญัติต่างๆทำให้สามารถตรวจค้นได้ในบางครั้ง และก่อให้เกิด ปัญหาว่า เป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในการเดินทาง ซึ่งได้รับการคุ้มครอง จาก รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 หมวด 3 ส่วนที่ 1 มาตรา 26 บัญญัติว่า “การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ และส่วนที่ 3 ว่าด้วย สิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล ในมาตรา 32

¹ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักนายกรัฐมนตรี “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา.” ค้น 10 กันยายน 2554 จาก <http://www.krisdika.go.th/wps/portal/general>

² สำนักงานป้องกันปราบปรามยาเสพติด ค้น 3 กันยายน 2554 จาก <http://www.oncb.go.th>

³ พ.ร.บ.ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พุทธศักราช 2519 , พ.ร.บ.ยาเสพติดให้โทษ พุทธศักราช 2522

ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย” และในวรรคสามและวรรคสี่ บัญญัติว่า “การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ” “ในกรณีที่มีการกระทำซึ่งกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง ผู้เสียหาย พนักงานอัยการหรือบุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้เสียหาย มีสิทธิร้องต่อศาลเพื่อให้สั่งระงับหรือเพิกถอนการกระทำเช่นว่านั้น รวมทั้งจะกำหนดวิธีการตามสมควรหรือการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นด้วยก็ได้” มาตรา 33 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในเคหสถาน บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองในการที่จะอยู่อาศัยและครอบครองเคหสถานโดยปกติสุข การเข้าไปในเคหสถานโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครองหรือการตรวจค้นเคหสถานหรือในที่รโหฐาน จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ” มาตรา 34 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการเดินทางและมีเสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่ภายในราชอาณาจักร”⁵

เมื่อพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92 ซึ่งบัญญัติว่า ห้ามมิให้ค้นในที่รโหฐานโดยไม่มีหมายค้น หรือคำสั่งของศาลเว้นแต่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้ค้น และมาตรา 93 ซึ่งบัญญัติว่า “ห้ามมิให้ทำการค้นบุคคลใดในที่สาธารณะสถาน เว้นแต่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้ค้นในเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลนั้นมีสิ่งของในความครอบครองเพื่อจะใช้ในการกระทำความผิด หรือได้มาโดยการกระทำความผิด หรือมีไว้เป็นความผิด”⁶

ซึ่งจากสถานการณ์การตรวจค้นยานพาหนะดังที่ได้กล่าวข้างต้นนั้น ในทางกฎหมายถือว่าเป็น การค้นในที่สาธารณะ เพราะมีลักษณะเป็นการจำกัดเสรีภาพของบุคคลในการเคลื่อนไหวร่างกายมากกว่าเป็นการรบกวนการครอบครองอสังหาริมทรัพย์โดยปกติสุข ดังนั้นการค้นในลักษณะนี้จึงไม่อยู่ในบังคับที่จะต้องขอหมายค้นจากศาล อย่างไรก็ตามแม้ว่า การเรียกหรือสั่งให้รถหยุดเพื่อตรวจค้น จะทำได้โดยมิต้องมีหมายจากศาล ซึ่งพนักงานตำรวจก็อาจกระทำการด้วยการตั้งด่านตรวจค้นได้ แต่เจ้าพนักงานตำรวจผู้ค้นต้องควรให้ความสำคัญกับองค์ประกอบของกฎหมายที่บัญญัติว่า การค้นนั้นต้องมี “ความจำเป็น” กล่าวคือมี “เหตุอันควรสงสัย” หรือ “มีเหตุอันควรสงสัยตามสมควร” และการตรวจค้นยานพาหนะต้องไม่เป็นการกระทบสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้การรับรองเอาไว้ ต่อมาได้มีการแก้ไขกฎหมายเพื่อให้การป้องกันปราบปรามยาเสพติดให้โทษมีประสิทธิภาพมากขึ้น จึงได้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ

⁴ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

⁵ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช 2477

พุทธศักราช 2522 (ฉบับที่ 5) พุทธศักราช 2545 ในมาตรา 49 ให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจตรวจค้นบุคคล ยานพาหนะได้ และ พระราชบัญญัติป้องกันปราบปรามยาเสพติดให้โทษ พุทธศักราช 2519 (ฉบับที่ 4) พุทธศักราช 2545 ในมาตรา 14 ให้อำนาจกรรมการ เลขาธิการ รอง เลขาธิการและเจ้าพนักงาน มีอำนาจตรวจค้นบุคคล ยานพาหนะใดๆที่มีเหตุอันควรสงสัยตามสมควรว่ามียาเสพติดซุกซ่อนอยู่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ได้เช่นกัน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เป็นรัฐธรรมนูญที่ได้ให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้ ดังนั้นหลักกฎหมายต่างๆ หรือวิธีการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานตำรวจควรมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพของประชาชนเพื่อให้สอดคล้องกับปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 12 และข้อ 13 และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 12 และข้อ 17 ซึ่งประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีไว้ และให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยด้วย เมื่อการตั้งด่านตรวจหรือการตรวจค้น ยานพาหนะของเจ้าพนักงานตำรวจไม่มีความชัดเจน จึงควรหาความเหมาะสมเพื่อเป็นหลักเกณฑ์ และแนวทางในการปฏิบัติอีกทั้งยังสามารถตรวจสอบได้ เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการใช้อำนาจรัฐในการป้องกันการกระทำความผิด (Crime Control) และหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชน (Due Process)

เมื่อพิจารณาหลักในแนวทฤษฎีแล้วมีอยู่ 2 ทฤษฎี ที่มีวัตถุประสงค์ที่ขัดแย้งกันอยู่ คือตามทฤษฎี Crime Control ซึ่งมุ่งเน้นการควบคุมอาชญากรรมเป็นหลัก⁷ ดังนั้นการออกกฎหมาย จึงมักให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานของรัฐให้สามารถกล่าวหาสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนได้ ประชาชนจึงอาจถูกลิดรอนสิทธิบางประการ ทั้งนี้ก็เพื่อการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม สัมฤทธิ์ผล อีกทฤษฎีหนึ่ง คือ ทฤษฎี Due Process ที่มุ่งเน้นถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างแท้จริง รัฐจะล่วงละเมิดสิทธินี้ไม่ได้ ยังผลทำให้ประสิทธิภาพในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมลดน้อยลงไปด้วย

โดยหลักแล้วมาตรการทางกฎหมายที่ดีนั้น ต้องรักษาความสมดุลระหว่าง “อำนาจรัฐ ในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ” (Crime Control) และ “หลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชน” (Due Process)⁸ มิให้เกิดความโน้มเอียงไปในทางใดทางหนึ่งมากเกินไป ซึ่งถ้าหาก

⁷ สมศักดิ์ ถนอมบุญ “อำนาจพนักงานฝ่ายปกครองและตำรวจในการค้นยานพาหนะ” วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต 2541 หน้า 2

⁸ คณิง ภาไชย, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1, พิมพ์ครั้งที่ 9 กรุงเทพฯ : โครงการตำราและเอกสารการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551 หน้า 13 และ ดร.เกียรติจักร วัจนะสวัสดิ์, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 7 พลสยาม พรินดี, 2553, หน้า 1

คำนึงถึงความคล่องตัวในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานตำรวจ โดยมีได้กำหนดหลักเกณฑ์ที่แน่นอนจะส่งผลให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อน จากการกระทำของเจ้าพนักงานตำรวจ ถ้าหากให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานตำรวจในการตรวจค้นยานพาหนะแล้ว การปฏิบัติหน้าที่ ก็จะได้ผลมากขึ้น แต่ถ้ากฎหมายมุ่งในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมากเกินไป ก็จะทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจไม่กล้าที่จะตรวจค้นจึงทำให้การปฏิบัติหน้าที่ ในด้านป้องกันการลักลอบลำเลียงยาเสพติดได้ผลน้อยลง และอาจส่งผลเสียต่อสังคมได้ หรือกระบวนการยุติธรรมไม่สามารถดำเนินการอยู่ก็เป็นได้

ดังนั้นผู้ศึกษาจึงมีความต้องการศึกษาข้อกฎหมายในเรื่องอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจในการตรวจค้นยานพาหนะ โดยเฉพาะรถยนต์ส่วนบุคคลเท่านั้น ส่วนยานพาหนะอื่นๆ เช่น รถยนต์สาธารณะ รถไฟ เรือ หรือเครื่องบิน ซึ่งใช้บริการสาธารณะนั้นจัดเป็นที่สาธารณะอยู่แล้วย่อมไม่เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ

2. วัตถุประสงค์ในการศึกษา

2.1 เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีและหลักกฎหมายต่างประเทศเกี่ยวกับการค้นยานพาหนะเพื่อป้องกันปราบปรามการกระทำความผิดและการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

2.2 เพื่อศึกษาหลักกฎหมายไทยและแนวทางการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

2.3 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดจากการตั้งจุดตรวจเพื่อป้องกันปราบปรามการกระทำความผิด หรือการตรวจค้นยานพาหนะของเจ้าพนักงานตำรวจที่มีผลต่อสิทธิและเสรีภาพในการเดินทางของประชาชน ที่ได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

2.4 เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าพนักงานตำรวจในการตรวจค้นยานพาหนะส่วนบุคคล

3. กรอบแนวคิดของการศึกษา

โดยหลักการทางวิชาการนั้นมาตรการทางกฎหมายที่ดีนั้น ต้องรักษาความสมดุลระหว่าง “อำนาจรัฐในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ” (Crime Control) และ “หลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชน” (Due Process) มิให้เกิดความโน้มเอียงไปในทางใดทางหนึ่งมากเกินไป ซึ่งถ้าหากคำนึงถึงความคล่องตัวในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานตำรวจ โดยมีได้กำหนดหลักเกณฑ์ที่แน่นอนจะส่งผลให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อน จากการกระทำของเจ้าพนักงาน

ตำรวจ แต่ถ้ามุ่งในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมากเกินไป ก็อาจส่งผลเสียต่อสังคมได้ หรือส่งผลให้ไม่สามารถนำผู้กระทำผิดมารับโทษทางกฎหมายได้

4. ขอบเขตของการศึกษา

4.1 ศึกษาการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจว่ามีเหตุผลและความเหมาะสมเพียงใด รวมถึงมาตรการในการตรวจสอบการใช้อำนาจด้วย เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการใช้อำนาจรัฐในการป้องกันการกระทำความผิด (Crime Control) และหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชน (Due Process) เฉพาะกรณีการค้นยานพาหนะส่วนบุคคล

4.2 ศึกษาปัญหาข้อกฎหมาย กฎ ระเบียบ คำสั่ง ที่เกี่ยวข้องในการตั้งด่านตรวจ เพื่อป้องกันปราบปรามการกระทำความผิด

5. ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิธีการวิจัยเอกสารจากตัวบทกฎหมาย ระเบียบปฏิบัติ ตำรา งานวิจัยและวิทยานิพนธ์ เอกสารและข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 ทราบแนวคิด ทฤษฎี และหลักกฎหมายต่างประเทศเกี่ยวกับการค้นยานพาหนะเพื่อป้องกันปราบปรามการกระทำความผิด และการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

6.2 ทราบหลักกฎหมายไทยและแนวทางการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

6.3 ทราบปัญหาที่เกิดจากการตั้งจุดตรวจเพื่อป้องกันปราบปรามการกระทำความผิด หรือการตรวจค้นยานพาหนะของเจ้าพนักงานตำรวจที่มีผลต่อสิทธิและเสรีภาพในการเดินทางของประชาชน ที่ได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

6.4 ทราบแนวทางในการแก้ไขปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าพนักงานตำรวจในการตรวจค้นยานพาหนะส่วนบุคคล

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการค้นยานพาหนะ

ในการศึกษาเรื่อง อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจในการตรวจค้นยานพาหนะ ผู้ศึกษาได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำรา หนังสือ เพื่อนำมาเป็นหลักทางวิชาการและข้อมูลในการอ้างอิงสนับสนุนการศึกษาของข้าพเจ้า โดยมีหลักการและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิด ทฤษฎี หลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการค้นยานพาหนะส่วนบุคคลในประเทศไทยและหลักกฎหมายต่างประเทศ
2. สิทธิเสรีภาพในการเดินทาง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

2.1 แนวคิด ทฤษฎี และหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

การค้น เป็นมาตรการของรัฐในการแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดีอาญาและโดยเหตุที่สิ่งที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานนั้น บางกรณีก็ยังไม่เป็นที่ประจักษ์แจ้งว่ามีอยู่จริงหรือไม่ และถ้ามีอยู่จริงจะซุกซ่อนอยู่ในสถานที่ใดหรือในตัวบุคคลใด ดังนั้น การค้นหาพยานหลักฐานจึงอาจจำเป็นต้องเข้าไปค้นหาในสถานที่ หรือค้นหาจากตัวบุคคลซึ่งจำเป็นต้องทำให้บุคคลที่อยู่อาศัย หรือครอบครองสถานที่ นั้น หรือบุคคลที่จะต้องถูกค้น เสียสิทธิเสรีภาพไปบางส่วน แต่ก็เป็นที่หมายของประชาชนที่จะต้องยอมรับและให้ความสะดวกต่อการกระทำของเจ้าพนักงานของรัฐอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในขณะเดียวกันรัฐก็มีหน้าที่คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนด้วย

การค้นยานพาหนะ เป็นอีกมาตรการหนึ่งของรัฐในการแสวงหาพยานหลักฐานซึ่งถูกซุกซ่อนอยู่ในยานพาหนะ หรือในตัวบุคคลที่โดยสารมาในยานพาหนะนั้น เพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่จะใช้เป็นประโยชน์ในการดำเนินคดีอาญาด้วย การค้นหาจึงต้องเข้าไปในยานพาหนะหรืออาจต้องค้นตัวบุคคลที่อยู่ในยานพาหนะนั้นด้วย ทำให้บุคคลที่ถูกค้น หรือผู้ครอบครองยานพาหนะนั้น อยู่ในฐานะใด กล่าวคืออาจเป็นเพียงผู้ต้องสงสัยว่าเป็นผู้กระทำความผิด เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย หรืออาจเป็นผู้บริสุทธิ์ โดยกฎหมายให้ความคุ้มครองต่างกัน จึงต้องศึกษาก่อนว่ากฎหมายให้อำนาจรัฐทำการค้นยานพาหนะและผู้ที่อยู่ในยานพาหนะไว้อย่างไรบ้าง

เนื่องจากในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 รวมถึงกฎหมายอื่นๆ ก็ยังไม่มีกฎหมายใดบัญญัติหลักกฎหมายเกี่ยวกับการค้นยานพาหนะไว้

โดยเฉพาะ จะมีก็เพียงแต่พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พุทธศักราช 2522 (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 5) พุทธศักราช 2545 และพระราชบัญญัติป้องกันปราบปรามยาเสพติด พุทธศักราช 2519 (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 4) พุทธศักราช 2545 เท่านั้นที่ได้บัญญัติออกมาให้อำนาจเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เข้าค้นเคหะสถาน และยานพาหนะ ได้โดยไม่ต้องมีหมายค้น ซึ่งเป็นกฎหมายเฉพาะที่ให้อำนาจ เจ้าพนักงานที่ได้รับการแต่งตั้งถึงจะมีอำนาจ และได้เคยมีการเสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในส่วนที่เกี่ยวกับการค้นยานพาหนะมาก่อน โดยได้เสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมในมาตรา 93 วรรคสอง มีใจความว่า “ห้ามมิให้ค้นยานพาหนะในที่สาธารณสถาน เว้นแต่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้ค้น ในเมื่อมีเหตุเพียงพอที่จะออกหมายค้นหรือที่จะจับกุมบุคคลได้” ซึ่งเสนอโดยคณะกรรมการกฤษฎีกา แต่ก็ไม่ผ่านการพิจารณาให้เป็นกฎหมาย⁹ เมื่อไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ การจะศึกษาเกี่ยวกับหลักกฎหมายในเรื่อง การค้นยานพาหนะ จึงต้องเทียบเคียงบทกฎหมายเกี่ยวกับการค้นที่รโหฐาน ค้นในที่สาธารณสถาน และการค้นตัวบุคคล ที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน

จากการศึกษาหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการค้นยานพาหนะ โดยเทียบเคียงกับหลักกฎหมายเกี่ยวกับการค้น ไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดไว้เป็นการเฉพาะเลย

กฎหมายเกี่ยวกับการค้นยานพาหนะนั้น ไม่มีบทบัญญัติกฎหมายใดกำหนดไว้เป็นการเฉพาะ จะมีก็แต่เพียงบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 36 และ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 34 ซึ่งวางหลักเกี่ยวกับสิทธิในการเดินทางของบุคคลไว้ ดังนี้

“บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการเดินทางและมีเสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่อาศัยภายในราชอาณาจักร

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือสวัสดิภาพของประชาชน การผังเมือง หรือเพื่อสวัสดิภาพของผู้เยาว์”

ดังนั้น ในขณะที่บุคคลอยู่ในระหว่างการเดินทาง ไม่ว่าจะเดินทางโดยยานพาหนะชนิดใดก็ตามย่อมได้รับความคุ้มครองตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญนี้ แต่ถึงแม้ว่าบุคคลที่กำลังเดินทาง จะได้รับความคุ้มครองอย่างไรก็ตาม รัฐก็มีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการบางอย่างซึ่งต้องล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพในการเดินทางของบุคคลด้วย เช่น การหยุดรถเพื่อที่จะทำการตรวจค้น ทั้งนี้เพื่อ

⁹ สมศักดิ์ ถนอมบุญ “อำนาจพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในการค้นยานพาหนะ” วิทยานพนธ์ปริญญานิติศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต 2541 หน้า 64-65

ประโยชน์แห่งความมั่นคงของรัฐ หรือความสงบเรียบร้อยของสังคม หรือเพื่อสวัสดิภาพของประชาชน ด้วยเหตุนี้จึงต้องจำกัดสิทธิของประชาชนในระหว่างการเดินทางลงบางส่วนเพื่อให้อำนาจเจ้าพนักงานของรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม

2.1.1 แนวคิดตามรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540 และ รัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2550

ก่อนที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 จะมีผลบังคับใช้ การใช้อำนาจตรวจค้นของเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ไม่ว่าจะเป็นการตรวจค้นในที่สาธารณะ ในที่สาธารณะสถาน หรือการค้นตัวบุคคลนั้น จะค้นโดยอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งได้บัญญัติบังคับใช้มาตั้งแต่ พุทธศักราช 2478 ซึ่งให้ความสำคัญต่อการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม โดยให้อำนาจแก่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในการสืบสวนสอบสวนค้น จับกุม เพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมให้เป็นที่ไปด้วยความรวดเร็ว ซึ่งจะเห็นได้จากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช 2477 ได้ให้อำนาจพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่สามารถออกหมายจับ หมายค้น ได้ด้วยตนเอง และในกรณีที่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่จับด้วยตนเองตาม มาตรา 78 วรรคสอง หรือค้นด้วยตนเองตาม มาตรา 92 วรรคสอง ก็สามารถทำได้โดยไม่ต้องมีหมาย เพื่อให้การดำเนินการเป็นที่ไปด้วยความรวดเร็ว จึงทำให้มีบางครั้งที่การใช้อำนาจนั้น ล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลผู้บริสุทธิ์ได้ง่าย จนทำให้เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ของหลายฝ่าย และสรุปว่า น่าที่จะต้องจัดให้มีการตรวจสอบหรือควบคุมการใช้ดุลยพินิจในการใช้อำนาจของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจขึ้น จนกระทั่งได้เริ่มมีกระแสของประชาชนเรียกร้องให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญจนนำไปสู่การพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ และได้ร่างรัฐธรรมนูญสำเร็จเกิดขึ้นเป็น “รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน” ขึ้น ซึ่งจากคำปรารภของรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนนี้ตอนหนึ่งมีว่า “สภาร่างรัฐธรรมนูญได้จัดทำร่างรัฐธรรมนูญ โดยมีสาระสำคัญเป็นการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐเพิ่มขึ้น.” และจากรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนนี้เองได้มีบทบัญญัติควบคุมและตรวจสอบการดำเนินการของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในส่วนที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมไว้หลายประการด้วยกัน ซึ่งจะศึกษาบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540 และรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2550 ในส่วนที่เกี่ยวกับการค้น ดังนี้

2.1.1.1 การค้นในที่สาธารณะ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

ถือกันว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่เกิดขึ้นจากสภาร่างรัฐธรรมนูญ ที่แต่งตั้งโดยคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ ซึ่งรัฐธรรมนูญทั้งสองฉบับนี้ได้ส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยจะเห็นได้ว่า ได้มีบทบัญญัติซึ่งวางหลักรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้ เช่น

การรับรองสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยในการอยู่อาศัยไว้ด้วย โดยกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 บัญญัติไว้ใน มาตรา 32 ว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย”

การจับและคุมขังบุคคล จะกระทำมิได้ มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

การค้นตัวบุคคล หรือ การกระทำใดอันกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้ เว้นแต่ มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ

และบัญญัติไว้ใน มาตรา 33 ว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในเคหสถาน

บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองในการที่จะอยู่อาศัย และครอบครองเคหสถานโดยปกติสุข การเข้าไปในเคหสถานโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครองหรือการตรวจค้นเคหสถานหรือในที่รโหฐาน จะกระทำมิได้ เว้นแต่ มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ”

2.1.1.2 การค้นในที่สาธารณะสถาน การค้นในที่สาธารณะสถานนั้นมีทั้งที่เป็นการค้นตัวบุคคลในที่สาธารณะสถานและการค้นสถานที่ซึ่งเป็นที่สาธารณะ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้วางหลักในเรื่องการค้นในที่รโหฐานไว้เป็นการเฉพาะว่า จะต้องมีการมีคำสั่งหรือหมายของศาลเท่านั้นจึงจะค้นได้ ซึ่งหมายความว่า หากเป็นการค้นในสถานที่ซึ่งเป็นที่สาธารณะแล้วจะสามารถทำการค้นได้โดยไม่ต้องมีคำสั่งหรือหมายของศาล

สำหรับในเรื่องการค้นตัวบุคคลในที่สาธารณะสถานนั้น รัฐธรรมนูญไม่ได้บัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ เพียงแต่ได้วางหลักรับรองสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลเอาไว้ตาม มาตรา 32 ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย”

การจับและคุมขังบุคคล จะกระทำมิได้ มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้ เว้นแต่ มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ

2.1.2 การค้นยานพาหนะ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 บัญญัติเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพในการเดินทางไว้ว่า

“บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการเดินทางและมีเสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่อาศัยภายในราชอาณาจักร

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือสวัสดิภาพของประชาชน การผังเมือง หรือเพื่อสวัสดิภาพของผู้เยาว์’

2.1.2.1 อำนาจการค้นยานพาหนะ

ในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางด้านคดีอาญานั้น ความมุ่งหมายหลักก็เพื่อต้องการที่จะเอาตัวบุคคลผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามความผิดที่กระทำลงไป แต่ก่อนที่จะรู้ตัวหรือได้ตัวผู้กระทำความผิด หรือรู้ว่าผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิดจริงหรือไม่ ก็จะต้องผ่านขั้นตอนทางกฎหมายเสียก่อน ได้แก่ ขั้นตอนการสืบสวน สอบสวน จับกุม ฟ้องร้อง และพิจารณาพิพากษาคดีในชั้นศาล การค้นก็เป็นวิธีการแสวงหาพยานหลักฐานอย่างหนึ่งที่อยู่ในขั้นตอนการสืบสวนสอบสวนของกระบวนการยุติธรรม ซึ่งดำเนินการโดยพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ

จากการศึกษารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ทราบว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่ได้บัญญัติ เรื่องของสิทธิส่วนบุคคลเอาไว้ แต่เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งเป็นกฎหมายหลักในการดำเนินกระบวนการยุติธรรม ไม่ได้กำหนด “เหตุแห่งความสงสัย”ที่จะทำให้สามารถตรวจค้นยานพาหนะไว้ จะมีก็เพียงกฎหมายในรูปของพระราชบัญญัติบางฉบับเท่านั้นที่ได้กำหนดให้อำนาจพนักงานของรัฐสามารถตรวจค้นยานพาหนะได้ เช่น

- พระราชบัญญัติมาตรการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พุทธศักราช 2534
- พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้โทษ พุทธศักราช 2519 (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 4) พุทธศักราช 2545
- พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พุทธศักราช 2522 (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 5) พุทธศักราช 2545
- พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พุทธศักราช 2545
- พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546
- พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พุทธศักราช 2547

จากกฎหมายที่กล่าวข้างต้น จะเห็นว่าเป็นกฎหมายที่มีลักษณะเฉพาะและได้บัญญัติให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานของรัฐมีอำนาจหยุดยานพาหนะ และมีอำนาจตรวจค้นยานพาหนะได้โดยอาศัยเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ คือ เหตุอันควรสงสัย พฤติการณ์อันควรสงสัย เหตุอันควรเชื่อ แต่ก็ไม่มีบทบัญญัติใดกำหนดว่า พฤติการณ์ หรือการกระทำใดบ้างที่จะถือว่าเป็นเหตุอันควรสงสัย

พฤติการณ์อันควรสงสัย เหตุอันควรเชื่อ การใช้อำนาจหยุดยานพาหนะ หรือทำการตรวจค้นยานพาหนะของเจ้าพนักงานตำรวจประจำด่านตรวจเป็นการกระทำที่อยู่ในดุลยพินิจของเจ้าพนักงานตำรวจผู้ค้นเป็นสำคัญ

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติ ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช 2477 ที่ได้กำหนดให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานตำรวจทำการตรวจค้นที่รโหฐานได้โดยไม่ต้องมีหมายค้น ตามมาตรา 92(4) โดยกำหนดไว้ว่า เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยตามสมควรว่าสิ่งของที่ได้มาโดยการกระทำผิดได้ซุกซ่อนหรืออยู่ในที่รโหฐาน ประกอบทั้งต้องมีเหตุอันควรเชื่อว่าการเนื่องจากการนานเนิ่นช้ากว่าจะเอาหมายค้นมาได้สิ่งของนั้นอาจถูกโยกย้ายเสียก่อน และนอกจากนี้ ยังบัญญัติให้อำนาจเจ้าพนักงานตำรวจ ทำการค้นตัวบุคคลได้โดยอาศัยเพียงเหตุแห่งความสงสัย ในมาตรา 93 ว่า ห้ามมิให้ทำการค้นตัวบุคคลใดในที่สาธารณะสถาน เว้นแต่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้ค้นในเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่า บุคคลนั้นมีสิ่งของในความครอบครองเพื่อจะใช้ในการกระทำความผิดหรือซึ่งได้มาโดยการกระทำความผิดหรือมีไว้เป็นความผิด และตาม มาตรา 100 วรรคสอง ถ้ามีเหตุอันควรสงสัยว่า บุคคลนั้นใดเอาสิ่งของที่ต้องการพบซุกซ่อนในร่างกาย เจ้าพนักงานตำรวจผู้ตรวจค้นตัวผู้นั้น ได้ตั้งบัญญัติไว้ในมาตรา 85

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ไม่ได้กล่าวถึงเหตุที่จะทำให้เจ้าพนักงานตำรวจทำการตรวจค้นยานพาหนะไว้ และดังที่กล่าวไว้ข้างต้น ยานพาหนะโดยเฉพาะอย่างยิ่งรถยนต์นั่งส่วนบุคคล ยังมีปัญหาถกเถียงกันมากกว่า รถยนต์นั่งส่วนบุคคลถือเป็นที่รโหฐานหรือไม่ จึงต้องศึกษาถึงอำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจในการตรวจค้นยานพาหนะ โดยเปรียบเทียบกับอำนาจการค้นที่รโหฐานและอำนาจการค้นตัวบุคคลในที่สาธารณะสถานมาประกอบกัน ซึ่งก็พบว่า กฎหมายให้อำนาจเจ้าพนักงานตำรวจสามารถตรวจค้นในที่รโหฐาน โดยไม่ต้องมีหมายค้น และตรวจค้นตัวบุคคลทั้งในที่รโหฐานและที่สาธารณะสถานโดยอาศัยเพียง "เหตุอันควรสงสัย" เท่านั้น และการค้น โดยอาศัยเหตุอันควรสงสัยนี้ก็เพื่อที่จะพบและยึดสิ่งของที่ใช้ในการกระทำความผิด เพื่อใช้ในการกระทำความผิด ซึ่งได้มาโดยการกระทำความผิด หรือซึ่งมีไว้เป็นความผิดซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานเพื่อจะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช 2477 ได้บัญญัติให้อำนาจเจ้าพนักงานตำรวจสามารถทำการตรวจค้นเพื่อแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานจากในที่รโหฐาน และจากตัวบุคคลไว้อย่างชัดเจน โดยที่ไม่มีบทบัญญัติมาตราใดกำหนดให้อำนาจการตรวจค้นยานพาหนะเพื่อแสวงหาพยานหลักฐานไว้ด้วย แต่ขณะเดียวกันก็ไม่มีบทบัญญัติมาตราใดห้ามมิให้ทำการตรวจค้นไว้ จะมีก็ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 36 และ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 34 ซึ่งบัญญัติคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลในการเดินทางไว้ โดยห้ามจำกัดเสรีภาพในการเดินทางของบุคคลไว้แต่ก็ไม่ได้ห้ามเสียทุกกรณี กล่าวคือหากเป็นการกระทำที่เป็นการจำกัดเสรีภาพของบุคคลเพื่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อย หรือสวัสดิภาพของประชาชนแล้วก็สามารถทำได้

การกระทำของเจ้าพนักงานตำรวจ อันล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลหรือเป็นการรบกวนสิทธิการคุ้มครองของบุคคลซึ่งเป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองยานพาหนะ โดยการตรวจค้นนั้นเป็นการกระทำเพื่อแสวงหายานหลักฐานจากยานพาหนะ เพื่อให้ได้พยานหลักฐานแห่งคดีอาญาที่เกิดขึ้นให้ครบถ้วนสมบูรณ์เพื่อให้ความยุติธรรมแก่คู่กรณี คู่ความหรือผู้ที่เกี่ยวข้องในคดีอาญาเพื่อเป็นการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมหรือความสงบสุขของประชาชน อำนาจการค้นยานพาหนะของเจ้าพนักงานตำรวจจึงมีได้เพียงเพื่อความจำเป็นในการรักษาความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยของสังคม หรือความสงบสุขของประชาชน

การค้นยานพาหนะมีวัตถุประสงค์หลักก็เพื่อต้องการพบบุคคล สิ่งของ หรือเพื่อป้องกันการกระทำความผิด อำนาจการตรวจค้นยานพาหนะจึงเป็นการกำหนดให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานของรัฐให้มีอำนาจทำการตรวจค้นยานพาหนะเพื่อพบบุคคลซึ่งต้องหาว่า ได้กระทำความผิด สงสัยว่าได้กระทำความผิดหรือบุคคลซึ่งต้องถูกหน่วงเหนี่ยวกักขังโดยมิชอบด้วยกฎหมาย หรือค้นเพื่อพบสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดหรือสิ่งของที่หาย เช่น ค้นหาสิ่งของที่จะเป็นพยานหลักฐานประกอบการสอบสวน ไล่สวนมูลฟ้อง หรือพิจารณา สิ่งของซึ่งมีไว้เป็นความผิด ได้มาโดยผิดกฎหมาย ได้ใช้ หรือตั้งใจจะใช้ในการกระทำความผิด และนอกจากนี้การค้นยานพาหนะยังมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันการกระทำความผิด หรือการก่อคดีอาชญากรรมอีกด้วย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเป็นกฎหมายหลักที่บัญญัติถึงวิธีบัญญัติไว้นั้น ยังไม่ได้บัญญัติหลักปฏิบัติหรือวิธีการปฏิบัติในเรื่องอำนาจการตรวจค้นยานพาหนะไว้

อำนาจค้นยานพาหนะเป็นอำนาจของเจ้าพนักงานของรัฐ ที่จะกระทำได้ใน 3 ลักษณะคือ

1. เป็นการให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานของรัฐให้สามารถทำการตรวจค้นยานพาหนะได้เพื่อให้เจ้าพนักงานของรัฐใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหายานหลักฐานประกอบการสอบสวน ดำเนินคดีไล่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาคดี
2. ให้อำนาจเจ้าพนักงานของรัฐให้สามารถค้นยานพาหนะได้เพื่อให้เจ้าพนักงานของรัฐใช้เป็นเครื่องมือในการจับกุมตัวบุคคลซึ่งได้กระทำความผิด หรือจะกระทำความผิด และช่วยเหลือบุคคลซึ่งถูกหน่วงเหนี่ยวหรือกักขังโดยมิชอบด้วยกฎหมาย
3. ให้อำนาจเจ้าพนักงานของรัฐ สามารถค้นยานพาหนะเพื่อเป็นการป้องกันการก่อคดี

อาชญากรรม เพื่อให้เจ้าพนักงานของรัฐใช้เป็นเครื่องมือในการรักษาความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือสวัสดิภาพของประชาชน

อำนาจการค้นยานพาหนะทั้ง 3 ลักษณะดังกล่าวนี้ จะเห็นว่าการค้นเพื่อป้องกันการก่อคดีอาชญากรรมมีความจำเป็น และมีความสำคัญต่อความมั่นคงของรัฐและการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมเป็นอย่างมาก โดยถ้าหากว่าการป้องกันการเกิดคดีอาชญากรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและได้ผลสูงสุดแล้วคดีอาชญากรรมย่อมจะไม่เกิดขึ้นหรือมีโอกาสเกิดขึ้นได้น้อยมาก แต่ถ้าหากปล่อยให้เจ้าพนักงานของรัฐใช้อำนาจตรวจค้นยานพาหนะได้โดยไม่มีมาตรการใด ๆ มาควบคุมแล้วก็อาจจะเป็นการสร้างความเดือดร้อนต่อประชาชนผู้บริสุทธิ์ได้

2.1.2.2 การค้นบุคคลที่อยู่ในยานพาหนะ บุคคลไม่ว่าจะเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ก็ตาม อาจจะมีสิ่งของผิดกฎหมาย หรืออาจมีสิ่งของที่ใช้ในการกระทำความผิด ใช้เป็นหลักฐานในการดำเนินคดีอาญา การแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกจับ หรือผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิด จะต้องแสวงหาสิ่งของหรือพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่จะทำได้เพื่อที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานประกอบการสอบสวน ใ้สอบสวนมูลฟ้องหรือพิจารณาสิ่งของซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานนั้นนอกจากจะถูกเก็บรักษา หรือซุกซ่อนไว้ในสถานที่ต่างๆ แล้วก็ยังสามารถถูกเก็บรักษาหรือซุกซ่อนอยู่ในตัวบุคคลทั้งที่เป็นผู้กระทำความผิดเองหรือบุคคลอื่นก็ได้ หากรัฐไม่สร้างหลักเกณฑ์ให้อำนาจเจ้าพนักงานของรัฐให้สามารถแสวงหาและยึดสิ่งของหรือพยานหลักฐานจากตัวบุคคลทั่วไป และรวมทั้งจากตัวบุคคลที่อยู่ในยานพาหนะได้แล้ว ก็จะทำให้สิ่งของดังกล่าวหลุดไปจากระบวนการพิจารณาคำเนินคดี ทำให้รัฐไม่สามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีได้อย่างถูกต้องครบถ้วน การรักษาความสงบสุขของประชาชนหรือความสงบเรียบร้อยของสังคมจึงไม่อาจเกิดขึ้นได้อย่างสมบูรณ์

แต่บุคคลที่ยังไม่ตกเป็นผู้ต้องหา หรือผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดย่อมมีฐานะแตกต่างไปจากผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดและจะต้องถูกจับ ดังนั้น อำนาจรัฐที่จะเข้าไปล่วงล้ำสิทธิของบุคคลดังกล่าวจึงต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตที่จำกัด

ตามที่ได้กล่าวถึงหลักกฎหมายในเรื่องเกี่ยวกับการค้นมาแล้วนั้นเป็นการกล่าวถึงหลักกฎหมายที่เกี่ยวกับการค้นเพื่อแสวงหาพยานหลักฐาน หรือสิ่งของที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานแห่งคดีจากบุคคลผู้ต้องสงสัยว่าจะเป็นผู้กระทำความผิดอาญาโดยค้นจากทั้งที่รโหฐาน และที่สาธารณสถาน โดยที่ยังไม่ได้กล่าวถึงการค้นหาพยานหลักฐานจากตัวบุคคลผู้ต้องสงสัยซึ่งอยู่ในยานพาหนะ ดังนั้นหลักกฎหมายตามที่ได้กล่าวข้างต้นจึงสามารถใช้กับการค้นตัวบุคคลผู้ต้องสงสัยว่าจะเป็นผู้กระทำความผิดอาญาซึ่งอยู่ในยานพาหนะได้ด้วย เช่น ค้นตัวบุคคลที่นั่งโดยสารมาในยานพาหนะและมีการซุกซ่อนสิ่งของผิดกฎหมายมาด้วย

2.1.3 ผู้มีอำนาจทำการค้น อำนาจการตรวจค้นยานพาหนะของเจ้าพนักงานของรัฐ ตามกฎหมายได้บัญญัติให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานของรัฐไว้ในเรื่องนั้นๆเป็นการเฉพาะโดยที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามิได้กำหนดตัวเจ้าพนักงานของรัฐผู้มีอำนาจตรวจค้นไว้ด้วย แต่เมื่อพิจารณาถึงผู้มีอำนาจตรวจค้นในที่สาธารณะสถานที่รโหฐานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้วได้แก่ เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ¹⁰ และเมื่อพิจารณาจากกฎหมายอื่นๆแล้ว ได้กำหนดตัวพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจตามกฎหมายนั้นๆ ไว้ด้วย เช่น

- พระราชบัญญัติแร่ พุทธศักราช 2510 พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจคือ ทรัพยากรธรณีประจำท้องที่

- พนักงานเจ้าหน้าที่ คือ เจ้าพนักงานซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยแต่งตั้งเพื่อปฏิบัติการตามกฎหมายนี้

- พระราชบัญญัติจราจรทางบก พุทธศักราช 2522 เจ้าพนักงาน คือ ตำรวจซึ่งปฏิบัติหน้าที่ควบคุมการจราจร

- พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พุทธศักราช 2534 เจ้าพนักงาน คือ ผู้ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามกฎหมายนี้

- พระราชบัญญัติทางหลวง พุทธศักราช 2535 เจ้าพนักงานทางหลวง คือ ผู้ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้เป็นเจ้าพนักงานทางหลวงเพื่อปฏิบัติการตามกฎหมายนี้

เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติการตามกฎหมายพิเศษเฉพาะดังกล่าวแล้วนั้น จะเห็นว่าหมายถึง เจ้าพนักงานซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้มีอำนาจและหน้าที่เกี่ยวกับการ จับกุม หรือปราบปรามผู้กระทำความผิดตามกฎหมายที่ตนได้รับมอบอำนาจนั้น ซึ่งก็คือ เป็นเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายกำหนดให้เป็นผู้ที่มีอำนาจและหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมด้วย ดังนั้น เจ้าพนักงานเหล่านี้จึงเป็นเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (16)¹¹ ด้วย

จึงสรุปได้ว่า ผู้มีอำนาจทำการตรวจค้นยานพาหนะได้ก็คือ เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ตามความหมายดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา นั่นเอง

¹⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช 2477 มาตรา 92,93,94

¹¹ “พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ” หมายความว่า เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ให้รวมทั้งพศติ เจ้าพนักงานกรมสรรพสามิต กรมศุลกากร กรมเจ้าท่า พนักงานตรวจคนเข้าเมืองและเจ้าพนักงานอื่นๆ ในเมื่อทำการอันเกี่ยวกับการจับกุมปราบปรามผู้กระทำความผิดซึ่งตนมีหน้าที่ต้องจับกุมหรือปราบปราม

2.1.4 อำนาจของเจ้าพนักงานผู้ทำการตรวจค้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 94 ได้กำหนดอำนาจของเจ้าพนักงานที่ทำการค้นในที่รโหฐานไว้ดังนี้ คือ ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่ทำการค้นในที่รโหฐานสั่งเจ้าของ หรือคนอยู่ในนั้น หรือผู้รักษาสถานที่ซึ่งจะค้นให้ยอมให้เข้าไปโดยมิหวงห้าม อีกทั้งให้ความสะดวกตามสมควรทุกประการในอันที่จะจัดการตามหมาย ทั้งนี้ให้พนักงานผู้นั้นแสดงหมาย หรือถ้าค้นได้โดยไม่ต้องมีหมายก็ให้แสดงนามและตำแหน่ง

ถ้าบุคคลดังกล่าวในวรรคต้นมิยอมให้เข้าไป เจ้าพนักงานมีอำนาจใช้กำลังเพื่อเข้าไป ในกรณีจำเป็นจะเปิดหรือทำลายประตูบ้าน ประตูเรือน หน้าต่าง รั้ว หรือสิ่งกีดขวางอย่างอื่น ทำนองเดียวกันนั้นก็ได้อีก

นอกจากนี้ มาตรา 100 ก็ยังได้กำหนดให้อำนาจเจ้าพนักงานผู้ค้นไว้ดีกว่า ถ้ามีเหตุอันควรสงสัยว่า บุคคลซึ่งอยู่ในที่ซึ่งค้นหรือจะถูกค้น จะขัดขวางถึงกับทำให้การค้นไร้ผล เจ้าพนักงานผู้ค้นมีอำนาจเอาตัวผู้นั้นควบคุมไว้ หรือให้อยู่ในความดูแลของเจ้าพนักงานในขณะที่ทำการค้นเท่าที่จำเป็นเพื่อมิให้ขัดขวางถึงกับทำให้การค้นนั้นไร้ผล ถ้ามีเหตุอันควรสงสัยว่า บุคคลนั้นได้อำนาจของที่ต้องการพบชุกซ่อนในร่างกาย เจ้าพนักงานผู้ค้นมีอำนาจค้นตัวผู้นั้นได้ตาม มาตรา 85

2.1.5 เวลาในการค้น ไม่มีบทบัญญัติมาตราใด ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่กำหนดเวลาในการค้นยานพาหนะไว้ เพียงแต่ได้วางหลักกำหนดเวลาในการค้นที่รโหฐานไว้ในมาตรา 96 โดยวางหลักว่า

“การค้นในที่รโหฐานต้องกระทำระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและตก”

และได้วางหลักกำหนดข้อยกเว้นเพื่อให้สามารถทำการตรวจค้นในเวลากลางคืนได้ หากเป็นกรณีที่มีความจำเป็นหรือเป็นกรณีฉุกเฉิน โดยกำหนดข้อยกเว้นไว้ ดังนี้

“เมื่อลงมือค้นแต่ในเวลากลางวัน ถ้ายังไม่เสร็จจะต้องค้นต่อไปในเวลากลางคืนก็ได้ ในกรณีฉุกเฉินอย่างยิ่งหรือซึ่งมีกฎหมายอื่นบัญญัติให้ค้นได้เป็นพิเศษ จะทำการค้นในเวลากลางคืนก็ได้ และสำหรับการค้นเพื่อจับผู้ร้าย หรือผู้ร้ายสำคัญ จะทำในเวลากลางคืนก็ได้ แต่ต้องได้รับอนุญาตพิเศษจากศาลตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา”

2.2 การค้นยานพาหนะตามกฎหมายของต่างประเทศ

2.2.1 การค้นยานพาหนะของประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นประเทศที่มีบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ เพื่อใช้ในการปกครองประเทศ และมีข้อบัญญัติไว้ใน มาตรา 6 ของรัฐธรรมนูญ ซึ่งระบุว่ารัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกาเป็น “กฎหมายสูงสุดของแผ่นดิน” โดยศาลสูงสุดของอเมริกา (Supreme Court) ได้

วางหลักในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลไว้เป็นจำนวนมากและอย่างยิ่ง จนได้รับการยอมรับในการนำไปปรับใช้ในหลายๆประเทศ

ประเทศสหรัฐอเมริกาได้ให้ความสำคัญคุ้มครองในเรื่องการตรวจค้นยานพาหนะมากน้อยเพียงใด อาจศึกษาจากตัวอย่างในการตีความรัฐธรรมนูญและคำพิพากษาของศาล อันที่จริงปัญหาในเรื่องความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพจากการถูกตรวจค้นยานพาหนะ ในประเทศสหรัฐอเมริกา นั้นบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญโดยตรง แต่ศาลสูงของรัฐบาลกลางได้ตีความจากบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติม คริสต์ศักราช 1971 มาตรา 4 ซึ่งบัญญัติไว้ แปลความเป็นภาษาไทยได้ว่า

“สิทธิของบุคคลที่จะมีความปลอดภัยในร่างกาย เลหสถาน เอกสารและทรัพย์สินของการถูกตรวจค้น โดยไม่มีเหตุอันควร จะถูกล่วงละเมิดมิได้ และห้ามมิให้มีการออกหมายเว้นแต่จะมีเหตุอันควร (Probable cause) ซึ่งได้รับการยืนยันด้วยคำสาบาน หรือคำปฏิญาณและโดยเฉพาะหมายนั้น ต้องระบุสถานที่ที่จะค้นหรือบุคคลที่จะจับกุมหรือสิ่งของที่จับได้”

กรณีที่เป็นปัญหามากคือ เรื่องการตรวจค้นรถยนต์ หรือยานพาหนะ อันใดซึ่งเคลื่อนที่ได้รวดเร็ว แต่เดิมผู้ร่างรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกาไม่เคยคาดคิดว่าเทคโนโลยีในสมัยต่อมาจะมีความเจริญรุดหน้าดังที่เห็นในปัจจุบัน ดังนั้น หลักที่ศาลสูงสุดวางไว้ว่าบทแก้ไขรัฐธรรมนูญ มาตรา 4 กำหนดให้การตรวจค้น ต้องทำโดยมีหมายของศาลนั้นหาใช่หลักตายตัวเสมอไปไม่ ในกรณีของการตรวจค้นรถยนต์นั้นศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกาเคยวินิจฉัยไว้ในคดี Carroll V. United States เมื่อปี คริสต์ศักราช 1925 ว่า¹²

1. กรณีของการตรวจค้นรถยนต์อาจเคลื่อนย้ายไปในระยะทางไกลด้วยเวลาอันรวดเร็ว
2. ถ้ารอกหมายของศาลเสียก่อน รถยนต์ก็อาจจะหลบออกไปนอกเขตอำนาจของศาลได้

กรณีของรถยนต์นั้นการออกหมายของศาลเพื่อการตรวจค้น จึงไม่จำเป็นเสมอไปทุกกรณี ถ้าเพียงเจ้าพนักงานของรัฐมีเหตุอันควรสงสัย (Probable cause) ว่าจำเลยกระทำความผิดจริง ก็อาจจะตรวจค้นได้โดยชอบด้วยกฎหมาย เกิดเป็นข้อยกเว้นของหลักให้ต้องมีหมายค้น ในกรณีของรถยนต์ขึ้นมา ซึ่งเรียกว่า “The auto exception”¹³

¹² Wayne w.bennett, Karen M.Hess (2001).Criminal Investigation. อ้างใน สัจชัย สกุลกิจไพบูรณ์, มาตรการในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนต่อการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานในการค้นยานพาหนะส่วนบุคคล, วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต 2549 หน้า 53

¹³ เรื่องเดียวกัน หน้า 53

ในประเทศสหรัฐอเมริกา ยึดหลักตามรัฐธรรมนูญ แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 4 ซึ่งวางหลักไว้ว่า การค้นโดยไม่มีเหตุอันควร (Unreasonable Search) จะกระทำมิได้ แต่ความหมายของคำว่า “ไม่มีเหตุอันควร” นี้ไม่มีคำอธิบายไว้ในรัฐธรรมนูญ จึงเป็นหน้าที่ของศาลที่จะเป็นผู้วินิจฉัยวางบรรทัดฐาน ซึ่งก็มีคดีที่ศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกาได้อธิบายหลักเกณฑ์ไว้เกี่ยวกับเรื่องนี้ เช่น ในคดี Carroll V.U.S.1925, คดี Chambers V. Maroney , 1992 ทั้ง 2 คดี สรุปได้ว่า¹⁴

ถ้าเจ้าพนักงานมีเหตุอันควรที่จะค้นรถยนต์ที่กำลังแล่นอยู่บนทางสาธารณะ แม้การค้นนั้นจะไม่มีหมายค้น ก็ถือว่าเป็นการค้นที่ชอบด้วยกฎหมาย

ในทางกลับกัน ถ้ารถยนต์ที่จอดอยู่กับที่ การค้นก็จะต้องใช้หมายค้น ทั้งนี้เป็นไปตามหลักในคดี Coolidge V. New Hampshire , 1971 แต่หลักดังกล่าวนี้เองก็ยังมีข้อยกเว้นอยู่ว่า หากมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นก็อาจทำการค้นโดยไม่มีหมายได้ คำว่า “เหตุจำเป็นอย่างอื่น” นี้ ศาลสูงสุดเองก็ได้เคยให้คำอธิบายไว้ แต่มีคดีที่ศาลชั้นต้น ได้ทำการวินิจฉัยอยู่คดีหนึ่ง คือ คดี Scater V.State 284.A 2d 45 1974 ศาลชั้นต้นได้ตีความกรณี “เหตุจำเป็นอย่างอื่น” ไว้ว่า ถ้ามีตำรวจอยู่คนเดียวและเป็นเวลากลางคืน ถ้าจะทิ้งรถเพื่อไปขอหมายค้น รถจะถูกเคลื่อนย้าย กรณีนี้การค้นอาจกระทำได้โดยไม่ต้องมีหมาย¹⁵

ปัญหาในเรื่องของการตรวจค้นตามกฎหมายสหรัฐอเมริกาอีกเรื่องหนึ่งคือปัญหาว่าอะไรเป็นเหตุอันควร(probable cause) ที่เป็นเงื่อนไขให้มีการออกหมายได้

จากการศึกษาพบว่ามีการตรวจค้นรถยนต์ของตำรวจในประเทศสหรัฐอเมริกาในกรณีเหตุอันควรสงสัย (probable cause) ซึ่งเป็นคดีขึ้นพิจารณาถึงศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกา ดังนี้

ข้อเท็จจริงในคดีอาดัมส์มีว่า จำเลยตำรวจจอห์น คอนเนลลี่ (John Connelly) กำลังขับรถยนต์สายตรวจจะแวะไปตามย่าน Bridgeport มลรัฐคอนเนคติกัต (Connecticut) เวลาตีสองเศษ สายตำรวจได้แจ้งให้คอนเนลลี่ทราบว่า จะมีรถคันหนึ่งผ่านมา และรถคันนั้นขนยาเสพติดมาด้วย ผู้ขายบนรถคาดปิ่นสั้นที่เอว มีรถผ่านมาตามที่สายแจ้ง คอนเนลลี่เรียกให้รถคันนั้นหยุด เกาะหน้าต่าง เมื่อหน้าต่างรถเปิดออก ตำรวจพบนายโรเบิร์ต วิลเลียมส์ (Robert Williams) จำเลยผู้ถือคัตินี้คาดซองเข็มขัดปิ่น และปิ่นพกที่เอวตามที่สายแจ้งไว้ ตำรวจจึงทำการจับกุมและตรวจค้นรถยนต์ที่ทำต่อเนื่องจากการจับ ตำรวจคือ จำเลยคอนเนลลี่ได้พบยาเสพติดในรถยนต์ด้วย

ศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกาวินิจฉัยโดยมติ 6 ต่อ 3 ว่าการยึดปิ่นและยาเสพติดในรถของวิลเลียมส์ชอบแล้วและถึงแม้ว่าจะไม่มีเหตุอันควรในการจับตอนแรกโดยลำพังแต่คำสายลับ

¹⁴ เรื่องเดียวกัน หน้า 54

¹⁵ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ , รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา , ครั้งที่ 953-11/2526 วันที่ 20 มีนาคม 2528 หน้า 4

แต่การกระทำของจำคอนเนลล์ก็สมเหตุสมผล ในการหยุดและตรวจสอบวิลเลียมส์ เนื่องจากมีความน่าเชื่อถือเพียงพอในการหยุดรถของวิลเลียมส์เพื่อตรวจสอบเพราะเป็นข่าวสารที่ได้รับจากสายตำรวจ และหากสายทำการแจ้งข้อมูลเท็จ สายก็อาจจะถูกลงโทษจำคุกตามกฎหมายของมลรัฐคอนเนคติกัตได้ และการตรวจค้นจนพบยาเสพติดต่อมาเป็นการค้นที่ต่อเนื่องจากการจับกุมจำเลยแล้ว ถือว่ามีเหตุอันควร ยาเสพติดที่ตรวจค้นพบในรถของวิลเลียมส์ จึงใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีได้ ศาลกล่าวในตอนหนึ่งว่า “การหยุดและตรวจสอบในคดีนี้กระทำเพื่อความปลอดภัยของจำคอนเนลล์เองด้วย” เพราะขณะนั้นเป็นเวลาค่ำกึ่งคืน สายแจ้งว่าจำเลยมีปืนมาด้วย การหยุดและตรวจสอบจึงสมเหตุสมผลแล้ว

ถ้าเป็นกรณีการค้นยานพาหนะส่วนบุคคล โดยใช้หลัก “การตรวจโดยตาเปล่า” หรือ “Plain view”¹⁶ กล่าวคือ ทำการค้นได้ เพราะได้เห็นอยู่ต่อหน้าต่อตา โดยสามารถเทียบเคียงได้กับความผิดซึ่งหน้า กล่าวคือ เห็นพยานหลักฐานหรือสิ่งของผิดกฎหมายได้อย่างชัดเจน เช่น เห็นยานพาหนะต้องสงสัยตามที่ได้รับรายงานว่าเป็นยานพาหนะที่ได้ใช้ในการกระทำความผิดในคดีฆาตกรรมหรือในคดีปล้นทรัพย์ ซึ่งเห็นได้ชัดเจนว่าสามารถใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีอาญาได้ หรือเห็นอาวุธสงคราม มีด หรือกรณีใช้ไฟฉายส่องเข้าไปในยานพาหนะนั้นแล้วได้พบสิ่งของดังกล่าว แต่ถ้าเห็นไม่ชัดเจน หรือต้องทำการเปิดเก๊ะ ฝากระโปรงท้ายรถ ก็มีใช้หลัก “Plain view” เพราะว่ามีใช้สิ่งที่เห็นได้ทันที

ผู้ศึกษามีความคิดเห็นว่าการค้นยานพาหนะเพื่อตรวจหายาเสพติดนั้น จะใช้หลัก “การตรวจโดยตาเปล่า” หรือ “Plain view” ไม่ได้ เนื่องจากปัจจุบันกลุ่มขบวนการลักลอบค้าฝิ่นยาเสพติดได้ทำการซุกซ่อนยาเสพติดไว้ในยานพาหนะอย่างมิดชิด ถ้าไม่ทำการตรวจค้นโดยละเอียด ก็ยากที่จะพบยาเสพติด ดังนั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจประจำด่านตรวจจึงต้องอาศัยประสบการณ์ในการสังเกตยานพาหนะที่จะทำการตรวจค้น เช่น มีร่องรอยการตัดต่อ หรือรอยเชื่อมตามตัวถังรถ หรือมีร่องรอยการแกะยางอะไหล่ หรือบางรายดัดแปลงถึงน้ำมันเชื้อเพลิงไว้ซุกซ่อนยาเสพติดและได้ทำการติดตั้งถึงแก่การใช้เป็นเชื้อเพลิงของยานพาหนะแทน ทำให้การตรวจค้นยานพาหนะเพื่อพบยาเสพติดจึงเป็นเรื่องที่ยากพอสมควร แต่ก็ไม่เกินความสามารถและประสบการณ์ของเจ้าหน้าที่ตำรวจไทย และบางครั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ทำการตรวจโดยอาศัยเหตุอันควรสงสัย และได้ใช้ความชำนาญในการตรวจสอบแล้ว ไม่พบยาเสพติด และทำให้การค้นยานพาหนะเกิดความเสียหายขึ้นกับยานพาหนะของประชาชน เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ทำการตรวจค้นจะต้องชดเชยค่าเสียหายให้กับเจ้าของยานพาหนะนั้นด้วย ซึ่งกรณีนี้ผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไปไม่ได้ให้ความสนใจในเรื่องความตั้งใจใน

¹⁶ จิรนิติ หะวานนท์, สิทธิทางวิธีพิจารณาความอาญาตามรัฐธรรมนูญ กรุงเทพฯ : วิญญูชน 2544 หน้า

การทำงานของผู้ได้บังคับบัญชาเลย รอแต่จะเอาผลการปฏิบัติงานจากผู้ได้บังคับบัญชาอย่างเดียว จึงทำให้ผู้ปฏิบัติไม่กล้าที่จะทุ่มเทในการทำงานเท่าที่ควร จึงทำให้ยาเสพติดแพร่ระบาดในสังคมเมืองไทยมากขึ้นทุกวัน

หลักเกณฑ์การค้นยานพาหนะส่วนบุคคลโดยความยินยอมของผู้ครอบครอง (Consent to Search) เมื่อการค้นเป็นมาตรการคุ้มครองสิทธิที่บุคคลพึงมี บุคคลจึงมีสิทธิอยู่และจะไม่ใช่สิทธิ นั่นก็ได้ จึงสามารถสละสิทธิหรือจำกัดสิทธิของตนเองได้ โดยการให้ความยินยอม เมื่อรัฐหรือเจ้าพนักงานของรัฐจะเข้าล่วงละเมิดสิทธิของบุคคลโดยการค้น การเข้าสละสิทธิหรือจำกัดสิทธิของตัวเองก็ทำให้การกระทำของเจ้าพนักงานไม่เป็นการล่วงละเมิดสิทธิ ดังนั้นการให้ความยินยอมจึงเป็นข้อยกเว้นของทั้งกรณีหมายค้นและเหตุอันควรสงสัยด้วย คือไม่จำเป็นจะต้องมีเหตุอันควรสงสัยที่เป็นไปได้ก็ต่อเมื่อ ได้เข้าไปล่วงละเมิดสิทธิ เมื่อเจ้าพนักงานได้ทำการค้นยานพาหนะส่วนบุคคลโดยความยินยอม เมื่อพบสิ่งของผิดกฎหมาย หรือสิ่งซึ่งมีไว้ หรือได้มา หรือได้ใช้ หรือเพื่อจะใช้ในการกระทำความผิดแล้วก็สามารถทำการยึด จับกุมดำเนินคดีได้ โดยใช้หลักว่า “สิ่งที่เห็นได้โดยทันที” เป็นของผิดกฎหมายหรืออาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้

ความยินยอมมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

ก. ต้องเป็นความยินยอมโดยสมัครใจ คือต้องไม่ปรากฏว่าเจ้าพนักงานได้แสดงอาการ “ขู่เข็ญ” หรือ “หลอกลวง” ให้ผู้ขับยานพาหนะส่วนบุคคลหรือผู้ครอบครองยานพาหนะส่วนบุคคล ให้ความยินยอมแต่อย่างใด

ข. เจ้าพนักงานไม่ได้แสดงอำนาจตามกฎหมายว่า เจ้าพนักงานนั้นมีอำนาจที่จะทำการค้นยานพาหนะ เพราะถ้าเจ้าพนักงานได้แสดงอำนาจตามกฎหมายแล้ว ผู้ขับยานพาหนะส่วนบุคคล หรือผู้ครอบครองยานพาหนะส่วนบุคคล ยอมให้ทำการค้นยานพาหนะส่วนบุคคลนั้นได้ก็ถือไม่ได้ว่า ให้ความยินยอม การค้นโดยความยินยอมต้องเป็นการขอตรวจค้นโดยปกติ ไม่ได้อ้างอิงอำนาจตามกฎหมายแต่อย่างใด ส่วนเจ้าของยานพาหนะนั้นจะรู้ตัวว่ามีสิทธิที่จะปฏิเสธหรือไม่ ไม่ใช่เรื่องสำคัญ

กรณีการให้ความยินยอมในการค้นดังกล่าว อาจเป็นกรณีผู้ขับยานพาหนะส่วนบุคคล หรือผู้ครอบครองยานพาหนะส่วนบุคคลได้ให้ความยินยอมแก่เจ้าพนักงานในการค้นโดยได้แสดง ความบริสุทธิ์ใจ ซึ่งอาจทำให้เจ้าพนักงาน ไม่ดำเนินการตรวจค้นยานพาหนะนั้นได้ เช่นอาจมีการนำรถที่ถูกโจรกรรมนำไปส่งตามชายแดน หรือมีการลำเลียงยาเสพติด และในการเดินทางนั้นอาจ ใช้การเดินทางในลักษณะเป็นครอบครัวเพื่อเป็นการปกปิด ตบตาเจ้าพนักงานตำรวจได้ เมื่อแสดง ความยินยอมให้เจ้าพนักงานตำรวจทำการตรวจค้น อาจได้รับการยกเว้นในการค้นได้

หลักเกณฑ์การตรวจค้นยานพาหนะของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งวางหลักเกณฑ์ไว้เป็นการเฉพาะ เพื่อจะได้นำมาใช้เป็นแนวทางกับหลักเกณฑ์ของไทย ซึ่งยังไม่มีการบัญญัติหลักเกณฑ์ไว้เป็นการเฉพาะ โดยมีรายละเอียด สรุปได้ดังนี้¹⁷

การตรวจค้นยานพาหนะ (Search of Vehicles) ในกรณีที่ต้องมีหมาย หลักทั่วไป ถ้าหากมีโอกาสขอหมายค้นได้ ก็ควรจะใช้หมาย แม้ว่าบางครั้งการตรวจค้นอาจจะกระทำโดยชอบ ทั้งๆที่ไม่มีหมายก็ตาม ศาลมักจะเห็นชอบกับการตรวจค้นหากได้กระทำโดยอาศัยอำนาจตามหมายค้น ในขณะที่ยานพาหนะอันเคลื่อนไหวได้รวดเร็วยิ่งทำให้ไม่เปิดโอกาสให้ขอหมายค้นได้ ในบางกรณีจึงได้กำหนดไว้ว่าหากพอจะมีเวลาจึงจะขอหมายได้

กรณีดังกล่าวผู้ศึกษามีความเห็น ว่า หากเจ้าพนักงานตำรวจจะทำการตรวจค้นยานพาหนะที่จอดอยู่ในเคหสถาน จะต้องมีความหมายค้นของศาลทุกครั้ง โดยให้ถือปฏิบัติเหมือนกับการค้นที่รโหฐาน

การตรวจค้นในกรณีที่ไม่ต้องมีหมาย ทั้งนี้หากมีเหตุอันควร มิใช่เหตุอันควรสงสัย เท่านั้นที่จะใช้เป็นเหตุผลในการขอตรวจค้นยานพาหนะ ก็ไม่จำเป็นต้องมีหมายค้นยานพาหนะนั้น แล่นหรืออาจจะแล่นไปได้ ทั้งนี้ด้วยเหตุที่อาจมีการเคลื่อนตัวออกไปนอกเขตอำนาจศาลและเนื่องมาจากลักษณะแตกต่างเฉพาะตัวระหว่างยานพาหนะ กับบ้านเรือน ที่อาจทำการตรวจค้นรถยนต์ได้โดยไม่ต้องมีหมายโดยอาศัยข้อเท็จจริงที่ไม่อาจใช้เป็นเหตุผลข้ออ้างในการค้นที่พักอาศัยหรือที่ทำการได้โดยไม่ต้องมีหมาย

การตรวจค้นเริ่มขึ้นเมื่อไร

เพียงแต่การสั่งให้รถหยุดเท่านั้น มิใช่การตรวจค้น ดังนั้นการยอมให้รถผ่านหรือเหตุการณ์อื่นๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างเวลาที่สั่งให้หยุดรถ กับเวลาที่ได้ทำการตรวจค้นจริงๆอาจนำมาใช้เพื่อแสดงให้เห็นถึงเหตุที่เป็นไปได้ที่จะทำการตรวจค้นทฤษฎี “สิ่งที่อยู่ในที่โล่ง” อาจนำมาใช้กับยานพาหนะได้ ยิ่งกว่านั้นสิ่งใดก็ตามที่อาจเปิดเผยได้โดยใช้ไฟฉายส่องเข้าไปในยานพาหนะในเวลากลางคืน ก็ถือเป็นสิ่งที่อยู่ในที่โล่ง ในกรณีที่มีเหตุอันเป็นไปได้ ให้เชื่อว่ารถยนต์คันนั้นถูกขโมยมา หรือมีความจำเป็นตามกฎหมายที่จะต้องดูแลลักษณะรถ การตรวจดูหมายเลขรถ และหมายเลขเครื่องยนต์ ไม่ถือว่าเป็นการตรวจค้นแต่ประการใด

การใช้กำลังในการตรวจค้น หากเจ้าพนักงานมีอำนาจตามกฎหมายที่จะตรวจค้นยานพาหนะแต่เจ้าของปฏิเสธ มิให้เข้าตรวจค้น เจ้าพนักงานอาจใช้กำลังเท่าที่จำเป็นและเหมาะสม

¹⁷ Handbook on the law of search and seizure , อังโน จุติ ธรรมโนวานิช. *หลักกฎหมายและแนวทางการปฏิบัติว่าด้วยการจับ และการแจ้งข้อหา ควบคุมและฝากขัง, การค้นและการปล่อยชั่วคราว* , 2537 หน้า 322

เพื่อตรวจค้นยานพาหนะนั้นได้ การใช้กำลังอันไม่เหมาะสมเพื่อหยุดอาจทำให้การตรวจค้นนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย แม้ว่าจะมีเหตุอันเป็นไปได้ที่จะทำการตรวจค้นก็ตาม เช่นเจ้าพนักงานผู้หนึ่งได้ใช้อาวุธปืนยิงยางรถคันหนึ่งเพื่อหยุดรถนั้น แม้เขาจะมีเหตุที่เป็นไปได้ที่จะตรวจค้น การใช้กำลังในลักษณะดังกล่าวนี้ นับว่าไม่สมเหตุผล ดังนั้น จึงนับว่าการตรวจค้นดังกล่าวไม่ชอบด้วยกฎหมาย

การตรวจค้นยานพาหนะอันเกี่ยวเนื่องกับการจับกุม

เมื่อได้ทำการจับกุมบุคคลในรถโดยชอบด้วยกฎหมาย ส่วนต่างๆของยานพาหนะซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมของผู้ถูกจับอาจถูกตรวจค้นได้เมื่อมีการจับกุม

การจับกุมจะต้องกระทำในหรือใกล้ๆกับยานพาหนะ เพื่อที่จะได้เป็นเหตุผลให้ทำการตรวจค้นได้ ถ้าหากการจับกุมได้ถูกย้ายมาทำที่รถเพื่อให้ยกเป็นข้ออ้างในการตรวจค้นยานพาหนะศาลอาจถือว่าเป็นการตรวจค้นโดยมิชอบการตรวจค้นจะต้องกระทำในขณะเดียวกันกับการจับกุม มีบ่อยครั้งที่เจ้าพนักงานตำรวจได้จับกุมผู้ต้องหาชาวสเปนได้ตรวจยึดยาเสพติดมาจำนวนหนึ่งแล้วและได้นำรถยนต์ของกลางไปเก็บไว้ และได้ตรวจพบยาเสพติดของกลางอีกในภายหลัง ซึ่งไม่ได้กระทำต่อหน้าผู้ต้องหา จึงเกิดปัญหาว่าผู้ต้องหาไม่ยอมรับว่าของกลางที่ตรวจยึดได้เพิ่มในภายหลังไม่ใช่ของตนเอง จึงเป็นภาระที่เจ้าพนักงานที่ตรวจยึดเพิ่มจะต้องหาพยานหลักฐานมาฟ้องผู้ต้องหาอีก

การจับกุมในความผิดกฏจราจร ปกติไม่อาจใช้เป็นเหตุให้ทำการตรวจค้นได้ ทั้งนี้เพราะเหตุว่าไม่มีอะไรในรถที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดกฎหมาย ทั้งนี้เว้นแต่ กรณีถูกจับกุมเนื่องจากขับรถขณะเมาสุรา ก็อาจตรวจค้นว่ามีแอลกอฮอล์ได้ ดังนั้นการกระทำความผิดกฏจราจรอื่นๆ ไม่อาจยกขึ้นอ้างเพื่อทำการตรวจค้นเพื่อหาพยานหลักฐานในการกระทำผิด การตรวจค้นดังกล่าวจึงถือว่าเป็นการกระทำที่ไม่ชอบ แต่การตรวจค้นเพื่อหาอาวุธอาจยอมให้กระทำได้

การกั้นถนนเพื่อตรวจค้นรถยนต์บางคัน (Roadblocks for specific cars) การกั้นถนนเพื่อกักรถทุกคันเพื่อทำการตรวจค้นไม่อาจกระทำได้ แต่ศาลอาจสนับสนุนการกั้นถนนเพื่อกักรถเพื่อทำการตรวจค้นรถบางคันที่ได้ระบุไว้ หรือรถยนต์คันที่ได้บรรทุกสิ่งของ หรือบุคคลตามที่ระบุไว้ ซึ่งเจ้าพนักงานมีเหตุที่เป็นไปได้ที่จะทำการตรวจค้น

ตามหลักเกณฑ์ในเรื่องการค้นของประเทศสหรัฐอเมริกา ในการค้นของเจ้าพนักงานตำรวจ จะต้องมีความหมายค้นเสมอ ตามหลักของรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นหลักสำคัญในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล แต่ในเรื่องการค้นยานพาหนะนั้น กล่าวได้ว่า เป็นข้อยกเว้นในการค้นที่ไม่ต้องมีหมายค้น แต่ในการค้นของเจ้าพนักงานดังกล่าวนี้ ตัวเจ้าพนักงานผู้ทำการค้นต้องมีเหตุอันควรสงสัยที่จะเป็นไปได้ว่ามีสิ่งของผิดกฎหมาย ยาเสพติด หรือมีพยานหลักฐานเกี่ยวกับการกระทำความผิดอาญาได้ซุกซ่อนอยู่ในยานพาหนะนั้น

การค้นยานพาหนะที่สามารถค้นได้โดยไม่ต้องมีหมายค้นนั้น มีเหตุผลสำคัญ ซึ่งถือได้ว่าเป็นข้อยกเว้นในการค้นที่ไม่ต้องมีหมายค้น คือต้องมีเหตุอันควรสงสัยอยู่ตลอดเวลาที่เจ้าพนักงานได้ทำการค้นยานพาหนะยานพาหนะนั้นอาจเคลื่อนที่ไปไกลแล้ว กว่าจะได้หมายค้นมา

จากการศึกษาพบว่า หลักของประเทศสหรัฐอเมริกาเรื่องการตรวจค้นยานพาหนะในกรณีที่ต้องมีหมาย การตรวจค้นในกรณีที่ไม่ต้องมีหมาย การตรวจค้นเริ่มขึ้นเมื่อไร การใช้กำลังในการตรวจค้น การตรวจค้นที่จะต้องกระทำอย่างจำกัดต่อผู้ครอบครองยานพาหนะ การกั้นถนนเพื่อตรวจค้นรถยนต์บางคันนั้น ไม่มีบัญญัติไว้ในกฎหมายไทยแต่อย่างใด มีเพียงบัญญัติไว้ในกฎหมายเฉพาะที่ได้ให้อำนาจเจ้าพนักงานทำการค้นยานพาหนะได้¹⁸

2.2.2 การค้นยานพาหนะของประเทศอังกฤษ

ประเทศอังกฤษเป็นประเทศที่ไม่มีรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษร ดังนั้น การที่จะวินิจฉัยว่ากฎหมายใดของรัฐสภาขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญจึงไม่เกิดขึ้น และอังกฤษถือว่ารัฐสภามีอำนาจสูงสุดในการตรากฎหมาย (Supremacy of the Parliament) กล่าวคือ รัฐสภาจะตรากฎหมายอย่างไรก็ได้ โดยศาลยุติธรรมไม่มีอำนาจวินิจฉัยว่า กฎหมายของรัฐสภาใช้บังคับไม่ได้

ในส่วนของอำนาจการตรวจค้นนั้นประเทศอังกฤษ เฉพาะเจ้าหน้าที่ตำรวจเท่านั้นที่มีอำนาจในการตรวจค้น ส่วนราษฎรไม่มีอำนาจในการตรวจค้นตามกฎหมายแต่อย่างใด ซึ่งหลักเกณฑ์ของกฎหมายดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ว่ามีความคล้ายคลึงกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย¹⁹

หลักเกณฑ์โดยทั่วไปในการค้น²⁰ ในมาตรา 1(2) และ มาตรา 3 ของ The Police and Criminal Evidence Act 1984 หรือ PACE ได้กำหนดให้เจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจในการค้นยานพาหนะได้ หากมีเหตุอันควรสงสัยว่าหากตรวจค้นแล้วจะพบสิ่งของที่ถูกขโมยมา หรือสิ่งของต้องห้าม ซึ่งสิ่งของต้องห้ามตามมาตรานี้ ได้มีการให้คำจำกัดความว่า เป็นสิ่งของที่รวมถึงอาวุธ , สิ่งของที่ใช้เป็นอาวุธและสิ่งของที่ใช้เพื่อการกระทำความผิดต่างๆ ซึ่งเมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ตรวจพบสิ่งของดังกล่าวแล้ว ตามมาตรา 1(6) ของ PACE ได้ให้อำนาจเจ้าพนักงานตำรวจในการยึด

¹⁸ พ.ร.บ.ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด(ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2545 , พ.ร.บ.ยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 , พ.ร.บ.จราจรทางบก พ.ศ. 2522 , พ.ร.บ.มาตรการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 , พ.ร.บ.คุ้มครองเด็กพ.ศ. 2546

¹⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช 2477 มาตรา 91-105

²⁰ สัตยชัย สฤตกิจไพบูลย์, มาตรการในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนต่อการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานในการค้นยานพาหนะส่วนบุคคล, วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต 2549 หน้า 67

สิ่งของเหล่านั้นได้ทันที หรืออีกประการหนึ่งก็คือหาทรัพย์สินหรือสิ่งของต้องห้าม (Prohibitive Article) วัตถุประสงค์อยู่ที่การตรวจค้นรถยนต์ การตรวจค้นตัวบุคคล ถ้าในที่สาธารณะดูว่าเขามีปืน มียาเสพติด ต่างๆหรือไม่ การจะตรวจค้นได้ เจ้าพนักงานตำรวจจะต้องมีหลักเกณฑ์เดียวกันคือ เหตุสมควรที่จะสงสัยไปได้ว่ามีสิ่งของต่างๆเหล่านั้นอยู่ในรถ มีสิ่งของต่างๆเหล่านั้นอยู่ในตัวบุคคลนั้นเป็นการตรวจค้นในที่สาธารณะ ในการตรวจค้นทุกครั้งจะต้องปฏิบัติตาม Code ในกรณีนี้คือ Code A ระบุถึงการเสาะหาแสวงหาทรัพย์สินเมื่อตรวจค้นแล้วมีอำนาจที่จะยึดได้ การค้นหาการยึดพยานหลักฐานที่ฝ่าฝืน Code A นั้น อาจจะมีผลทำให้พยานหลักฐานที่ได้มานั้นเสียไป เพราะศาลอาจจะไม่รับฟังก็ได้

การตรวจค้นแบบปิดถนนตรวจค้น กฎหมายอังกฤษ มีมาตรการกำหนดไว้ในการจัดตั้ง Road Check ซึ่งจะเป็นกระบวนการตามมาตรา 4 ของ PACE หลักเกณฑ์ในเรื่องการปิดถนนตรวจค้นกับการตรวจค้นธรรมดา แตกต่างกัน จุดที่แตกต่างกัน คือ การปิดถนนตรวจค้นเป็นเรื่องที่กระทำในระยะเวลาใดเวลาหนึ่งเท่านั้น ไม่สามารถจะทำการตั้งด่านแล้วปิดถนนได้ตลอดเวลา กฎหมายอังกฤษจะกำหนดไว้ 2 ประการ คือ เหตุในการตรวจค้นในการปิดถนนตรวจค้น และระยะเวลาในการปิดถนนตรวจค้น เหตุข้อสำคัญที่มีจะอ้างเป็นเหตุคือ เมื่อมีการก่อวินาศกรรมหรือเหตุที่มีผู้ก่ออาชญากรรมร้ายแรงกำลังอยู่ในระหว่างหลบหนี

การตรวจค้นยานพาหนะของประเทศอังกฤษ ซึ่งจะเห็นได้ว่ากฎหมายได้ให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจในการค้นยานพาหนะไว้ก่อนข้างชัดเจน ซึ่งมีบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติว่าด้วยตำรวจและพยานหลักฐานในคดีอาญา คริสต์ศักราช 1984 (Police and Criminal Evidence Act 1984) และ ในพระราชบัญญัติว่าด้วยความยุติธรรมในคดีอาญาและการรักษาความสงบเรียบร้อย คริสต์ศักราช 1994 (Criminal Justice and Public Order Act 1994) ว่าด้วยเรื่อง “การป้องกันการกระทำอันรุนแรง” พระราชบัญญัติว่าด้วยตำรวจและพยานหลักฐานในคดีอาญา คริสต์ศักราช 1984 ได้ให้อำนาจเจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจในการค้นยานพาหนะ โดยมีวิธีการและขั้นตอนตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว โดยได้ระบุขั้นตอนและวิธีการในการตรวจค้นยานพาหนะไว้ ดังนี้

1. เจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจในการค้นยานพาหนะ เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจมีเหตุอันควรสงสัยตามมาตรา 1 (2) ว่ามีสิ่งของที่ถูกขโมย หรือของต้องห้ามตามกฎหมาย หรือสิ่งของใดๆ ที่ได้มาจากการกระทำความผิด รวมถึงอาวุธซึ่งตนได้ทำขึ้น หรือดัดแปลงเพื่อใช้ในการกระทำความผิด

2. ในการตรวจค้นยานพาหนะนั้น มาตรา 2 (9) (b) ของ PACE ได้กำหนดว่าการตรวจค้นจะกระทำได้แต่เฉพาะเจ้าหน้าที่ตำรวจที่อยู่ในเครื่องแบบเท่านั้น ถ้าเป็นกรณีที่เจ้าพนักงานตำรวจมิได้อยู่ในเครื่องแบบ เจ้าพนักงานตำรวจมีหน้าที่ต้องแสดงบัตรประจำตัวด้วย

3. ก่อนการตรวจค้นเจ้าหน้าที่ตำรวจมีหน้าที่ดังนี้

3.1 แจ้งชื่อ และชื่อสถานีตำรวจที่ตนสังกัดอยู่

3.2 แจ้งวัตถุประสงค์ในการตรวจค้น

3.3 แจ้งเหตุผลในการตรวจค้น

4. ในระหว่างการตรวจค้นนั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องใช้ความระมัดระวังไม่ให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สิน และความเป็นส่วนตัวของเจ้าของสถานที่ที่ทำการตรวจค้น และต้องให้เกิดการรบกวนน้อยที่สุดเท่าที่จะสามารถกระทำได้

5. เมื่อทำการตรวจค้นเสร็จ ต้องทำบันทึก โดยบันทึกดังกล่าวจะต้องมีรายละเอียดในส่วน of ชื่อบุคคลที่ถูกตรวจค้น , วัตถุประสงค์การค้นหา , เหตุผลในการตรวจค้น , วัน เวลา สถานที่ที่ทำการตรวจค้น สิ่งที่ได้จากการตรวจค้น และความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อบุคคล หรือทรัพย์สินที่เกิดจากการค้น ซึ่งเมื่อได้มีการทำบันทึกดังกล่าวเสร็จสิ้นแล้ว ยังต้องมีการรายงานและส่งบันทึกดังกล่าวไปยังผู้บังคับบัญชาชั้นหนึ่งด้วย

กล่าวโดยสรุป อำนาจการตรวจค้นของเจ้าพนักงานตำรวจในประเทศอังกฤษ สามารถกระทำได้ เมื่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจ อยู่ในสถานการณ์ที่มีความจำเป็นที่สุดที่จะต้องทำการค้นยานพาหนะนั้น ไม่ว่าจะมาจากเหตุอันควรสงสัย เพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐาน หรือจากการปฏิบัติการปกป้องคุ้มครองภัยของสาธารณชน และจากหลักกฎหมายตามพระราชบัญญัติดังกล่าวข้างต้น อำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจในการหยุด และตรวจค้นบุคคลหรือยานพาหนะ จะใช้ได้เฉพาะเมื่อเจ้าพนักงานตำรวจมีเหตุอันควรสงสัยเพียงพอว่าจะพบสิ่งของซึ่งถูกขโมย หรือเป็นสิ่งของต้องห้ามตามกฎหมาย แต่อำนาจการตรวจค้นดังกล่าวไม่สามารถทำการตรวจค้นในที่อยู่อาศัยได้ แม้ว่าจะมีอำนาจตรวจค้น ดังเช่น การตรวจค้นในที่สาธารณะสถาน ที่ประชาชนมีความชอบธรรมเข้าไปได้ทุกเวลา

จากพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว มีปัญหาความเสี่ยงอยู่ที่ว่าการใช้อำนาจตรวจค้นโดยมิชอบ มิได้เป็นไปตามความจำเป็นตามอำนาจหน้าที่ โดยการใช้อำนาจหน้าที่มิได้สัมพันธ์กับความจำเป็นจึงเป็นการใช้อำนาจตรวจค้นที่มิชอบ แต่อัตราการจับผู้กระทำผิดด้วยความจำเป็นด้วยการตรวจค้น ด้วยเหตุอันควรสงสัยอยู่ในอัตราที่ต่ำ และในกรณีที่รัฐมิได้ให้เจ้าพนักงานตำรวจมีทางเลือก โดยให้มีการใช้ดุลยพินิจให้ทำการตรวจค้นยานพาหนะด้วยเหตุดังกล่าวแล้ว จะส่งผลต่อมาตรการรักษาความสงบเรียบร้อย ซึ่งเป็นเงื่อนไขต่อการปฏิบัติหน้าที่ในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมของเจ้าพนักงานตำรวจ เพื่อให้มีประสิทธิภาพได้

ในกฎหมายฉบับดังกล่าว เจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจเฉพาะตรวจค้นตัวบุคคลหรือยานพาหนะเพื่อค้นหาอาวุธ ในกรณีที่สงสัยว่าบุคคลหรือยานพาหนะนั้นมีอาวุธอยู่ในความ

ครอบครองเท่านั้น ตามพระราชบัญญัติดังกล่าวไม่ได้ให้อำนาจทั่วไปแก่เจ้าพนักงานตำรวจที่จะตรวจค้นบุคคลใดๆหรือกลุ่มบุคคลที่อาจจะเป็นได้ว่าจะกระทำการอันรุนแรง เหตุการณ์ในอังกฤษได้ทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ นับแต่มีการตราพระราชบัญญัติว่าด้วยตำรวจและพยานหลักฐานในคดีอาญา คริสต์ศักราช 1984 ฉบับนี้ เช่นมีการพกดามิด อาวุธอื่นๆ จนเป็นเหตุให้มีตำรวจ 16 นายเสียชีวิต ในขณะนั้น ต่อมากรมตำรวจของอังกฤษจึงได้ทำการเสนอเรื่องข้างต้นเข้าสู่การพิจารณาของสภานิติบัญญัติให้มีการตราพระราชบัญญัติว่าด้วยความยุติธรรมในคดีอาญา และการรักษาความสงบเรียบร้อย คริสต์ศักราช 1994 (Criminal Justice and Public Order Act 1994) ว่าด้วยเรื่องการป้องกันการกระทำอันรุนแรง โดยจุดประสงค์ของกฎหมายฉบับนี้ เพื่อให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานตำรวจในการตรวจค้นอาวุธในพื้นที่เฉพาะ และมีกำหนดเวลาเท่าที่เหตุการณ์รุนแรงอาจเกิดขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้เจ้าพนักงานตำรวจป้องกันการก่อความไม่สงบโดยใช้กำลังอาวุธได้ทันทั่วถึง

สรุปแล้วกฎหมายฉบับนี้ ให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจระดับสูงในการสั่งการหยุดและตรวจค้นในพื้นที่ที่อาจหรือคาดได้ว่าจะเกิดการกระทำอันรุนแรง ตำรวจที่ใส่เครื่องแบบในการปฏิบัติงานมีสิทธิสั่งให้ผู้สัญจรทางเท้าหรือผู้ขับขี่ยานพาหนะหยุด เพื่อทำการตรวจค้นหาอาวุธที่ใช้ในการกระทำความผิดหรือเครื่องมืออันตราย โดยให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจระดับสารวัตรขึ้นไปใช้อำนาจตามพระราชบัญญัตินี้ได้ เจ้าพนักงานตำรวจจะใช้อำนาจตามพระราชบัญญัตินี้ได้ก็ต่อเมื่อมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าจะมีการกระทำความผิดร้ายแรง ในสถานที่ใดที่หนึ่งซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบและเพื่อป้องกันมิให้เหตุดังกล่าวเกิดขึ้น

พระราชบัญญัตินี้ให้อำนาจเจ้าพนักงานตำรวจ ในการหยุดและตรวจค้น ซึ่งให้สิทธิเจ้าพนักงานตำรวจโดยไม่ต้องอยู่ในเงื่อนไขว่า ต้องมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลหรือยานพาหนะนั้นจะบรรทุกอาวุธที่ใช้ในการกระทำความผิด บุคคลที่ไม่หยุดยานพาหนะเมื่อมีคำสั่งจากเจ้าพนักงานตำรวจให้หยุด ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือน หรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ

บทบัญญัติของพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว ข้าพเจ้าได้ศึกษาเฉพาะอำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจในการหยุดและตรวจค้นยานพาหนะในสถานการณ์การกระทำอันรุนแรงเท่านั้น ซึ่งได้บัญญัติไว้ในมาตรา 60 กล่าวโดยสรุป คือ

1. เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจที่มียศตั้งแต่ระดับผู้อำนวยการมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่า

1.1 จะมีการใช้กำลังรุนแรงในพื้นที่ที่ตนดูแลรับผิดชอบและ

1.2 มีความเร่งด่วนที่จะต้องป้องกันเหตุร้ายดังกล่าว เจ้าพนักงานตำรวจมีสิทธิตามมาตรา นี้ ให้อำนาจหยุดและตรวจค้นบุคคลและยานพาหนะในสถานที่ใดๆ ภายในถิ่นที่รับผิดชอบเป็นเวลาไม่เกิน 24 ชั่วโมง ตามมาตรา 60(1)

2. หากปรากฏว่าเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นผู้ให้อำนาจหรืออนุญาต หรือตำรวจระดับผู้บังคับบัญชาเห็นว่าเป็นการคว่ำบาตรที่จะต้องป้องกันการกระทำผิดที่ใช้ความรุนแรงหรือเหตุผลว่าจะมีการใช้กำลังรุนแรงให้อำนาจดำเนินการแก้ไขสถานการณ์และสั่งการต่อไปได้อีก 6 ชั่วโมง

3. มาตรฐานให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งสวมเครื่องแบบในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ให้อำนาจ

3.1 หยุดและตรวจค้นผู้สัญจรทางเท้าหรือค้นหาอาวุธที่ใช้ในการกระทำความผิดหรือเครื่องมืออันตราย

3.2 หยุดหรือตรวจค้นยานพาหนะ คนจับ ผู้โดยสาร เพื่อค้นหาอาวุธที่ใช้ในการกระทำความผิดหรือเครื่องมืออันตราย

4. เจ้าพนักงานตำรวจอาจให้อำนาจหยุดและตรวจค้นบุคคลหรือยานพาหนะได้ เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าบุคคลนั้นมีพิรุณ หรือต้องสงสัย หรือยานพาหนะได้บรรทุกอาวุธหรือสิ่งของอื่นๆ ที่เป็นอาวุธ

5. การใช้อำนาจตรวจค้นหาพบอุปกรณ์อันตรายหรือสิ่งใดๆ ที่เชื่อได้ว่าเป็นอาวุธที่ใช้ในการกระทำความผิด เจ้าพนักงานตำรวจมีสิทธิยึดได้

6. ตามพระราชบัญญัตินี้ ใช้บังคับกับ เรือ เครื่องบิน เครื่องร่อน ที่ถือได้ว่าเป็นยานพาหนะด้วย

7. บุคคลใดเมื่อเจ้าพนักงานตำรวจสั่งให้หยุดแล้วไม่หยุดยานพาหนะถือว่ามี ความผิดต้องระวางโทษจำคุก ไม่เกิน 1 เดือน หรือปรับไม่เกินระดับ 3 ของอัตราค่าปรับมาตรฐานหรือทั้งจำ ทั้งปรับ

8. การใช้อำนาจตามมาตรฐานนี้ต้องทำเป็นหนังสือ ลงชื่อ โดยเจ้าพนักงานตำรวจผู้สั่งการ และต้องระบุสถานที่และระยะเวลาในการสั่งการและการสั่งการต้องทำเป็นหนังสือหรือกรณีไม่สามารถทำเป็นหนังสือได้ในขณะนั้น จะต้องทำบันทึกเป็นหนังสือทันทีที่สามารถกระทำได้แล้วส่งบันทึกดังกล่าวไปยังผู้บังคับบัญชาอีกชั้นหนึ่ง

นอกจากอำนาจในการให้หยุดและตรวจค้นบุคคล ยานพาหนะ ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยตำรวจและพยานหลักฐานในคดีอาญา คริสต์ศักราช 1984 (PACE) และพระราชบัญญัติว่าด้วยความยุติธรรมในคดีอาญาและการรักษาความสงบเรียบร้อย คริสต์ศักราช 1994 (Criminal Justice and Public Order Act 1994) ตามที่ได้ศึกษามาแล้วข้างต้น ในประเทศอังกฤษยังมีกฎหมายอีก 2 ฉบับ คือพระราชบัญญัติว่าด้วยอาวุธปืน คริสต์ศักราช 1968 (Firearms Act 1968) และพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้ยา คริสต์ศักราช 1971 (Misuse of Drugs Act 1971) ที่ให้อำนาจเจ้า

พนักงานตำรวจมีอำนาจตรวจค้นรถยนต์ เรือ ยานพาหนะ ได้โดยไม่ต้องมีหมายค้น ถ้ามีกรณีที่เกี่ยวข้องกับยาที่ประกาศควบคุม โดยได้นำมาศึกษาเฉพาะมาตราที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1) พระราชบัญญัติว่าด้วยอาวุธปืน คริสต์ศักราช 1968 (Firearms Act 1968) ได้ให้อำนาจไว้ในมาตรา 47(4) ดังนี้

มาตรา 47 อำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจที่จะสั่งให้หยุดและตรวจค้น

(4) หากเจ้าพนักงานตำรวจมีเหตุอันควรสงสัยว่า มีอาวุธปืนในยานพาหนะที่อยู่ในที่สาธารณะ หรือกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยว่า ยานพาหนะดังกล่าวกำลังใช้ หรือจะใช้เพื่อกระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับมาตรานี้ ไม่ว่าจะเป็สถานที่อื่นใดนอกจากที่สาธารณะก็ตาม เจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจที่จะตรวจค้นยานพาหนะนั้นได้ ซึ่งผู้ขับขี่หรือควบคุมยานพาหนะจะต้องหยุดเพื่อให้เจ้าพนักงานตำรวจทำการตรวจค้น

2) พระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้ยา คริสต์ศักราช 1971 (Misuse of Drugs Act 1971) ได้ให้อำนาจเจ้าพนักงานตำรวจไว้ในมาตรา 23 (2) (B) ดังนี้

มาตรา 23 อำนาจที่จะตรวจค้นและได้มาซึ่งพยานหลักฐาน

(2) หากเจ้าพนักงานตำรวจมีเหตุอันควรสงสัยว่า บุคคลใดมิไว้ในครอบครองซึ่งยาที่ควบคุมตามพระราชบัญญัตินี้ หรือตามกฎระเบียบที่ออกตามความในพระราชบัญญัตินี้ เจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจที่จะ (B) ค้นยานพาหนะใดๆ ซึ่งเจ้าพนักงานตำรวจมีเหตุอันควรสงสัยว่า อาจพบยาประเภทที่ควบคุมในยานพาหนะดังกล่าว และเพื่อวัตถุประสงค์ในการตรวจค้นดังกล่าว บุคคลผู้ควบคุมยานพาหนะนั้นๆ มีหน้าที่จะต้องหยุดเพื่อให้ตรวจค้น

จากการศึกษาพบว่าหลักการค้นยานพาหนะของประเทศอังกฤษ ได้มีหลักเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนในกฎหมาย มีหลักเกณฑ์ที่น่าสนใจดังนี้

ก. ในการค้นนั้น เจ้าพนักงานตำรวจผู้ทำการค้นต้องอยู่ในเครื่องแบบหรือถ้าเป็นกรณีที่ เจ้าพนักงานตำรวจมิได้อยู่ในเครื่องแบบ เจ้าพนักงานตำรวจต้องมีหน้าที่ในการแสดงบัตรประจำตัว โดยแสดงให้เห็นแก่ผู้ที่จะถูกตรวจค้นยานพาหนะ และหลักการที่สำคัญในการค้นยานพาหนะนั้น

ข. เจ้าพนักงานตำรวจต้องมีบันทึกการตรวจค้น โดยเจ้าพนักงานตำรวจผู้ทำการตรวจค้นต้องเขียนรายงานในบันทึกการตรวจค้นว่า เพราะเหตุใด จึงทำการตรวจค้นยานพาหนะคันดังกล่าว วัตถุประสงค์ในการตรวจค้น เหตุผลในการตรวจค้น วัน เวลา สถานที่ที่ได้ทำการตรวจค้น สิ่งที่ได้จากการตรวจค้น และความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อบุคคลหรือทรัพย์สินที่เกิดจากการค้น ซึ่งเมื่อได้มีการทำบันทึกดังกล่าวเสร็จสิ้นแล้ว ยังจะต้องมีการรายงานและส่งบันทึกดังกล่าวไปยังผู้บังคับบัญชาอีกชั้นหนึ่งด้วย

ค. ในการตรวจค้นของเจ้าพนักงานตำรวจ ไม่ต้องมีหมายค้น ในการตรวจค้น ยานพาหนะ โดยเจ้าพนักงานตำรวจสามารถทำการตรวจค้นยานพาหนะได้เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่า มีสิ่งของผิดกฎหมาย หรือสิ่งของที่ขโมยมาอยู่ในยานพาหนะนั้น ซึ่งเมื่อเทียบเคียงกับหลักการค้น ตัวบุคคลในที่สาธารณะของไทยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 93 โดยในการ ตั้งด่านตรวจค้นยานพาหนะ เจ้าพนักงานตำรวจได้ปฏิบัติตามหลักการเกี่ยวกับการตั้งด่านตรวจ จุด ตรวจ จุดสกัด แต่ในกรณีดังกล่าวมิได้มีการเขียนบันทึกเหตุผลที่ทำการค้น วัตถุประสงค์ในการค้น เหมือนอย่างประเทศอังกฤษ

2.2.3 การค้นยานพาหนะของประเทศฝรั่งเศส²¹

ในปัจจุบันนี้ ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสมีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือ Code de procedure Penal 1958 (หรือ CPP) เป็นแม่บทในการกำหนดกลไกและองค์การต่าง ๆ ในการดำเนินคดีอาญา เพราะนอกเหนือจากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังกล่าวแล้ว ก็ยังมีกฎหมายลำดับรองต่าง ๆ ทั้ง กฎกระทรวง (R. หรือ Reglements d administration publique et decrets en Conseil dW Dtat) และกฤษฎีกา (D หรือ Decrets) รวมทั้งหนังสือเวียน (Circulatine) ด้วย

ระบบการดำเนินคดีอาญาในฝรั่งเศสเป็นระบบการดำเนินคดีในระบบกล่าวหา (Accusatorial system) โดยมีองค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจกัน คือ

1. ขั้นตอนก่อนฟ้องคดีอาญา

เป็นขั้นตอนการหาข้อเท็จจริงก่อนฟ้อง โดยมีองค์กรตรวจสอบสวนและ พนักงานอัยการเป็นผู้ทำหน้าที่

2. ขั้นตอนหลังการฟ้องคดีอาญา

เป็นขั้นตอนการพิจารณาพิพากษา ซึ่งจะมืองค์กรศาลเป็นผู้ทำหน้าที่การแบ่งการ ดำเนินคดีอาญาออกเป็น 2 ขั้นตอนดังกล่าวนี ก็เพื่อบริหารศาลเป็นผู้ใช้อำนาจฝ่ายเดียว ในการดำเนินคดีอาญา

แต่อย่างไรก็ตามในระบบการดำเนินคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศส ยังมีระบบผู้ พิพากษาสอบสวน (juge d instruction) ซึ่งจะทำหน้าที่ในการสอบสวนคดีที่มีความยุ่งยากซับซ้อน แต่ก็มีหลักสำคัญว่า ผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่สอบสวนในคดีใดแล้ว ก็จะทำการนั่งพิจารณาในคดี เดียวกันนั้นอีกไม่ได้ ซึ่งเป็นระบบที่ให้ศาลทำการสอบสวนกันเอง

²¹ ณรงค์ โจหาญ และคณะ . รายงานการวิจัย , สิทธิของผู้ต้องหา จำเลย และผู้ต้องโทษในคดีอาญา .

ถึงกระนั้นก็ตาม การสอบสวนของผู้พิพากษาสอบสวนในฝรั่งเศสก็ยังคงต้องอาศัยความร่วมมือ และถกตรวจสอบ โดยองค์กรอัยการด้วย เพราะเมื่อผู้พิพากษาสรุปสำนวนการสอบสวนแล้ว ก็ต้องส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการทำการฟ้องและดำเนินคดีต่อไป

ในส่วนที่ทำการศึกษานี้ คือเรื่องการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจในการตรวจค้นยานพาหนะ กล่าวคือจะศึกษาในเรื่องการค้น ซึ่งการค้นดังกล่าวจะอยู่ในส่วนของขั้นตอนก่อนฟ้องคดีอาญา ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสจะแบ่งการสอบสวนคดีอาญาออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. การสอบสวนเบื้องต้น (enquete preliminaire)
2. การสอบสวนความผิดซึ่งหน้า (enquete de flagrant delit)
3. การสอบสวนโดยผู้พิพากษาสอบสวน (instruction)

โดยที่การค้น คือการดำเนินการค้นหาพยานหลักฐานในการกระทำความผิดในเคสสถานของบุคคลซึ่งจะนำไปสู่การยึดหรืออายัดพยานหลักฐานที่พบด้วย ในส่วนที่เกี่ยวกับการค้นนั้น กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของฝรั่งเศสได้กำหนดไว้ดังนี้

1. การสอบสวนความผิดซึ่งหน้า

เนื่องจากเป็นกรณีที่เป็นความผิดซึ่งหน้า โดยพบการกระทำในทันที ตำรวจสอบสวนจึงสามารถทำการค้นเคสสถานของบุคคลที่ต้องสงสัยว่ามีส่วนในการกระทำความผิดหรือครอบครองวัตถุที่กระทำผิดได้ โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมของเจ้าของบ้านแต่อย่างใด

อย่างไรก็ตาม แม้ตำรวจสอบสวนจะมีอำนาจค้นได้โดยไม่ต้องมีหมายและโดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของบ้านก็ตาม กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็กำหนดมาตรการบางอย่างเพื่อป้องกันการใช้อำนาจเกินขอบเขตดังนี้

1) การค้นต้องทำในเวลากลางวันคือ ระหว่างเวลา 06.00-21.00 น. เว้นแต่กรณีที่ได้มีการเริ่มค้นในเวลากลางวันแล้วก็สามารถทำการค้นต่อเนื่องไปได้

อนึ่งการเริ่มค้นในเวลากลางคืนก็สามารถทำได้ หากเป็นกรณีมีเสียงเรียกร้องให้ช่วยจากในบ้าน

2) การค้นต้องทำต่อหน้าเจ้าของสถานที่และในกรณีที่เจ้าของไม่อยู่ก็ให้ทำการค้นต่อหน้าพยานอย่างน้อย 2 คน

3) หากในการค้นจะต้องทำการยึดสิ่งของต่าง ๆ ก็สามารทำได้แต่ต้องแสดงวัตถุดังกล่าวต่อเจ้าของสถานที่หรือพยานอย่างน้อย 2 คน และต้องทำบัญชีรายชื่อวัตถุที่ทำการยึด และตีประทับความผิดไว้ด้วย

2. การสอบสวนเบื้องต้น

สำหรับกรณีการสอบสวนเบื้องต้นนั้น ตำรวจสอบสวนจะทำการค้นได้ก็ต่อเมื่อได้รับความยินยอมจากเจ้าของสถานที่ โดยความยินยอมต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น และได้กำหนดมาตรการในการควบคุมการปฏิบัติการค้นดังนี้

- 1) การค้นต้องทำในเวลากลางวัน คือ ระหว่างเวลา 06.00-21.00 น. เว้นแต่กรณีที่การค้นยังไม่เสร็จสิ้น หากเริ่มก่อนเวลานั้นแล้วก็สามารถทำการค้นต่อไปได้
- 2) ในกรณีที่มีการยึดสิ่งของจากการค้นต้องมีการบันทึกการยึดสิ่งของตลอดจนการทำบัญชีสิ่งของไว้ก่อน

3. การสอบสวนโดยผู้พิพากษาสอบสวน

ในความผิดที่ร้ายแรง หรือความผิดที่ซับซ้อนผู้พิพากษาสอบสวนก็จะเข้ามาทำการสอบสวนตามคำร้องของพนักงานอัยการ ซึ่งผู้พิพากษาสอบสวนก็จะทำหน้าที่ในการค้นหาความจริงในคดีด้วย

สำหรับอำนาจในการค้นนั้นผู้พิพากษาสอบสวนมีอำนาจในการค้นได้ทั่วราชอาณาจักร ภายใต้เงื่อนไขเช่นเดียวกับการค้นใน 2 กรณีข้างต้น คือการค้นต้องทำในเวลากลางวัน คือ เวลา 06.00-21.00 น. ต่อหน้าเจ้าของสถานที่หรือต่อหน้าพยานอย่างน้อย 2 คน นอกจากนั้น หากเริ่มการค้นในเวลากลางวันแล้วก็สามารถทำการค้นต่อเนื่องไปถึงเวลากลางคืนได้ด้วย

ส่วนกลไกในการถ่วงดุลอำนาจของผู้พิพากษาสอบสวนคือ ก่อนที่ผู้พิพากษาสอบสวนจะทำการค้น จะต้องแจ้งให้พนักงานอัยการทราบก่อน และตัวพนักงานอัยการก็มีสิทธิเข้าร่วมในการค้นด้วย

ในการค้น หากผู้พิพากษาสอบสวนเห็นว่า สิ่งใดอาจเป็นพยานหลักฐานในคดีได้ผู้พิพากษาสอบสวนก็มีอำนาจยึดไว้ได้ด้วย แต่ต้องจัดทำบัญชีรายชื่อสิ่งของ และติดราประทับไว้ด้วย และจะทำการตรวจสอบสิ่งของที่ยึดมา ณ ที่ทำการของตนต่อหน้าผู้ต้องหาพร้อมทนายความ

อนึ่ง หลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในกรณีผู้พิพากษาสอบสวนใช้อำนาจค้นนี้ หากไม่ปฏิบัติตามแล้ว กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดให้การสอบสวนดังกล่าวมีผลเสียไปด้วย

ประเทศฝรั่งเศส ได้ให้ความสำคัญคุ้มครองในเรื่องการตรวจค้นยานพาหนะมากน้อยเพียงใด อาจศึกษาจากตัวอย่างในการตีความของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ และคำชี้ขาดของตุลาการรัฐธรรมนูญ อันที่จริงปัญหาเรื่องความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพจากการถูกตรวจค้นยานพาหนะในประเทศฝรั่งเศสนั้นมีได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญโดยตรง แต่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญได้ตีความจากบทบัญญัติของร่างกฎหมายที่ได้ออกมาก่อนที่จะมีการประกาศใช้เป็นกฎหมาย

จากอารัมภบทของรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส ประชาชนชาวฝรั่งเศสขอแสดงความยึดมั่นในหลักสิทธิมนุษยชนและหลักอำนาจอธิปไตยเป็นของชาติ ดังที่ได้นิยามไว้ในปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเมืองของฝรั่งเศส เมื่อปี คริสต์ศักราช 1789 ซึ่งได้รับการยืนยันและขยายความโดยอารัมภบทของรัฐธรรมนูญฉบับปี คริสต์ศักราช 1946

ในเรื่องการตรวจค้นยานพาหนะ ศึกษาได้ตามนัยคำชี้ขาดของตุลาการรัฐธรรมนูญ ลงวันที่ 12 มกราคม 1977 ซึ่งเป็นร่างกฎหมายที่เกี่ยวกับการตรวจค้นยานพาหนะ (Decision n 76-75 DC du 12 janvier 1977 , Loi autorisant la visite des vehicules en vue de la recherché et de la prevention des infractions penales) ตามนัยคำชี้ขาดของตุลาการรัฐธรรมนูญดังกล่าวได้มีการบันทึกรายงานการพิจารณาของตุลาการรัฐธรรมนูญไว้ โดยเหตุผลในคำชี้ขาด ตุลาการรัฐธรรมนูญ ได้ชี้ขาดว่ากฎหมายนั้น ต้องสอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญด้วย

โดยคำชี้ขาดสรุปได้ว่า

1. เป็นที่ทราบกันว่ากฎหมายนั้น ต้องสอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะบทบัญญัติเกี่ยวกับการใช้อำนาจตามกฎหมายในการตรวจค้นยานพาหนะของเจ้าพนักงานและในการป้องกันการกระทำความผิดตามกฎหมาย

2. คำชี้ขาดของตุลาการรัฐธรรมนูญดังกล่าว ได้มีการตีพิมพ์ (the Journal official de la Republique francaise) ในรัฐกิจจานุเบกษา ตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสกับการควบคุมกฎหมายอาญาไม่ได้ขัดต่อรัฐธรรมนูญ²² นับแต่ได้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐที่ 5 ของฝรั่งเศส เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 1974 ตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสได้มีบทบาทเพิ่มขึ้นอย่างมาก ในด้านการควบคุมบทบัญญัติของกฎหมายต่าง ๆ มิให้ขัดต่อรัฐธรรมนูญ

การที่ตุลาการรัฐธรรมนูญมีบทบาทเพิ่มขึ้นเนื่องจากว่าในการแก้ไขรัฐธรรมนูญดังกล่าว ในมาตรา 61 ได้มีการเปิดโอกาสให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และ/หรือ สมาชิกวุฒิสภาจำนวน 60 คน มีสิทธิเข้าชื่อกันเสนอคำร้องให้ตุลาการรัฐธรรมนูญชี้ขาดว่า ร่างกฎหมายที่ผ่านรัฐสภาแล้ว ก่อนที่จะมีการประกาศใช้เป็นกฎหมายขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่

ผลจากการแก้ไขมาตรา 61 ดังกล่าว ทำให้ตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส ได้มีโอกาสชี้ขาดคำร้องของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และ/หรือ สมาชิกวุฒิสภา จนถึงปัจจุบันหลายสิบเรื่องด้วยกัน และคำชี้ขาดเหล่านี้ยังเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้อง ไม่เฉพาะแต่กฎหมายมหาชนอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับกฎหมายทุกสาขา ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายแพ่ง กฎหมายพาณิชย์ กฎหมายแรงงาน

²² สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล . ตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสกับการควบคุมกฎหมายอาญาไม่ให้ขัดต่อรัฐธรรมนูญ รวมบทความทางวิชาการ เนื่องในโอกาสครบรอบ 80 ปี ศาสตราจารย์ไพโรจน์ ชัยนาม . 2535 หน้า 203-

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายอาญา หลักกฎหมายอาญาที่ได้รับรองโดยหลักกฎหมายรัฐธรรมนูญ คำชี้ขาดของตุลาการของตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส ที่เกี่ยวข้องกับร่างกฎหมายอาญาที่ผ่านรัฐสภาแล้วมีอยู่หลายเรื่องด้วยกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำชี้ขาดที่มีผลทำให้ร่างกฎหมายอาญาที่ผ่านสภาแล้ว ไม่อาจประกาศใช้ได้เพราะตุลาการรัฐธรรมนูญเห็นว่าเป็นการขัดต่อ “หลักกฎหมายต่าง ๆ ที่มีค่าเสมอรัฐธรรมนูญ”

ความสำคัญของคำชี้ขาดในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายอาญานี้ มีมากจนอาจกล่าวได้ว่าเป็นกฎหมายรัฐธรรมนูญ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายอาญา

สำหรับ “หลักกฎหมายต่าง ๆ ที่มีค่าเสมอรัฐธรรมนูญ” หรือ “หลักกฎหมายรัฐธรรมนูญ” นั้นหมายความรวมถึงหลักที่ได้จากบทบัญญัติต่าง ๆ ที่ตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสให้คุณค่าโดยถือว่ามีค่าบังคับหรือมีฐานะเสมอกฎหมายรัฐธรรมนูญ และมีฐานะที่สูงกว่ากฎหมายที่ออกโดยฝ่ายนิติบัญญัติ

โดยนัยนี้ “หลักกฎหมายต่าง ๆ ที่มีค่าเสมอรัฐธรรมนูญ” หรือ “หลักกฎหมายรัฐธรรมนูญ” นอกจากจะหมายถึง หลักที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐที่ 5 คริสต์ศักราช 1958 แล้ว ยังหมายความรวมถึง หลักที่มีในบทบัญญัติอื่น ๆ ที่ไม่ใช่รัฐธรรมนูญด้วย ซึ่งได้แก่

1. ประกาศสิทธิมนุษยชน และพลเมืองของฝรั่งเศส คริสต์ศักราช 1789
2. คำปรารภแห่งรัฐธรรมนูญ ฉบับปี คริสต์ศักราช 1946
3. หลักมูลฐานที่ยอมรับโดยกฎหมายแห่งสาธารณรัฐ
4. กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ

สำหรับหลักประกันในกฎหมายอาญาที่ได้รับการยอมรับโดย “หลักกฎหมายรัฐธรรมนูญ” จากบทบัญญัติต่าง ๆ เหล่านี้ เช่น

1. หลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษา
2. หลักที่ว่าสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลจะต้องได้รับการคุ้มครองโดยศาล
3. หลักที่ว่าบุคคลจะถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด ถูกจับ หรือถูกควบคุมก็แต่ในกรณีที่กำหนดไว้ในกฎหมายเท่านั้น
4. หลักความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย
5. หลักที่ว่าบุคคลจะถูกลงโทษก็แต่ด้วยบทบัญญัติแห่งกฎหมายซึ่งมีขึ้นและได้ประกาศใช้ก่อนการกระทำความผิด และต้องเป็นโทษตามกฎหมาย
6. หลักที่ว่ากฎหมายจะกำหนดโทษก็แต่เพียงเท่าที่เห็นว่าจำเป็นจริง ๆ เท่านั้น
7. หลักที่ว่าบุคคลทุกคนได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์
8. หลักการคุ้มครองสิทธิในการสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหา หรือ จำเลยในคดีอาญา

คำชี้ขาดของตุลาการรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวกับกฎหมายอาญา

คำชี้ขาดของตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส ในส่วนที่เกี่ยวกับกฎหมายอาญานั้น โดยแท้ที่จริงแล้วอาจกล่าวได้ว่า มีสาระสำคัญใหญ่ ๆ อยู่ 2 ส่วน คือ

1. คำชี้ขาดในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจในการออกกฎหมายที่มีโทษทางอาญา ระหว่างการออกรัฐบัญญัติ (กฎหมายที่ออกโดยรัฐสภา) และ กฎหมายลำดับรอง (กฎหมายที่ออกโดยฝ่ายบริหาร) ที่มีโทษทางอาญา

2. คำชี้ขาดในส่วนที่เกี่ยวกับเนื้อหาของหลักประกันทางอาญาที่ได้รับการรับรองโดยหลักกฎหมายรัฐธรรมนูญ หรือ “bloc de constitutionnalite”

ในการศึกษานี้จะกล่าวถึงเฉพาะคำชี้ขาดของตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับหลักประกันทางอาญาที่ได้รับการรับรองโดยหลักกฎหมายรัฐธรรมนูญ หรือ “bloc de constitutionnalite”

คำชี้ขาดของตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส ในส่วนที่เกี่ยวกับหลักประกันในทางอาญานั้น ส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับเรื่องหลักประกันเสรีภาพส่วนบุคคล ซึ่งได้วินิจฉัยหลักสำคัญ ๆ ในส่วนของการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลในยานพาหนะได้แก่

หลักที่ว่าสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลจะต้องได้รับการคุ้มครองโดยศาล

ทั้งนี้ตามนัยคำชี้ขาดของตุลาการรัฐธรรมนูญ ลงวันที่ 12 มกราคม 1977 ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับร่างกฎหมายที่เกี่ยวกับการตรวจค้นยานพาหนะ (Loi autorisant la visite des vehicules en vue de la recherche et de la prevention des infractions penales) ที่ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจสอบสวน (la police judiciaire) หรือโดยคำสั่งของเจ้าหน้าที่ดังกล่าว สามารถตรวจค้นยานพาหนะได้ โดยมีเงื่อนไขแต่เพียงว่า ยานพาหนะดังกล่าวกำลังสัญจรบนทางสาธารณะ และกระทำต่อหน้าเจ้าของรถหรือคนขับยานพาหนะ

วัตถุประสงค์ของร่างกฎหมาย ฉบับนี้คือ เพื่อให้การสอบสวนการหาการกระทำความผิด หรือป้องกันมิให้เกิดการกระทำความผิด ทำได้ง่ายขึ้น

เมื่อร่างกฎหมายฉบับนี้ได้ผ่านรัฐสภาแล้ว แต่ก่อนที่จะมีการประกาศใช้ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ได้ใช้สิทธิขอให้ตุลาการรัฐธรรมนูญชี้ขาดว่า ร่างกฎหมายดังกล่าวขัดต่อหลักกฎหมายรัฐธรรมนูญหรือไม่ ในการให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจสอบสวนเช่นกัน

ตุลาการรัฐธรรมนูญ ได้ชี้ขาดว่า การให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจสอบสวนทำการตรวจค้นยานพาหนะดังกล่าวอย่างไม่มีข้อจำกัด โดยแม้ว่าจะยังไม่ได้มีความผิดเกิดขึ้น หรือแม้ว่าจะยังไม่มีกระทำความผิดเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยเช่นนี้ เป็นการให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจสอบสวนโดยไม่มีข้อจำกัด และปราศจากการควบคุมจากองค์กรศาล

ตุลาการรัฐธรรมนูญ จึงชี้ขาดว่า ร่างกฎหมายดังกล่าวเป็นการขัดต่อหลักเสรีภาพส่วนบุคคล และโดยเฉพาะอย่างยิ่งขัดต่อหลักที่ว่า สิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลจะต้องได้รับการคุ้มครองโดยศาล ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 66 แห่งรัฐธรรมนูญ คริสต์ศักราช 1958²³

ดังนั้น จึงมีผลว่า ร่างกฎหมายดังกล่าว ไม่อาจประกาศใช้เป็นกฎหมายได้เพราะขัดต่อหลักกฎหมายรัฐธรรมนูญ

คำชี้ขาดของตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสฉบับนี้ จึงเป็นการตีความหลักที่ว่าศาลยุติธรรมเป็นผู้พิทักษ์สิทธิและเสรีภาพโดยนัยกว้างออกไป และเป็นหลักประกันที่ขยายความหมายออกไปมากกว่าหลัก habeas corpus ของอังกฤษ เพราะไม่ได้จำกัดอยู่แต่เฉพาะกรณีการควบคุมโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น แต่ใช้ได้ในทุกกรณีที่เป็นการกระทบถึงสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลด้วย

เมื่อกล่าวถึงสิทธิมนุษยชนและความปลอดภัยสาธารณะ (Livertes et ordre public) ซึ่งกล่าวได้ว่าหลักการดังกล่าวต้องได้รับการคุ้มครองและตรวจสอบโดยบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญด้วย โดยจำเป็นต้องพิจารณาถึงความได้สัดส่วน (oroiirtuibakuty) และรวมถึงการแปลความหมายในการบังคับใช้ (qualified interpretations) ไปพร้อม ๆ กัน

เมื่อกล่าวถึงความได้สัดส่วน ในเดือน มีนาคม 2003 ได้มีการพิจารณาเกี่ยวกับกฎหมายในเรื่องความปลอดภัย ตุลาการรัฐธรรมนูญได้ใช้โอกาสดังกล่าว ในการทำให้เกิดความชัดเจนขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพส่วนบุคคลและการรักษาความสงบเรียบร้อย (Decision n 2003-467 DC du 13 mars 2003) โดยรายละเอียดในการพิจารณาเกี่ยวกับบทบัญญัติที่ได้เสนอโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งจะพิจารณาได้ถึงรูปแบบในการค้นยานพาหนะ 3 แบบด้วยกัน โดยมีลักษณะในการค้นยานพาหนะแตกต่างกัน 3 ประการ

ประการแรก ลักษณะของการตรวจค้นยานพาหนะ เป็นลักษณะที่ได้มีการยินยอมอนุญาตให้เจ้าพนักงานดำเนินการตรวจค้นยานพาหนะ (โดยได้เสนอในร่างกฎหมายเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัย วันที่ 15 พฤศจิกายน 2001) โดยร่างกฎหมายดังกล่าวเป็นความต้องการในการขยายขอบเขตของรูปแบบในการค้น โดยขยายรวมไปถึงการค้นยานพาหนะโดยค้นหาเกี่ยวกับการก่อการร้าย ผู้ก่อการร้าย ซึ่งครอบคลุมถึงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดกฎหมาย และรวมถึงอาวุธ การขนส่งยาเสพติด และการลักลอบขายสิ่งของผิดกฎหมาย และรวมถึงการควบคุมมิให้มีการกระทำความผิด

²³ มาตรา 66 การจับกุมคุมขังบุคคลใดตามอำเภอใจจะกระทำมิได้ . องค์การตุลาการในฐานะผู้คุ้มครองสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลจะเป็นผู้รับประกันให้มีการเคารพหลักการนี้ตามเงื่อนไขที่กำหนดโดยกฎหมาย . อ้างใน , เอกสารงานแปลของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ อันดับที่ 175

เมื่อพิจารณาในเรื่องการค้นยานพาหนะ ที่เกิดขึ้นโดยความต้องการของพนักงาน อัยการ ตุลาการรัฐธรรมนูญ ได้พิจารณาแล้วว่าเป็นการกระทำที่ขัดต่อบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญ โดยเฉพาะเกี่ยวกับการให้เหตุผลในข้อเท็จจริง เกี่ยวกับการดำเนินคดีตามกฎหมาย ในส่วนที่เกี่ยวกับการพิจารณาพิพากษาว่าเป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพ

ประการที่สอง ในรูปแบบที่เกี่ยวกับการค้นยานพาหนะ ในส่วนที่เกี่ยวกับการค้นหา การกระทำความผิดที่เห็นได้ชัด (flagrante delicto offences)

ตุลาการรัฐธรรมนูญ ได้พิจารณาบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวกับการค้นยานพาหนะ ในการกระทำความผิดกฎหมาย โดยต้องสอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญเป็นสำคัญ ซึ่งต้องมีเหตุผลและเงื่อนไขในการค้นยานพาหนะ เหตุอันควรสงสัย (reasonable suspicion) และต้อง พิจารณารวมถึง สนธิสัญญาของประชาคมยุโรป ว่าด้วยการป้องกัน กลุ่มครองสิทธิมนุษยชน และ เสรีภาพขั้นพื้นฐาน (European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms 1950, Article 5(1) (c))

ประการที่สาม ในรูปแบบการค้นยานพาหนะ เพื่อที่จะป้องกันอันตรายเกี่ยวกับความ ปลอดภัยของบุคคลและทรัพย์สิน

ตุลาการรัฐธรรมนูญ ได้พิจารณาบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวกับการค้นยานพาหนะ โดยเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายปกครอง เมื่อพิจารณาตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวกับข้อบังคับ (ในส่วนที่เกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อย)

ตุลาการรัฐธรรมนูญ ได้พิจารณาบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการใช้อำนาจของ เจ้าพนักงานตำรวจ โดยที่มีได้มีมาตรการควบคุมการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานซึ่งในกรณีการตรวจ ค้นยานพาหนะ ตุลาการรัฐธรรมนูญ ได้ตีความในส่วนการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของพลเมือง

ในการควบคุมดูแล การกระทำที่ได้ละเมิดสิทธิมนุษยชน ในการควบคุมมิให้มีการ กระทำที่ได้ละเมิดต่อกฎหมาย ซึ่งถ้าได้มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนแล้ว และเกิดความเสียหายก็ไม่สามารถที่จะเรียกร้องกลับคืนมาได้

ยิ่งไปกว่านั้นในปัจจุบัน การควบคุมมิให้มีการละเมิดสิทธิเสรีภาพเกี่ยวกับการค้น กระเป๋าเดินทาง หีบห่อ สิ่งของที่ได้อยู่ในยานพาหนะ แต่อย่างไรก็ตามการตรวจค้นดังกล่าวนี้ ยังคงมีความจำเป็น เช่น ในกรณีการตรวจวัตถุระเบิดในยานพาหนะ (car bomb)

อย่างไรก็ดี ในการตัดสินใจที่จะใช้อำนาจตามบทบัญญัติของกฎหมายในการค้น ยานพาหนะ อย่างน้อยต้องมีความสอดคล้องกับสนธิสัญญาของประชาคมยุโรป ว่าด้วยการป้องกัน กลุ่มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน (European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms 1950) ตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส ได้พิจารณา

บทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันไว้ก่อนที่ความผิดเกิด ในการรักษาความสงบเรียบร้อย จำเป็นต้องสอดคล้องกับ “เหตุผลอันควรสงสัยเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานในการจับกุมผู้กระทำความผิด” หรือ “เหตุอันควรสงสัยตามสมควรที่เชื่อว่าบุคคลนั้นกำลังจะไปกระทำความผิด” เพื่อเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการใช้อำนาจในการตรวจค้นของเจ้าพนักงาน

เมื่อพิจารณาในส่วนการตรวจค้นยานพาหนะ ที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลเมื่อกล่าวถึงเสรีภาพส่วนบุคคลตามความเข้าใจ ในความหมายของตุลาการรัฐธรรมนูญ ไม่รวมถึงการใช้อำนาจตามอำเภอใจ แต่หมายความถึง ความมีอิสระและความมีเสรีภาพ ไม่ว่าจะเป็นเสรีภาพในการเดินทาง เสรีภาพในการเคลื่อนที่ เสรีภาพในการเคลื่อนไหวร่างกายเป็นต้น ตัวอย่างเช่น ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ การควบคุม ตรวจสอบ ในเรื่องการตรวจค้น ในที่สาธารณะนั้น ต้องมีขอบเขตจำกัดเช่นเดียวกัน การที่เจ้าพนักงานตำรวจทำการตรวจค้นยานพาหนะ ก็ควรต้องมีขอบเขตที่แน่นอนซึ่งในความหมายของเสรีภาพส่วนบุคคลนั้น รวมถึงสิทธิและเสรีภาพในการเคลื่อนที่โดยไม่มีข้อจำกัด เสรีภาพในการเคลื่อนที่และสิทธิในความเป็นส่วนตัว

การที่เจ้าหน้าที่ตำรวจสอบสวน (la police judiciaire) หรือโดยคำสั่งของเจ้าหน้าที่ดังกล่าว สามารถตรวจค้นยานพาหนะได้ โดยมีเงื่อนไขแต่เพียงว่า ยานพาหนะดังกล่าวกำลังสัญจรบนทางสาธารณะ และกระทำต่อหน้าเจ้าของรถหรือคนขับยานพาหนะ ตุลาการรัฐธรรมนูญได้ชี้ขาดว่า การให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจสอบสวนทำการตรวจค้นยานพาหนะดังกล่าวอย่างไม่มีข้อจำกัด โดยแม้ว่าจะยังไม่ได้มีความผิดเกิดขึ้นก็ตาม หรือแม้ว่าจะยังไม่มีกระทำความผิดเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยเช่นนี้ เป็นการให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจสอบสวน โดยไม่มีข้อจำกัดและปราศจากการควบคุมจากองค์กรศาล เป็นการกระทำที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ

เมื่อพิจารณาแล้วตามคำชี้ขาดของตุลาการรัฐธรรมนูญ ลงวันที่ 12 มกราคม 1977 ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องร่างกฎหมายที่ได้ให้อำนาจเจ้าพนักงานทำการตรวจค้นยานพาหนะ ซึ่งการให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจสอบสวน ทำการตรวจค้นยานพาหนะดังกล่าวอย่างไม่มีข้อจำกัด โดยแม้ว่าจะยังไม่ได้มีความผิดเกิดขึ้น หรือแม้ว่าจะยังไม่มีกระทำความผิดเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยเช่นนี้ เป็นการให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจสอบสวน โดยไม่มีข้อจำกัดและปราศจากการควบคุมจากองค์กรศาล เป็นการกระทำที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ

เห็นได้ว่าตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสนั้น มีบทบาทอย่างยิ่งในการควบคุมกฎหมายอาญา ไม่ให้ขัดต่อหลักกฎหมายรัฐธรรมนูญ เพราะเหตุว่าร่างกฎหมายนั้นอาจกระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ดังนั้นการที่เจ้าพนักงานตำรวจจะทำการตรวจค้นยานพาหนะนั้น เป็นการป้องกันไว้ก่อนที่การกระทำความผิดเกิด ในการรักษาความสงบเรียบร้อยจำเป็นต้องสอดคล้องกับ “เหตุผลอันควรสงสัยเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานในการจับกุมผู้กระทำ

ความผิด” หรือ “เหตุอันควรสงสัยตามสมควรที่เชื่อว่าบุคคลนั้นกำลังจะไปกระทำความผิด” เพื่อเป็นพื้นฐานที่สำคัญ ในการใช้อำนาจในการตรวจค้นของเจ้าพนักงานตำรวจ อีกทั้งในการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานนั้นต้องไม่ขัดต่อหลักกฎหมายรัฐธรรมนูญด้วย

ดังนั้น การตรวจค้นยานพาหนะ โดยอาศัยอำนาจการค้นตาม Cpp, Art 57,59 โดยขยายรวมไปถึงการใช้อำนาจในการตรวจค้นยานพาหนะที่ต้องสงสัยว่าได้กระทำความผิดมาหรือได้ก่ออาชญากรรม (ยานพาหนะนั้นได้เคลื่อนที่ไป ไม่อยู่เป็นหลักแหล่ง) ซึ่งการอาศัยอำนาจในการค้นตาม Cpp, Art 57,59 นั้นสามารถนำมาปรับใช้กับกรณีการตรวจค้นยานพาหนะซึ่งไม่ถือว่าเป็นข้อจำกัดการค้นตาม Cpp, Art 57,59 ที่ว่า “การค้นต้องทำในเวลากลางวัน คือเวลา 06.00 – 21.00 น. ต่อหน้าเจ้าของสถานที่ หรือต่อหน้าพยานอย่างน้อย 2 คน นอกจากนั้น หากเริ่มการค้นในเวลากลางวันแล้ว ก็สามารถทำการค้นต่อเนื่องไปถึงเวลากลางคืนได้ด้วย” เช่นเดียวกับการค้นหาสิ่งของผิดกฎหมายและยาเสพติดด้วย

จากการศึกษาพบว่าในประเทศฝรั่งเศสเองได้มีมาตรการในการคุ้มครองหลักสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง หลักที่ว่า สิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลจะต้องได้รับการคุ้มครองโดยศาล ซึ่งได้บัญญัติไว้ในมาตรา 66 แห่งรัฐธรรมนูญ คริสต์ศักราช 1958 โดยศึกษาได้จากคำชี้ขาดของตุลาการรัฐธรรมนูญ ลงวันที่ 12 มกราคม 1977 ซึ่งเป็นร่างกฎหมายที่เกี่ยวกับการตรวจค้นยานพาหนะและในการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจ ในการตรวจค้นยานพาหนะนั้น ต้องมีความสอดคล้องกับสนธิสัญญาของประชาคมยุโรป ว่าด้วยการป้องกัน คุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานด้วย (European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms 1950)

บทที่ 3

กฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการคั่นยานพาหนะของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

จากการศึกษาในเรื่องอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจในการตรวจคั่นยานพาหนะในบทที่ 2 นั้นทำให้ทราบว่าทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการคั่นยานพาหนะของเจ้าหน้าที่ที่มีที่มาและแนวคิดอย่างไร ในบทนี้ จะศึกษาเกี่ยวกับกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการตรวจคั่นยานพาหนะส่วนบุคคลของเจ้าหน้าที่ตำรวจว่าจะมีความสัมพันธ์ในเชิงวิชาการและการปฏิบัติอย่างไรบ้าง

3.1 การคั่นยานพาหนะตามกฎหมายไทย

ในสังคมทุกยุคทุกสมัยแม้ในปัจจุบัน บุคคลต่างแสวงหาเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพ เมื่อทุกคนใฝ่หาและต้องการสิทธิและเสรีภาพ ย่อมตกเป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องดำเนินการให้แก่ประชาชนโดยเสมอภาคกัน ทั้งสิทธิและเสรีภาพเป็นสิ่งสำคัญจำเป็นที่รัฐต้องมีกฎหมายบัญญัติรับรองคุ้มครองไว้ โดยไม่เพียงแต่จะเป็นพันธะของรัฐแต่ละรัฐในการปกป้องคุ้มครองรักษาสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของพลเมืองตนเท่านั้นแต่เรื่องดังกล่าวยังถือ ว่าเป็นสิ่งที่องค์กรระดับประเทศจำเป็นต้องเข้ามาสอดส่องดูแลด้วย

เรื่องสิทธิและเสรีภาพเป็นเรื่องของความชอบธรรมที่แต่ละบุคคลพึงมีในสังคม ดังนั้นรัฐจึงมีหน้าที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลไม่ให้ถูกล่วงละเมิด ทั้งจากกลไกของรัฐและจากประชาชนด้วยกัน หากรัฐละเลยหรือเพิกเฉยในการวางมาตรการหรือการดำเนินการที่จำเป็นเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลก็เท่ากับรัฐสนับสนุนให้สิทธิและเสรีภาพของบุคคลต้องถูกทำลายไปหรือเป็นสิ่งที่ไร้ค่า อันถือได้ว่ารัฐได้ล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนแล้ว

3.1.1 การตรวจคั่นยานพาหนะของเจ้าพนักงานตำรวจตามกฎหมายทั่วไป

การดำเนินคดีอาญาจำเป็นต้องล่วงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งบุคคลที่อาจถูกระทบกระเทือนจากการดำเนินคดีอาญานี้ อาจเป็นผู้ถูกกล่าวหาหรือบุคคลอื่น ใดๆก็ตามในการก้าวล่วงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลจะต้องมีขอบเขตที่ชัดเจน การจำกัดอำนาจ

รัฐเกี่ยวกับมาตรการดังกล่าวเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อให้เกิดความสมดุลกันระหว่างประโยชน์ของรัฐ กล่าวคือในการดำเนินคดีอาญานั้นเป็นเรื่องความขัดแย้งกันระหว่างประโยชน์ส่วนบุคคลและประโยชน์รัฐอยู่ตลอดเวลาซึ่งประโยชน์ส่วนบุคคลนั้นคือสิทธิและเสรีภาพ ส่วนประโยชน์รัฐคือความสงบเรียบร้อยภายในรัฐ ซึ่งควรทำให้ประโยชน์ทั้งสองเกิดความพอดีสมดุลกัน

การค้นเป็นมาตรการบังคับในการดำเนินคดีอาญาของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นการป้องกันการกระทำความผิด หรือเป็นการปราบปรามการกระทำความผิด เพื่อรักษาให้สังคมเกิดความสงบสุข เมื่อก้าวถึงการค้นยานพาหนะ ในปัจจุบันนี้นับได้ว่า มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นจำนวนมาก ทั้งในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานย่อมมีล่วงละเมิดต่อสิทธิของบุคคลที่ถูกค้นด้วย อย่างไรก็ตาม ในเมื่อเจ้าพนักงานมีความจำเป็นในการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งในการใช้อำนาจนั้น เนื่องจากไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายในเรื่องการค้นยานพาหนะไว้ ในทางปฏิบัติที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เจ้าพนักงานได้ใช้อำนาจโดยปรับกับบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา²⁴ ในการใช้อำนาจก็ควรใช้ดุลพินิจตามที่เห็นสมควร โดยให้เหมาะสมกับข้อเท็จจริงแต่ละเรื่องไป เพื่อให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนน้อยที่สุด และให้เกิดผลประโยชน์ต่อรัฐด้วย และยังส่งผลถึงกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องด้วย ไม่ว่าจะเป็นสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ได้รับความคุ้มครองตามหลักสากล²⁵ หรือในเรื่องการรับฟังพยานหลักฐานจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงาน แต่อย่างไรก็ตามในการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานแต่ละคนนั้นก็มีความไม่เหมือนกัน ดังนั้นควรมีมาตรการในการกำหนดขอบเขตความเหมาะสมในการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานในการค้นยานพาหนะ รวมถึงการพิจารณาถึงสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลที่ควรได้รับการรับรองคุ้มครองด้วย

3.1.2 การค้นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

จากผลของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน นี้ก็เปรียบได้กับเครื่องหมายแห่งการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เพราะเป็นการแสดงถึงเจตนารมณ์ร่วมกันของหลายประเทศในการกำหนด

²⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 93

²⁵ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ คริสต์ศักราช 1984 , หลักกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง คริสต์ศักราช 1966

ไว้เป็นมาตรฐานสากลว่า สิทธิมนุษยชนนั้นเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนี้ได้กำหนดหลักการที่สำคัญให้ประเทศต่าง ๆ ให้ยอมรับและถือปฏิบัติในการให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นมูลฐานในประเทศของตน²⁶

สิทธิมนุษยชนที่ระบุไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเป็นเพียงการยอมรับกันของบรรดาประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติ เพื่อแสดงเจตนารมณ์ในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในประเทศต่าง ๆ และได้กำหนดเป็นมาตรฐานกลางสำหรับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน แต่ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนมิได้มีลักษณะเป็นอนุสัญญา หรือสนธิสัญญาระหว่างประเทศจึงไม่ก่อให้เกิดพันธะทางกฎหมายโดยตรงแก่บรรดาประเทศที่ได้ร่วมลงมติรับรองเอกสารฉบับนี้²⁷ ดังนั้นจึงต้องเข้าใจว่า ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ไม่ใช่ประมวลกฎหมายสิทธิมนุษยชน เพราะตัวเองไม่ก่อให้เกิดพันธะทางกฎหมาย ทั้งถ้อยคำในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ก็ไม่ใช่กฎหมาย เป็นเพียงข้อเสนอแนะแนวทางในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนแก่บรรดาประเทศต่าง ๆ เท่านั้น²⁸

อย่างไรก็ตามแม้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนจะไม่มีฐานะทางกฎหมายและไม่มีเครื่องมือที่ใช้ในการคุ้มครอง แต่ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนก็มีหลักการทำให้รัฐทั้งหลายต้องเคารพและรับรองว่าจะนำไปบัญญัติเป็นกฎหมายภายใน รวมทั้งในการบัญญัติกฎหมายระหว่างประเทศก็ต้องให้สอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนด้วย ดังนั้น สำหรับกฎหมายภายใน ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน จึงมีผลให้นักกฎหมายไม่อาจคัดค้านกฎหมายในอนาคตซึ่งร่างขึ้นตามหลักการของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เพราะหลักการดังกล่าวเป็นหลักสากล และถือว่าเป็นจุดมุ่งหมายสุดท้ายที่จะต้องทำให้สำเร็จตามกระบวนการของกฎหมายสำหรับกฎหมายระหว่างประเทศแม้การทำสิทธิมนุษยชนให้เป็นสิทธิตามกฎหมายระหว่างประเทศจะไม่ขัดแย้งเท่ากฎหมายภายใน และต้องการระยะเวลามากกว่า แต่การนำหลักการของปฏิญญา

²⁶ กุลพล พลวัน พัฒนาการแห่งสิทธิมนุษยชน. : วิทยุชน 2538 หน้า 47

²⁷ เรื่องเดียวกัน หน้า 263

²⁸ เรื่องเดียวกัน หน้า 57

สากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนไปปฏิบัติบ่อยครั้งอาจทำให้เกิดเป็นลักษณะกฎหมายจารีตประเพณีเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนขึ้นได้ในที่สุด²⁹

จากผลของปฎิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนดังกล่าว ได้ก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวในประเทศต่างๆ รวมทั้งประเทศไทยด้วย โดยได้มีการนำหลักการของปฎิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนมาดำเนินการให้เป็นผลสำเร็จ โดยการบัญญัติกฎหมายภายในรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลไว้ให้สอดคล้องกับหลักการของปฎิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน นับแต่กฎหมายสูงสุดคือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองไว้แสดงให้เห็นว่า รัฐเห็นความสำคัญของสิทธิและเสรีภาพของบุคคล จึงได้มีการรับรองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลไว้หลายประการ ซึ่งโดยปกติภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมายกล่าวคือถ้าไม่มีกฎหมายให้อำนาจแล้ว ผู้ใดจะไปจำกัดตัดทอนสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญให้ไว้โดยประการใดๆมิได้ เช่นในเรื่องการจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตำรวจจะจับได้ต่อเมื่อมีหมายจับ ในกรณีจับโดยมีหมายจับต้องมีหมายจับก่อน มิฉะนั้นจะเป็นความผิดต่อเสรีภาพตามประมวลกฎหมายอาญา เพราะไม่มีอำนาจในการจับ ที่กล่าวว่าหากการกระทำใดๆของรัฐอันเป็นการล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคล การนั้นย่อมไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ รวมถึงการที่รัฐจะออกกฎหมายหรือการกระทำอันเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเกินเลยไปกว่าที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ไม่ได้

สำหรับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเป็นกฎหมายสูงสุดที่ใช้ปกครองประเทศ กำหนดกลไกการปกครองประเทศ รวมถึงการกำหนดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน อาจกล่าวได้ว่า ได้เห็นถึงความสำคัญของสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเป็นอย่างมาก โดยได้มีการบัญญัติให้รัฐต้องคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลไว้หลายประการ เพื่อที่แต่ละคนสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้ตามความต้องการ ไม่ว่าจะเป็สิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล เช่นในด้านความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและร่างกาย ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้ให้การรับรองคุ้มครองจากการใช้อำนาจของรัฐในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดอาญา เสรีภาพในเคหสถาน เสรีภาพในการเดินทางและการเลือกถิ่นที่อยู่ เป็นต้น

²⁹ เรื่องเดียวกัน หน้า 58

ในเรื่องการค้น เมื่อการค้นเป็นมาตรการทางอาญาของรัฐ เป็นเครื่องมือของรัฐในการได้มาซึ่งพยานหลักฐาน ซึ่งเมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทั้ง 2 ฉบับแล้ว ได้บัญญัติเรื่องการค้นไว้เหมือนกัน ดังนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้วางหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทยในหมวด 1 และ หมวด 3 ไว้ดังนี้

มาตรา 4 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของบุคคล ย่อมได้รับความคุ้มครอง

มาตรา 5 ประชาชนชาวไทยไม่ว่าเหล่ากำเนิด เพศ หรือศาสนาใด ย่อมอยู่ในความคุ้มครองแห่งรัฐธรรมนูญนี้เสมอกัน

มาตรา 31 “บุคคลย่อมมีสิทธิเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย

วรรค 3 บัญญัติว่า การจับ คุมขัง ตรวจสอบตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย”

มาตรา 35 “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในเคหสถาน

บุคคลย่อมได้รับการคุ้มครองในการที่จะอยู่อาศัย และครอบครองเคหสถานโดยปกติสุข การเข้าไปในเคหสถานโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครองหรือ การตรวจค้นเคหสถาน จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย”

มาตรา 36 “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการเดินทางและมีเสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่ภายในราชอาณาจักร

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือสวัสดิภาพของประชาชน การผังเมือง หรือเพื่อสวัสดิภาพของผู้เยาว์

และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้วางหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทยไว้ในหมวด 1 และหมวด 3 ดังนี้

มาตรา 4 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของบุคคล ย่อมได้รับความคุ้มครอง

มาตรา 5 ประชาชนชาวไทยไม่ว่าเหล่ากำเนิด เพศ หรือศาสนาใด ย่อมอยู่ในความคุ้มครองแห่งรัฐธรรมนูญนี้เสมอกัน

มาตรา 32 “บุคคลย่อมมีสิทธิเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย

วรรค 3 บัญญัติว่า การคั่นตัวบุคคลหรือการกระทำอันกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ”

มาตรา 33 “ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในเคหสถานบุคคลย่อมได้รับการคุ้มครองในการที่จะอยู่อาศัย และครอบครองเคหสถานโดยปกติสุข การเข้าไปในเคหสถานโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครองหรือ การตรวจค้นเคหสถานหรือในที่ โหฐานจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ”

มาตรา 34 “ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการเดินทางและมีเสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่ภายในราชอาณาจักร

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือสวัสดิภาพของประชาชน การผังเมือง หรือเพื่อสวัสดิภาพของผู้เยาว์

ในการใช้สิทธิและเสรีภาพของแต่ละคนจะถูกจำกัดก็แต่โดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นด้วยความมุ่งหมายเฉพาะเพื่อประกันให้มีการยอมรับ และเคารพในสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น และเพื่อตอบสนองความต้องการอันชอบธรรมของศีลธรรมอันดี ความสงบเรียบร้อย และความผาสุกของทุกคนในสังคมประชาธิปไตย ความในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ข้อ 29.2 นี้แสดงว่า กฎหมายที่จำกัดสิทธิและเสรีภาพของราษฎร หรือให้อำนาจฝ่ายบริหารจำกัดสิทธิและเสรีภาพของราษฎรนั้น จะต้องมีเจตนารมณ์หรือความมุ่งหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นและประโยชน์มหาชนเท่านั้น³⁰

ทั้งนี้จากหลักเกณฑ์ดังกล่าว ไม่ว่าจะปฏิบัติตามมาตรา 32 วรรคสาม มาตรา 33 ล้วนแต่มีคำว่า “ตามที่กฎหมายบัญญัติ” ซึ่งกฎหมายในที่นี้คือ กฎหมายที่บัญญัติในเรื่องการคั่น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อีกทั้งในรัฐธรรมนูญระบุเพียงว่า สิทธิและเสรีภาพอย่างใดบ้าง ที่ได้รับการรับรองและความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งความชอบธรรมในการที่รัฐต้องออกกฎหมาย เพื่อที่จะรับรองคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ เมื่อพิจารณาตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ได้กล่าวถึงการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ในเรื่องการคั่นไว้

³⁰ วรพจน์ วิศรุตพิชญ์ รายงานการวิจัย สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ (ศึกษารูปแบบการจำกัดสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญให้ไว้ที่เหมาะสม) 2538 หน้า 66

ซึ่งเป็นเรื่องต่างๆ ไป มิได้มีบทบัญญัติมาตราใดที่ได้กล่าวในเรื่องการให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ในเรื่องการให้ความคุ้มครองต่อการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานในการค้นยานพาหนะไว้โดยตรง

เมื่อพิจารณา มาตรา 34 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการเดินทางและมีเสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่อาศัย เห็นได้ว่า ในฐานะที่เราเป็นพลเมือง เราสามารถที่จะเดินทางไปไหน มาไหนได้ตามความพอใจ สามารถโยกย้ายถิ่นที่อยู่อาศัยได้ ในกรณีนี้ก็จะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญได้กำหนดเงื่อนไขในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพมากขึ้น กล่าวคือ อาจจะต้องจำกัดเสรีภาพในการเดินทางตามมาตรา 34 ของรัฐธรรมนูญ จะกระทำได้เฉพาะภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญเท่านั้น หากได้กระทำการจำกัดสิทธิและเสรีภาพในการเดินทางนอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญก็เป็นการกระทำที่ขัดกับบทบัญญัติที่รัฐธรรมนูญได้ให้การรับรองคุ้มครองไว้³¹ อีกทั้งบทบัญญัติในมาตรา 34 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติให้สอดคล้องกับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 12 ในเรื่องเสรีภาพในการเดินทางด้วย

เมื่อพิจารณาแล้วเห็นได้ว่า ยานพาหนะในปัจจุบัน มีความจำเป็นต่อประชาชนในการประกอบกิจวัตรประจำวัน โดยถือเสมือนเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน เมื่อกล่าวถึงสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญได้ให้ความคุ้มครองแล้ว ยานพาหนะก็ควรได้รับความคุ้มครองด้วย โดยเฉพาะสิทธิในความเป็นส่วนตัว ซึ่งกฎหมายควรให้ความคุ้มครอง

ยานพาหนะ สามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. ยานพาหนะทางบก เช่น รถยนต์นั่งส่วนบุคคล รถบรรทุกสินค้า รถบริการสาธารณะ รถไฟ รถสามล้อ รถจักรยานยนต์ รถบ้าน เป็นต้น
2. ยานพาหนะทางน้ำ เช่น เรือโดยสาร เรือประมง เรือขนส่งสินค้า เรือท่องเที่ยว เรือแพ เรือที่ใช้เป็นที่อยู่อาศัย
3. ยานพาหนะทางอากาศ เช่น เครื่องบินโดยสารสาธารณะ เครื่องบินโดยสารส่วนบุคคล เครื่องบินขนส่งสินค้า เป็นต้น

³¹ บรรเจิด สิงคะเนติ หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ วิชาวิชาน

เมื่อพิจารณาตามรัฐธรรมนูญแล้ว เห็นได้ว่าการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลต่อการค้นในทึรโหลฐานเป็นสำคัญ แต่ในเรื่องการค้นยานพาหนะนั้นจะนำหลักรัฐธรรมนูญมาปรับใช้ด้วยแล้ว เห็นว่าไม่เหมาะสมในทางปฏิบัติ อีกทั้งมีปัญหาในการตีความอีกด้วย โดยมีความเห็นเป็น 2 ฝ่าย ดังนี้

ฝ่ายแรกเห็นว่ายานพาหนะเป็นทึรโหลฐาน โดยที่เจ้าของยานพาหนะนั้นต้องการความเป็นส่วนตัว

ฝ่ายที่สองเห็นว่า ยานพาหนะเป็นเสมือนสิ่งของที่บุคคลนั้นได้นำพาไป ดังนั้นในการค้นจึงเสมือนการค้นตัวบุคคลในที่สาธารณะ

ถ้าพิจารณาว่าการค้นยานพาหนะนั้น ควรเป็นการค้นในทึรโหลฐานแล้ว ในการปฏิบัติของเจ้าพนักงานต้องทำการค้นโดยมีหมายค้นด้วย ก็จะเป็นปัญหาในทางปฏิบัติของเจ้าพนักงานได้กว่าจะได้หมายค้นมา ยานพาหนะดังกล่าวก็ได้เคลื่อนที่นำพาพยานหลักฐานหลบหนีไปเสียแล้ว

แต่ถ้าพิจารณาว่า ยานพาหนะนั้นเปรียบเสมือนสิ่งของที่บุคคลได้นำไปในสถานที่ต่างๆ ดังนั้นเจ้าพนักงานจึงสามารถทำการค้นได้ โดยถือเสมือนว่าเป็นการค้นตัวบุคคลในที่สาธารณะ ก็จะเกิดปัญหาตามมาว่า ประชาชนที่ถูกค้นยานพาหนะนั้นจะถือยานพาหนะว่าเป็นที่ส่วนบุคคล เป็นทึรโหลฐาน การปฏิบัติของเจ้าพนักงานดังกล่าวเป็นการล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคล

เมื่อไม่มีบทบัญญัติของกฎหมาย ในเรื่องการค้นยานพาหนะในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในการค้นยานพาหนะที่ได้กระทำอยู่ในปัจจุบัน ก็โดยอาศัยความยินยอมของประชาชนผู้ที่ใช้ยานพาหนะ แต่ในเมื่อบุคคลมีเสรีภาพในการเดินทาง ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา 34

เราสามารถสละสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญได้ให้การรับรองไว้ได้หรือไม่ โดยแนวคิดในเรื่องการสละสิทธิและเสรีภาพของบุคคลมีอยู่ 2 แนวทางด้วยกัน³²

ตามแนวความคิดเดิม เห็นว่า การสละสิทธิ และเสรีภาพนั้นสามารถกระทำได้ โดยถือว่าเป็นการสละตามหลักกฎหมายทั่วไป โดยถือว่าเป็นเช่นเดียวกับหลักกฎหมายแพ่งซึ่งกระทำได้

³² เรื่องเดียวกัน หน้า 80

โดยการแสดงเจตนา แต่อย่างไรก็ตามการสละนั้นก็มิชอบเขตอยู่ที่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ กล่าวคือ ไม่อาจยอมให้สละชีวิตและร่างกายได้

แนวความคิดใหม่เห็นว่า โดยหลักแล้วการสละสิทธิและเสรีภาพตามหลักกฎหมายทั่วไปนั้น ไม่ควรนำมาใช้กับสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ โดยเห็นว่าสิทธิและเสรีภาพนั้นไม่อาจจำหน่ายโอนได้ จึงเท่ากับไม่อาจสละได้นั่นเอง

ดังนั้นการที่จะพิจารณาว่าสิทธิและเสรีภาพนั้นสามารถสละได้หรือไม่ ต้องพิจารณาจากภารกิจของสิทธิและเสรีภาพที่มีความมุ่งหมายแตกต่างกัน หากสิทธิและเสรีภาพนั้นเป็นเพียงสิทธิและเสรีภาพที่มุ่งเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล กรณีเช่นนี้อาจวางอยู่บนสมมติฐานที่อาจให้สละสิทธิและเสรีภาพได้ แต่ถ้าเป็นสิทธิและเสรีภาพในการแสดงเจตจำนงทางการเมืองอันเป็นสิทธิและเสรีภาพที่มีความสำคัญนั้น ไม่อนุญาตให้มีการสละสิทธิได้

สำหรับการตรวจค้นยานพาหนะ ในกฎหมายพิเศษ ซึ่งได้กำหนดไว้ในกฎหมายหลายฉบับโดยได้กำหนดให้เจ้าพนักงานของรัฐหรือตำรวจทำการค้นยานพาหนะได้โดยไม่จำเป็นต้องมีหมายค้น และมีเหตุที่จะค้นเพราะต้องการได้ทรัพย์สินที่อาจริบได้หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีสิ่งของที่มีไว้เป็นความผิด หรือได้มาโดยการกระทำความผิดหรือได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด หรืออาจใช้เป็นพยานหลักฐานพิสูจน์การกระทำความผิด ได้ซ่อนหรืออยู่ในยานพาหนะนั้น เป็นต้น³³

ดังนั้น เมื่อไม่มีบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญมาตราใดที่ให้ความคุ้มครองในความเป็นส่วนตัวของบุคคลในยานพาหนะ ในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจดังกล่าว เจ้าพนักงานตำรวจต้องปฏิบัติหน้าที่ให้สอดคล้องกับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ

3.1.3 การค้นยานพาหนะตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดที่ใช้ปกครองประเทศ รวมถึงการกำหนดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนด้วย เห็นได้ว่าเป็นหลักประกันในการให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของ

³³ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พุทธศักราช 2519 (แก้ไข ฉบับที่ 4 พุทธศักราช 2545) มาตรา 14(2) และพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พุทธศักราช 2522 (แก้ไข ฉบับที่ 5 พุทธศักราช 2545) มาตรา 49(3) ซึ่งบัญญัติไว้เหมือนกันว่า “ค้นบุคคลหรือยานพาหนะใดๆที่มีเหตุอันควรสงสัยตามสมควรว่ามียาเสพติดให้โทษซ่อนอยู่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย”

ประชาชนไว้โดยตรง และเมื่อพิจารณาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว เห็นว่าเป็นกฎหมายที่สำคัญเพราะได้บัญญัติกระบวนการที่ทำให้มาตรการทางอาญาบังเกิดความศักดิ์สิทธิ์และในขณะเดียวกันก็มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยตรงเมื่อ “มนุษย์มีสิทธิและเสรีภาพ” การจำกัดสิทธิเสรีภาพของมนุษย์เป็นเพียงข้อยกเว้น โดยข้อยกเว้นนั้นต้องมีกฎหมายบัญญัติชัดเจน เมื่อรัฐธรรมนูญได้ให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ดังนั้นแนวทางในการปฏิบัติตามกฎหมายของพนักงานเจ้าหน้าที่ก็ควรปรับเปลี่ยนไปในทางที่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญด้วย

เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่เป็นกฎหมายสูงสุดเป็นรัฐธรรมนูญที่ได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนมากกว่ารัฐธรรมนูญฉบับก่อนๆ และได้บัญญัติไว้ในมาตรา 238 ในเรื่องการค้นว่าจะต้องมีหมายค้นหรือคำสั่งของศาล ต่อมาได้มีการแก้ไขบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญในเรื่องการค้น เมื่อปีพุทธศักราช 2547 เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ด้วยแล้ว ซึ่งถือว่าเป็นการตัดอำนาจการออกหมายค้นของพนักงานฝ่ายปกครองและตำรวจชั้นผู้ใหญ่ไปโดยปริยาย ในส่วนของการค้นนั้นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้วางหลักเกณฑ์ไว้ในบทบัญญัติต่างๆหลายมาตราด้วยกัน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 69 เหตุที่จะออกหมายค้นได้ มีดังนี้

(2) เพื่อพบและยึดสิ่งของซึ่งมีไว้เป็นความผิด หรือได้มาโดยผิดกฎหมายหรือมีเหตุอันความสงสัยว่าได้ใช้หรือตั้งใจจะใช้ในการกระทำความผิด

มาตรา 92 ห้ามมิให้ค้นในที่สาธารณะโดยไม่มีหมายค้นหรือคำสั่งของศาล เว้นแต่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้ค้น และในกรณีดังต่อไปนี้

(1) เมื่อมีเสียงร้องให้ช่วยมาจากข้างในที่สาธารณะ หรือมีเสียงหรือพฤติกรรมอื่นใดอันแสดงได้ว่ามีเหตุร้ายเกิดขึ้นในที่สาธารณะนั้น

(2) เมื่อปรากฏความผิดซึ่งหน้ากำลังกระทำลงในที่สาธารณะ

(3) เมื่อบุคคลที่ได้กระทำความผิดซึ่งหน้า ขณะที่ถูกไล่จับหนีเข้าไปหรือมีเหตุอันแน่นแฟ้น ควรสงสัยว่าได้เข้าไปซุกซ่อนตัวอยู่ในที่สาธารณะนั้น

(4) เมื่อมีพยานหลักฐานตามสมควรว่าสิ่งของที่มีไว้เป็นความผิดหรือได้มาโดยการกระทำความผิดหรือได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด หรืออาจเป็นพยานหลักฐาน พิสูจน์การกระทำความผิดได้ซ่อนหรืออยู่ในนั้น ประกอบทั้งต้องมีเหตุอันควรเชื่อว่าเนื่องจากการ เน้นซ้ากว่าจะเอาหมายค้นมาได้สิ่งของนั้นอาจถูกโยกย้ายหรือทำลายเสียก่อน

(5) เมื่อที่รโหฐานนั้นผู้จะต้องถูกจับเป็นเจ้าบ้านและการจับนั้นมีหมายจับหรือ จับตามมาตรา 78

การใช้อำนาจตาม(4)ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจผู้ค้นส่งมอบสำเนาบันทึกการ ตรวจค้นและบัญชีทรัพย์สินที่ได้จากการตรวจค้น รวมทั้งจัดทำบันทึกแสดงเหตุผลที่ทำให้สามารถเข้า ค้นได้เป็นหนังสือให้ไว้แก่ผู้ครอบครองสถานที่ที่ถูกตรวจค้น แต่ถ้าไม่มีผู้ครอบครองอยู่ ณ ที่นั้น ให้ส่งมอบหนังสือดังกล่าวแก่บุคคลเช่นว่านั้นในทันทีที่กระทำได้ และรีบรายงานเหตุผลและผล การตรวจค้นเป็นหนังสือต่อผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไป

มาตรา 93 ห้ามมิให้ทำการค้นบุคคลใดในที่สาธารณะเว้นแต่พนักงานฝ่ายปกครองหรือ ตำรวจเป็นผู้ค้น ในเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลนั้น มีสิ่งของในความครอบครองเพื่อจะ ใช้ในการกระทำความผิด หรือซึ่งได้มาโดยการกระทำความผิดหรือซึ่งมีไว้เป็นความผิด

เมื่อพิจารณาตามมาตรา 2(16) ได้นิยามคำว่า “พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ”ว่า

“พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ” หมายถึงเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและ หน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ให้รวมถึงพัสดี เจ้าพนักงานกรมสรรพสามิต กรม สุลการกร กรมเจ้าท่า พนักงานตรวจคนเข้าเมือง และเจ้าพนักงานอื่นๆ ในเมื่อทำการอันเกี่ยวกับการ จับกุมปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมาย ซึ่งตนมีหน้าที่ต้องจับกุมหรือปราบปราม

ตามนิยามศัพท์ดังกล่าว กฎหมายแบ่งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจออกเป็น 2 จำพวก คือ

1. เจ้าพนักงานที่มีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนโดยทั่วไป และ
2. เจ้าพนักงานที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการจับกุมผู้กระทำความผิด ป้องกันหรือ ปราบปรามการกระทำความผิดตามกฎหมายใดกฎหมายหนึ่ง โดยเฉพาะอำนาจหน้าที่หลักของ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจโดยทั่วไป คืออำนาจหน้าที่สืบสวน

มาตรา 2 (10) ได้นิยามคำว่า “การสืบสวน” ไว้ว่า

“การสืบสวน” หมายถึง การแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐาน ซึ่งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้ปฏิบัติไปตามอำนาจหน้าที่เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนและเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด

มาตรา 17 บัญญัติว่า “พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจมีอำนาจทำการสืบสวนคดีอาญาได้”

เมื่อการสืบสวนเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นไปในทางป้องกันอาชญากรรม โดยปกติการสืบสวนจึงเริ่มก่อนที่จะทราบว่ามีกรกระทำผิดเกิดขึ้น และเมื่อความผิดได้เกิดขึ้นแล้ว การสืบสวนก็จะเป็นกระบวนการที่สนับสนุนการสอบสวนได้อีกทางหนึ่ง

การสืบสวนเป็นการกระทำเพื่อเป็นการป้องกันการก่ออาชญากรรม เป็นเรื่องของการรักษาความสงบเรียบร้อย เนื้อหาของกระบวนการในส่วนนี้จึงเป็นเรื่องของกฎหมายตำรวจ หมายใช้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่³⁴ แต่ถ้าเป็นการสืบสวนภายหลังเมื่อได้มีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้นแล้ว ก็เป็นกรณีที่เจ้าพนักงานมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการจับกุม ตรวจสอบผู้กระทำความผิด ป้องกันหรือปราบปรามการกระทำความผิด ตามกฎหมายใดกฎหมายหนึ่งที่ได้ให้อำนาจเจ้าพนักงานไว้โดยเฉพาะ

ดังนั้นจึงถือได้ว่า การใช้อำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจในการค้นยานพาหนะมีความสำคัญอย่างยิ่ง การค้นยานพาหนะนั้นอาจเป็นการกระทำเพื่อป้องกันปราบปรามมิให้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น เป็นการที่เจ้าพนักงานได้กระทำก่อนความผิดเกิดขึ้น หรือในระหว่างกำลังกระทำความผิดก็ได้ หรือเป็นการค้นยานพาหนะภายหลังที่ความผิดได้เกิดขึ้นแล้ว เจ้าพนักงานก็สามารถทำการค้นได้เพื่อเป็นการปราบปรามการกระทำความผิด นำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ

เมื่อพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว เห็นได้ว่า ได้กำหนดผู้มีอำนาจในการค้นไว้ 2 ประเภท คือ

1. พนักงานสอบสวนซึ่งกำหนดไว้ในมาตรา 132(2) ว่าพนักงานสอบสวนมีอำนาจค้นเพื่อ

³⁴ คณิต ฌ นคร ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา : หลักกฎหมายและพื้นฐานการเข้าใจ

1.1 เพื่อพบสิ่งของซึ่งมีไว้ในครอบครองเป็นความผิด หรือได้มาโดยการ
กระทำความผิด หรือได้ใช้ หรือสงสัยว่าได้ใช้ในการกระทำความผิด

1.2 เพื่อพบสิ่งของซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้

2. พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งมีอำนาจตรวจค้น ตามประมวลกฎหมาย
วิธีพิจารณาความอาญา 61 ,72 ,92 ,97 , 104

โดยที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในเรื่องการ
ค้นตัวบุคคล โดยไม่ต้องมีหมายค้น โดยได้กำหนดไว้ 3 กรณี คือ

1. การค้นตัวบุคคลในที่สาธารณะตาม มาตรา 93 ซึ่งได้วางหลักเกณฑ์ไว้ว่า
“ห้ามค้นบุคคลในที่สาธารณะ ยกเว้น พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้
ค้น” และเข้ากรณีต่อไปนี้

1.1 เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลนั้นมีสิ่งของในความครอบครองเพื่อจะใช้
ในการกระทำความผิด

1.2 เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลนั้นได้สิ่งของมาโดยการกระทำความผิด

1.3 เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลนั้นมีสิ่งของซึ่งมีไว้เป็นความผิด

2. การค้นตัวในที่รโหฐานตาม มาตรา 100 วรรค 2 วางหลักเกณฑ์ให้อำนาจเจ้า
พนักงานผู้มีอำนาจค้นที่รโหฐาน ซึ่งเข้าไปค้นในที่รโหฐานนั้น และมีเหตุอัน
ควรสงสัยว่าบุคคลซึ่งอยู่ในที่รโหฐานนั้น ได้อะไรของที่ต้องการพบชุกซ่อน
ในร่างกาย เจ้าพนักงานดังกล่าวมีอำนาจค้นตัวผู้นั้นได้ตาม มาตรา 85

3. การค้นตัวบุคคลผู้ถูกจับตาม มาตรา 85 วางหลักไว้ว่า

3.1 เจ้าพนักงานผู้จับหรือรับตัวผู้ถูกจับไว้ มีอำนาจค้นตัวผู้ต้องหาและยึด
สิ่งของต่างๆที่อาจใช้เป็นหลักฐานได้

3.2 การค้นจะต้องทำอย่างสุภาพ ถ้าค้นผู้หญิงต้องให้หญิงอื่นเป็นผู้ค้น

3.3 เจ้าพนักงานมีอำนาจยึดสิ่งของไว้จนกว่าคดีถึงที่สุด เมื่อเสร็จคดีแล้วให้คืน
แก่ผู้ต้องหา หรือผู้อื่น เว้นแต่ศาลสั่งเป็นอย่างอื่น

ปัญหาที่ต้องพิจารณาต่อไปคือ การที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้วางหลักประกันไว้ในลักษณะดังกล่าว จะถือได้ว่าประชาชนมีหลักประกันจากการค้นโดยมิชอบมากนักน้อยเพียงใด ซึ่งในการพิจารณานั้น ต้องขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงที่ว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้วางมาตรการควบคุมให้มีการใช้อำนาจในการค้น เพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติที่ว่า การค้นนั้นจะกระทำได้แต่เฉพาะกรณีที่ “มีเหตุอันควรสงสัย” มากน้อยเพียงใด ในการพิจารณาปัญหานี้ ต้องแยก มาตรการในการควบคุมเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. มาตรการควบคุมก่อนลงมือค้น

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้บัญญัติมาตรการดังกล่าวไว้ในมาตรา 69 กล่าวคือ ในมาตรา 69 ได้ระบุถึงเหตุที่จะออกหมายค้นในกรณีต่างๆไว้ดังนี้

- (1) เพื่อพบและยึดสิ่งของซึ่งจะเป็นพยานหลักฐานประกอบการ สอบสวนได้สวนมูลฟ้องหรือพิจารณา
- (2) เพื่อพบและยึดสิ่งของซึ่งมีไว้เป็นความผิด หรือได้มาโดยผิด กฎหมาย หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าได้ใช้หรือตั้งใจจะใช้ในการกระทำความผิด
- (3) เพื่อพบและช่วยบุคคลซึ่งได้ถูกหน่วงเหนี่ยวหรือกักขัง โดยมิชอบด้วยกฎหมาย
- (4) เพื่อพบบุคคลซึ่งมีหมายให้จับ
- (5) เพื่อพบและยึดสิ่งของตามคำพิพากษาหรือตามคำสั่งศาล ในกรณีที่จะพบหรือจะยึดโดยวิธีอื่นไม่ได้แล้ว และมาตรา 92 ได้บัญญัติเรื่องการค้นไว้ว่า

“ห้ามมิให้ค้นในที่รโหฐาน โดยไม่มีหมายค้นหรือคำสั่งของศาล เว้นแต่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้ค้นและในกรณีดังต่อไปนี้

- (1) เมื่อมีเสียงร้องให้ช่วยมาจากข้างในที่รโหฐาน หรือมีเสียงหรือพฤติกรรมอื่นใดอันแสดงได้ว่ามีเหตุร้ายเกิดขึ้นในที่รโหฐานนั้น
- (2) เมื่อปรากฏความผิดซึ่งหน้ากำลังกระทำลงในที่รโหฐาน
- (3) เมื่อบุคคลที่ได้กระทำความผิดซึ่งหน้า ขณะที่ถูกไล่จับหนีเข้าไปหรือมีเหตุอันแน่นแฟ้น ควรสงสัยว่าได้เข้าไปซุกซ่อนตัวอยู่ในที่รโหฐานนั้น

(4) เมื่อมีพยานหลักฐานตามสมควรว่าสิ่งของที่มีไว้เป็นความผิดหรือได้มาโดยการกระทำความผิด หรือได้ใช้หรือมีไว้เพื่อจะใช้ในการกระทำความผิด หรืออาจเป็นพยานหลักฐาน พิสูจน์การกระทำความผิดได้ซ่อนหรืออยู่ในนั้น ประกอบทั้งต้องมีเหตุอันควรเชื่อว่าเนื่องจากการเนิ่นช้ากว่าจะเอาหมายค้นมา ได้สิ่งของนั้นจะถูกโยกย้ายหรือทำลายเสียก่อน

(5) เมื่อที่รโหฐานนั้นผู้จะต้องถูกจับเป็นเจ้าบ้าน และการจับนั้นมีหมายจับหรือจับตาม มาตรา 78

การใช้อำนาจตาม (4) ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจผู้ค้นส่งมอบสำเนาบันทึก การตรวจค้น และบัญชีทรัพย์สินที่ได้จากการตรวจค้น รวมทั้งจัดทำบันทึกแสดงเหตุผลที่ทำให้สามารถ เข้าค้นได้เป็นหนังสือให้ไว้แก่ผู้ครอบครองสถานที่ที่ถูกตรวจค้น แต่ถ้าไม่มีผู้ครอบครองอยู่ ณ ที่ นั้น ให้ส่งมอบหนังสือดังกล่าวแก่บุคคลเช่นว่านั้นในทันทีที่กระทำได้ และรับรายงานเหตุผลและ ผลการตรวจค้นเป็นหนังสือต่อผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไป ซึ่งแต่เดิมนั้น ศาล พนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ เป็นผู้ใช้อำนาจในการออกหมายค้น แต่ปัจจุบันได้ตัดอำนาจของพนักงานฝ่าย ปกครองและตำรวจชั้นผู้ใหญ่ออก โดยเหลือให้ศาลมีอำนาจออกหมายค้นได้แต่เพียงผู้เดียว ซึ่งการ ออกหมายค้นของศาลก็ต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 59/1 ซึ่ง บัญญัติไว้ดังนี้ ก่อนออกหมาย จะต้องปรากฏพยานหลักฐานตามสมควรที่ทำให้ศาลเชื่อได้ว่ามีเหตุ ที่จะออกหมายตาม มาตรา 66 มาตรา 69 หรือ มาตรา 71

2. มาตรการควบคุมหลังจากลงมือค้น

ในกรณีที่การค้นอาจต้องกระทำด้วยความเร่งรีบ ต้องดำเนินการโดยเร็วเพราะถือเป็น เรื่องฉุกเฉิน ไม่อาจรอให้มีการออกหมายล่วงหน้าได้ ฉะนั้น มาตรการการควบคุมหลังจากที่ทำการ ค้นผ่านพ้นไปแล้ว จึงถือเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก เพราะถ้าหากปรากฏว่า การค้นดังกล่าวได้ ดำเนินไปโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย กล่าวคือ ได้ทำการค้นโดยปราศจาก “เหตุอันควรสงสัย” ก็ต้องมี วิธีในการเยียวยาแก้ไข เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ที่ถูกล่วงละเมิด ถูกค้นโดยไม่ชอบด้วย กฎหมาย มาตรการควบคุมต่างๆ หลังการค้นนี้ จึงมีความสำคัญในการที่จะสามารถช่วยแก้ปัญหาได้

โดยหลักแล้วการค้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา การค้นต้องมีหมาย ค้นหรือคำสั่งของศาล เว้นแต่เป็นกรณีการค้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92 เมื่อพิจารณามาตรการควบคุมหลังจากลงมือค้น

“มาตรา 92 (4) เมื่อมีพยานหลักฐานตามสมควรว่าสิ่งของที่มีไว้เป็นความผิดหรือได้มาโดยการกระทำความผิด หรือได้ใช้หรือมีไว้เพื่อจะใช้ในการกระทำความผิด หรืออาจเป็นพยานหลักฐานพิสูจน์การกระทำความผิดได้ซ่อนหรืออยู่ในนั้น ประกอบทั้งต้องมีเหตุอันควรเชื่อว่าเนื่องจากการเนินซำกว่าจะเอาหมายค้นมาได้สิ่งของนั้นจะถูกโยกย้ายหรือทำลายเสียก่อน”

การใช้อำนาจตาม มาตรา 92 (4) ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจผู้ค้น ส่งมอบสำเนาบันทึกการตรวจค้นและบัญชีทรัพย์สินที่ได้จากการตรวจค้น รวมทั้งจัดทำบันทึกแสดงผลที่ทำให้สามารถเข้าค้นได้ เป็นหนังสือให้ไว้แก่ผู้ครอบครองสถานที่ที่ถูกตรวจค้น แต่ถ้าไม่มีผู้ครอบครองอยู่ ณ ที่นั้น ให้ส่งมอบหนังสือดังกล่าวแก่บุคคลเช่นว่านั้นในทันทีที่กระทำได้ และรีบรายงานเหตุและผลการตรวจค้นเป็นหนังสือต่อผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไป (มาตรา 92 วรรคท้าย)

มาตรานี้เป็นการควบคุมการค้นของเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ โดยให้ทำบันทึกและแสดงผลให้ผู้ครอบครองที่เรือนทราบเป็นหนังสือ ซึ่งเป็นการตรวจสอบโดยบุคคลที่ครอบครองสถานที่ และรายงานให้ผู้บังคับบัญชาทราบถึงเหตุและผลการค้น อันเป็นการตรวจสอบภายในองค์กร โดยผู้บังคับบัญชาที่สูงขึ้นไปอีกครั้งหนึ่ง จึงถือเป็นมาตรการควบคุมการใช้อำนาจของเจ้าพนักงาน และเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่อาจได้รับผลเสียหายจากการค้นโดยไม่มีหมาย ซึ่งเจ้าพนักงานตำรวจผู้ค้นตามมาตรา 92 ต้อง³⁵

1. จัดทำและส่งมอบ บันทึก แสดงเหตุผลที่ทำให้สามารถเข้าค้นได้ สำเนาบันทึกการตรวจค้น บัญชีทรัพย์สินที่ได้จากการค้น ให้ผู้ครอบครองสถานที่ที่ถูกตรวจค้น
2. รายงานเหตุและผลการตรวจค้นเป็นหนังสือต่อผู้บังคับบัญชา

อย่างไรก็ตาม การค้นโดยมีหมายค้นหรือไม่มีหมายค้น เจ้าพนักงานตำรวจยังคงต้องดำเนินการตามมาตรา 102 , 103 และ 104 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยต้องทำบัญชีการค้นและบัญชีทรัพย์สิน และบันทึกการค้น

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้วางมาตรการในการค้นที่ได้กระทำโดยปราศจาก “เหตุอันควรสงสัย” ไว้ โดยศาลไม่ยอมรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาจากการค้นที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226 ได้บัญญัติไว้ว่า “พยานวัตถุ

³⁵ แนวทางปฏิบัติตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่แก้ไขเพิ่มเติมใหม่ ที่ 0004/0043 วันที่ 7 มกราคม 2548 กองคดีสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

พยานเอกสาร หรือพยานบุคคลซึ่งนำ จะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์ ให้อ้างเป็นพยานหลักฐานได้ แต่ต้องเป็นพยานชนิดที่มีได้เกิดขึ้นจากการจงใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง หรือโดยมิชอบประการอื่นและให้สืบตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่นอันว่าด้วยการ สืบพยาน”

บทบัญญัติดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นว่า หากพยานหลักฐานที่ได้มาจากการกระทำ “โดยไม่ชอบด้วยประการอื่น” ก็ไม่อาจอ้างเป็นพยานหลักฐานได้ ซึ่งพยานวัตถุที่ได้มาจากการค้นที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เช่น ไม่มีเหตุอันควรในการค้น ก็จะทำให้พยานหลักฐานที่ได้มานั้นเสียไป ศาลจะรับฟังเป็นพยานหลักฐานในคดีเพื่อใช้ลงโทษจำเลยมิได้ มาตรการดังกล่าวนี้ถือได้ว่าเป็นมาตรการสำคัญในการควบคุมการค้นที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายในชั้นตอนสุดท้าย อีกทั้งยังเป็นการควบคุมโดยทางอ้อม กล่าวคือ หากศาลไม่ยอมรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาจากการค้นโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายแล้ว ก็เป็นที่เชื่อได้ว่าอาจมีผลกระทบทำให้เจ้าพนักงานที่ลงมือทำการค้น ได้ตระหนักถึงผลเสียหายของการละเมิดกฎหมายและไม่กล้าที่จะกระทำการดังกล่าวอีกต่อไป ทั้งยังเป็นผลให้เจ้าพนักงานผู้อื่น ไม่กล้าที่จะกระทำตามอีกด้วย ซึ่งเมื่อเป็นเช่นนี้แล้วอาจมีผลให้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่จะถูกค้น โดยมิชอบด้วยกฎหมายได้รับความคุ้มครองมากขึ้น³⁶

อย่างไรก็ตามมาตรการดังกล่าวข้างต้น เป็นมาตรการที่ได้ให้ความคุ้มครองต่อการเข้าตรวจค้นที่รโหฐาน เหนือสถานเท่านั้น มิได้บัญญัติให้ความคุ้มครองต่อผู้ถูกตรวจค้นยานพาหนะแต่อย่างใด เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ และประเทศฝรั่งเศส

เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศสหรัฐอเมริกา ศาลสูงสุดสหรัฐนั้น ได้กำหนดมาตรการที่สำคัญที่สุดอันหนึ่ง อันเป็นมาตรการที่นำมาใช้ในการคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่ได้รับจากการกระทำอันมิชอบด้วยกฎหมายคือ “กฎเกณฑ์ในการตัดพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบ”³⁷ (Exclusionary Rule) มีสาระสำคัญดังนี้คือ ห้ามมิให้นำพยานหลักฐาน ซึ่งได้มาโดยวิธีที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ในการพิจารณาซึ่งเป็นการควบคุมพฤติกรรมของตำรวจ โดยการตัดมูลเหตุจูงใจ ในการ

³⁶ จงรักษ์ จุฑานนท์ การคุ้มครองสิทธิของประชาชนต่อการถูกจับและตรวจค้นโดยไม่ชอบธรรม. 2525 หน้า 70

³⁷ กิตติพงษ์ กิตติยารักษ์ กระบวนการยุติธรรมบนเส้นทางการเปลี่ยนแปลง (พิมพ์ครั้งที่ 2) วิทยุชน 2543 หน้า 154-158

ไปแสวงหาพยานหลักฐานที่มีขอบออกเสีย อันเป็นลักษณะที่มีความเฉพาะและเป็นเอกลักษณ์ของกฎหมายอเมริกา เหตุผลหลักที่ศาลใช้ในการนำหลักเกณฑ์นี้มาใช้เพราะศาลเชื่อว่า การตัดพยานหลักฐานที่ได้มาโดยขัดต่อรัฐธรรมนูญออกไป เป็นการยับยั้งตำรวจมิให้กระทำการใดๆ ที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ ศาลได้อ้างหลัก “ศักดิ์ศรีตุลาการ” (Judicial Integrity) ว่าการรับฟังพยานหลักฐานเหล่านี้ จะทำให้ศาลดูเหมือนร่วมสนับสนุนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐให้ทำการผิดกฎหมาย หลัก Exclusionary Rule ได้ถูกตีความขยายขอบเขตออกไป โดยผลของทฤษฎี “ผลไม้ของต้นไม้มีพิษ” (Fruit of the poisonous tree) เช่น เราได้พยานหลักฐานชิ้นแรกจากการกระทำที่ขัดรัฐธรรมนูญ ได้แก่ กรณีพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบและถูกตัดออกไป แต่ข้อมูลที่ได้มาจากพยานหลักฐานเหล่านั้น ทำให้ตำรวจสามารถนำพยานหลักฐานชิ้นหนึ่งมา โดยวิธีการที่ชอบด้วยกฎหมาย ถือว่าพยานหลักฐานชิ้นหลังเป็นเสมือนผลไม้ซึ่งถือกำเนิดจากต้นไม้ที่มีพิษด้วย ทำให้ไม่อาจใช้เป็นพยานได้

แต่ในประเทศไทยนั้น การวินิจฉัยว่า การค้นมี “เหตุอันควรสงสัย” หรือไม่ ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย มิได้ให้คำจำกัดความของ “เหตุอันควรสงสัย” ไว้ซึ่งศาลมักวินิจฉัยคดีจากผลย้อนกลับมาหากเหตุ กล่าวคือ ในขณะที่ทำการค้นไม่ปรากฏว่ามีเหตุอันควรสงสัย แต่เมื่อค้นแล้ว พบสิ่งผิดกฎหมาย ศาลจึงถือเป็นการค้นโดยมีเหตุอันควร ดังเช่นคำพิพากษาฎีกาที่ 1082/2507 คำพิพากษาฎีกาที่ 1082/2507³⁸

ขณะที่เจ้าพนักงานตำรวจติดตามจับกุมคนร้ายปล้นทรัพย์ซึ่งหลบหนีข้ามท้องที่กิ่งอำเภอห้วยแถลงมา เจ้าพนักงานตำรวจได้เห็นจำเลยทั้งสอง กับ ป. ยืนพูดซุบซิบกันที่หลังสถานีรถไฟหินลาด เป็นพิรุณ จึงเดินเข้าไปหา จำเลยที่ 1 เดินเลี้ยวไป เหลือแต่จำเลยที่ 2 และ ป. เจ้าพนักงานตำรวจได้แสดงตน โดยบอกตำแหน่งแล้วขอตรวจค้น พบมีดปลายแหลมยาวคืบเศษ จากจำเลยที่ 2 จำเลยที่ 2 อ้างในฎีกาว่า เจ้าพนักงานตำรวจค้นโดยไม่ชอบ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า “ค้นจำเลยกับพวกขณะยืนซุบซิบกันที่หลังสถานีรถไฟ โดยผู้ทำการตรวจค้นเป็นเจ้าพนักงานตำรวจได้ติดตามคนร้ายปล้นทรัพย์ข้ามท้องที่มา และได้ร่วมกับตำรวจท้องที่ทำการติดตาม และมีเหตุอันควรสงสัยที่

³⁸ คำพิพากษาฎีกา เนติบัณฑิตยสภา ตอนที่ 4 หน้า 1854

จะทำการตรวจค้น คือ สงสัยว่าจะมีอาวุธปืน และของผิดกฎหมาย เช่นนี้ ทำการตรวจค้นจำเลยได้ โดยไม่ต้องมีหมายค้น”

คำวินิจฉัยดังกล่าวมิได้ให้แนวทางไว้เลยว่า ข้อเท็จจริงใดที่ถือว่า “มีเหตุอันควรสงสัย” การยื่นพุดชูปซิกันในที่สาธารณะเป็นเรื่องปกติธรรมดาที่ใครก็มีสิทธิกระทำได้ เหตุใดศาลจึงวินิจฉัยว่ามีเหตุสงสัยอันควร การวินิจฉัยเช่นนี้ทำให้สิทธิและเสรีภาพของบุคคลถูกระทบกระเทือนอย่างมาก หากศาลจะกล่าวเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดเป็นหลักกฎหมายขึ้นมาว่าเหตุที่ถือว่ามีเหตุอันควรสงสัย เช่นตำรวจผู้ทำการตรวจค้นที่ติดตามคนร้ายหลบหนีข้ามท้องที่มา ได้สืบทราบมาด้วยว่า คนร้ายหลบหนีมายังสถานีรถไฟนั้น และลักษณะท่าทางของคนร้ายใกล้เคียงกับจำเลย ดังนี้ เป็นต้น ก็จะทำให้ความหมายของคำว่า “เหตุอันควรสงสัย” มีความกระจ่างชัดขึ้น

อย่างไรก็ตามคดีหมายเลขแดงที่ คพ. 1/2541 ของศาลจังหวัดลำปางได้อธิบายความหมายของ “เหตุอันควรสงสัย” ไว้ โดยอธิบายมาตรา 69 ว่า คำว่าเพื่อพบ และยึดสิ่งของเพื่อพบบุคคล ไม่ได้หมายถึง วัตถุประสงค์อย่างเดียว แต่หมายรวมถึง มี “เหตุอันควรสงสัยตามสมควร” ด้วยกล่าวคือ Probable Cause ว่าเป็นไปได้หรือไม่ที่จะพบสิ่งของนั้นสถานที่นั้น ฉะนั้นในการตีความว่ามีเหตุอันควรสงสัยตามสมควร ต้องแสดงว่ามีความเป็นไปได้ว่าสิ่งของอยู่ในสถานที่นั้น ถ้าไม่มีเหตุอันควรสงสัยตามสมควรก็ทำการค้นไม่ได้

เมื่อพิจารณาตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว เห็นว่า ไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายใดที่ได้บัญญัติหลักการเกี่ยวกับการค้นยานพาหนะไว้โดยเฉพาะ หรือแม้แต่จะได้เคยมีการเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการค้นยานพาหนะ โดยได้มีการเสนอแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 93 วรรค 2 มีใจความว่า “ห้ามมิให้ค้นยานพาหนะในที่สาธารณะสถาน เว้นแต่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้ค้น ในเมื่อมีเหตุเพียงพอที่จะออกหมายค้นหรือที่จะจับบุคคลได้” ซึ่งเสนอโดยคณะกรรมการกฤษฎีกา แต่ไม่ผ่านการพิจารณาให้เป็นกฎหมาย³⁹

³⁹ สมศักดิ์ ถนอมบุญ “อำนาจพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในการค้นยานพาหนะ” วิทยานพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต 2541 หน้า 64-65

3.1.4 การค้ำยันพาหนะ ตามระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี

หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ นอกจากมีการบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว ยังได้มีการบัญญัติเป็นระเบียบวิธีในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องอีกด้วย ซึ่งในที่นี้คือเจ้าพนักงานตำรวจ โดยได้ออกระเบียบตำรวจเกี่ยวกับคดี ซึ่งในระเบียบดังกล่าวได้ กำหนดรายละเอียด และวิธีการในการปฏิบัติหน้าที่ไว้ เพื่อให้เจ้าพนักงานตำรวจใช้เป็นแนวทาง หรือเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสม อีกทั้งยังเป็นการขยายความในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอันจะส่งผลให้การค้ำยันไปโดยความรอบคอบ ซึ่งระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีนี้ ได้ประกาศใช้มาตั้งแต่วันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2498 เป็นต้นมา และสามารถแยกพิจารณาในส่วนที่เป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลเกี่ยวกับการจับ และการค้ำยัน ซึ่งในการศึกษาวิจัยนี้ จะทำการศึกษาในส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลในส่วนที่เกี่ยวกับการค้ำ

การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลในส่วนที่เกี่ยวกับการค้ำ

ตามระเบียบตำรวจเกี่ยวกับคดีดังกล่าว ได้กำหนดรายละเอียดในการปฏิบัติของเจ้าพนักงานตำรวจในการค้ำยัน เพื่อให้เป็นไปในทางที่ให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเพิ่มเติมจากที่ได้มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยในระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีนี้ ได้แบ่งการค้ำยันออกเป็น 2 ประเภท คือ การค้ำยันตัวบุคคล และการค้ำยันสถานที่⁴⁰

ส่วนระเบียบการตำรวจในส่วนที่เกี่ยวกับการค้ำยันพาหนะนั้น ได้มีบัญญัติไว้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการค้ำยันพาหนะทางบก คือ เรื่องการค้ำยันรถไฟ การตรวจค้ำยันรถจักรยานยนต์ของกรมรถไฟแห่งประเทศไทย การตรวจค้ำยันรถตู้รถโดยสารรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ที่บรรจุน้ำมัน⁴¹

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาตามระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีแล้ว เห็นได้ว่าการบัญญัติในลักษณะที่ให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยเป็นการขยายความ ขยายขอบเขตของกฎหมายเท่านั้น มิใช่เป็นการขยายมาตรการให้ความคุ้มครองหากขยายมาตรการให้ความคุ้มครองออกไป ก็จะเป็นเรื่องที่ทำให้ความช่วยเหลือผู้ถูกค้ำยันได้ อาจมีปัญหาในทางปฏิบัติได้

⁴⁰ ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีลักษณะที่ 4 เรื่องการค้ำยัน ข้อ 79-96

⁴¹ เรื่องเดียวกัน บทที่ 5

โดยสรุปแล้วเห็นได้ว่า การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลต่อการค้นโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย นอกจากได้มีการบัญญัติให้ความคุ้มครองในรัฐธรรมนูญ และในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว อีกทั้งในส่วนของเจ้าพนักงานผู้ที่มีหน้าที่โดยตรงก็ได้มีระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติของเจ้าพนักงาน แต่อย่างไรก็ตาม ควรมีการพิจารณาแก้ไขในส่วนของระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีเพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งได้มีการแก้ไขใหม่อีกทั้งให้สอดคล้องกับสภาพเหตุการณ์ในปัจจุบันด้วย เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ

3.1.5 การค้นยานพาหนะตามกฎหมายเฉพาะ

อำนาจการค้นยานพาหนะของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้ หรือแม้แต่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเป็นกฎหมายหลักในการดำเนินกระบวนการยุติธรรม ไม่มีบทบัญญัติในมาตราใดเลยที่ได้กล่าวถึงเรื่องอำนาจของเจ้าพนักงานในการค้นยานพาหนะ แต่ในทางกลับกันได้บัญญัติให้อำนาจแก่เจ้าพนักงาน ซึ่งสามารถทำการค้นยานพาหนะได้ในกฎหมายพิเศษ โดยมีการกำหนดไว้ในกฎหมายหลายฉบับ ซึ่งไม่ต้องมีหมายค้นและมีเหตุให้ค้นได้ เพราะต้องการได้ทรัพย์สินที่อาจริบได้ หรือโดยอาศัยเพียง “เหตุอันควรสงสัย” เหตุอันควรเชื่อ “เชื่อว่า” “เหตุอันควรสงสัยตามสมควร” โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติของกฎหมายดังต่อไปนี้

3.1.5.1 พระราชบัญญัติศุลกากร พุทธศักราช 2469

อำนาจของเจ้าพนักงานตามพระราชบัญญัติศุลกากร พุทธศักราช 2469 ได้บัญญัติให้เจ้าพนักงานมีอำนาจในการค้นยานพาหนะตามพระราชบัญญัติ ดังต่อไปนี้

“มาตรา 15 พนักงานศุลกากรอาจขึ้นไปบนเรือลำใด ๆ ก็ได้ ภายในพระราชอาณาเขต และอาจอยู่ในเรือ นั้น ได้ตลอดเวลาที่ทำการบรรทุกสินค้าลงหรือขนสินค้าขึ้น หรือจนกว่าเรือ นั้น ออกไป ไม่ว่าในที่ส่วนใด ๆ ของเรือ และไม่ว่าในเวลาใด ๆ ให้พนักงานศุลกากรเข้าถึงและตรวจค้นได้ และอาจตรวจดูสมุดหนังสือ หรือบันทึกเรื่องราว หรือเอกสารไม่ว่าอย่างใด ๆ ที่เกี่ยวกับสินค้าในเรือได้”

“มาตรา 19 พนักงานศุลกากรอาจสั่งให้หยุดรถ เกวียน หรือยานพาหนะอย่างอื่น ๆ และตรวจค้น เพื่อให้ทราบว่า มีสิ่งของที่ลักลอบหนีศุลกากรหรือไม่ แต่ต้องมี “เหตุอันควรสงสัยว่า” รถ

เกวียน หรือยานพาหนะนั้น ได้ใช้หรือกำลังใช้เนื่องจาก เรือกำปั่น หรือคลังสินค้า หรือโรงเก็บสินค้า หรือที่ขึ้นของขึ้น หรือนำเทียบท่าเรือ หรือทางน้ำ หรือทางผ่านพรมแดน หรือทางรถไฟ ผู้ใดไม่ยอมหรือ ชัดขวางหรือพยายามจะขัดขวาง ต่อการตรวจเช่นนี้ว่ามีความผิด”

ก. อำนาจการค้นยานพาหนะ

อำนาจของเจ้าพนักงานตามพระราชบัญญัตินี้ เจ้าพนักงานมีอำนาจค้นยานพาหนะได้ในกรณีที่มี “เหตุอันควรสงสัย” ว่าได้มีการลักลอบขนของหนีภาษีศุลกากรโดยใช้ยานพาหนะในการขน ไม่ว่าจะเป็ดยานพาหนะทางบก ยานพาหนะทางน้ำ หรือยานพาหนะทางอากาศ

เห็นได้ว่าในการค้นอากาศยาน เป็นอำนาจของเจ้าพนักงานศุลกากรที่จะทำการตรวจค้นว่า ได้มีสิ่งของหลบเลี่ยงภาษีศุลกากรหรือไม่ หรือมีสิ่งของผิดกฎหมายหรือไม่ ซึ่งในการใช้อำนาจก็อยู่ภายในขอบอำนาจตามที่พระราชบัญญัติได้ให้ไว้

กรณีมีการประกาศเป็นเขตควบคุมศุลกากร⁴²

“มาตรา 12 เมื่อเห็นเป็นการสมควรกำหนดเขตท้องที่ใดเป็นเขตควบคุมศุลกากร ให้ประกาศพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตท้องที่นั้นเป็นเขตควบคุมศุลกากร

ภายในเขตควบคุมศุลกากร ให้บรรดาโรงเรือน หรืออสังหาริมทรัพย์อย่างอื่นตกอยู่ในอำนาจการตรวจค้นของพนักงานศุลกากรตลอดไป ไม่ว่าในเวลากลางวันหรือกลางคืนโดยไม่ต้องมีหมายค้น แต่ในการใช้อำนาจดังกล่าว แต่ละคราวพนักงานศุลกากรต้องแสดงว่าตนมีเหตุอันสมควรที่จะใช้อำนาจนั้น และต้องแสดงบัตรประจำตัวว่าเป็นพนักงานศุลกากรด้วย

บรรดายานพาหนะซึ่งเข้าในหรือออกไป หรือพักอยู่ในหรือผ่านเขตนั้น ตกอยู่ในอำนาจการตรวจค้นทำนองเดียวกัน”

การตรวจค้นยานพาหนะของเจ้าพนักงานดังกล่าว เป็นไปตามกรณีที่มีการกำหนดเขตท้องที่โดยกำหนดเป็นเขตควบคุมศุลกากร โดยประกาศเป็นพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตท้องที่นั้นเป็นเขตควบคุมศุลกากร ซึ่งเจ้าพนักงานสามารถทำการค้นยานพาหนะได้ เมื่อมีความสงสัยว่าได้มีการทำผิดตามพระราชบัญญัติศุลกากร ขนสิ่งของผิดกฎหมาย หรือของที่หลบเลี่ยงภาษีเป็นต้น

ข. มาตรการควบคุมการใช้อำนาจ

⁴² พระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 12)พุทธศักราช 2497

มาตรการในการควบคุมการใช้อำนาจของเจ้าพนักงาน ในการที่จะทำการค้นยานพาหนะ ตามพระราชบัญญัติศุลกากร ต้องประกอบด้วย “เหตุอันควรสงสัย” ซึ่งเป็นดุลพินิจของเจ้าพนักงานผู้ทำการตรวจค้น ต้องอยู่บนพื้นฐานของความน่าเชื่อถือในข้อมูลที่ได้มาโดยตรง ประกอบกัน อีกทั้งยังต้องอยู่บนพื้นฐานการให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน มิให้ถูกละเมิดจากการกระทำของเจ้าพนักงานด้วย

3.1.5.2 พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พุทธศักราช 2522

อำนาจของเจ้าพนักงานตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พุทธศักราช 2522 ที่ได้บัญญัติให้เจ้าพนักงานมีอำนาจในการค้นยานพาหนะนั้น ได้บัญญัติไว้ใน หมวด 3 เรื่อง ยานพาหนะ

“พาหนะ หมายความว่า ยานพาหนะ หรือสัตว์ หรือสิ่งอื่นใดที่อาจนำบุคคลจากที่แห่งหนึ่งไปยังอีกแห่งหนึ่ง

มาตรา 24 พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจตรวจพาหนะ ที่เข้ามาใน หรือที่จะออกไปนอกราชอาณาจักร หรือพาหนะที่มี “เหตุอันควรสงสัย” ว่ารับคนโดยสารเข้ามาในหรือออกไปนอกราชอาณาจักร เว้นแต่ในกรณีที่พาหนะนั้น ได้ใช้ในราชการโดยเฉพาะของรัฐบาลไทย หรือของรัฐบาลต่างประเทศที่ได้รับอนุญาตจากรัฐบาลไทยแล้ว

มาตรา 30 ในกรณีที่มี “เหตุอันควรสงสัย” ว่ามีการฝ่าฝืน พระราชบัญญัตินี้ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจ สั่งให้เจ้าของยานพาหนะ หรือผู้ควบคุมยานพาหนะหยุดยานพาหนะ หรือนำยานพาหนะ ไปยังที่ใดที่หนึ่ง ตามความจำเป็นเพื่อตรวจ

การสั่งตามวรรคหนึ่ง จะกระทำโดยใช้สัญญาณ หรือวิธีอื่นใด อันเป็นที่เข้าใจกันได้”

ก. อำนาจการค้นยานพาหนะ

อำนาจของเจ้าพนักงาน เมื่อพิจารณาอำนาจของเจ้าพนักงานตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พุทธศักราช 2522 เห็นได้ว่ามีอำนาจที่สามารถทำการค้นยานพาหนะได้ เมื่อมี “เหตุอันควรสงสัย” ว่ายานพาหนะนั้นได้มีการรับคนโดยสารเข้ามาในราชอาณาจักร หรือมี “เหตุอันควรสงสัย” ว่าได้มีการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง เป็นการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานเพื่อป้องกันการกระทำความผิดมิให้มีการเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมายไม่ว่า จะเป็นทางบก ทางน้ำ หรือทางอากาศ เป็นการใช้อำนาจของเจ้าพนักงาน โดยทั่วไปในการป้องกันการกระทำความผิด และเป็นการปราบปรามการกระทำความผิดในกรณีที่ได้มีการฝ่าฝืนพระราชบัญญัตินี้

ข. มาตรการในการควบคุมการใช้อำนาจ

มาตรการการควบคุมการใช้อำนาจของเจ้าพนักงาน เมื่อพิจารณาอำนาจของเจ้าพนักงานแล้วเห็นได้ว่า เป็นการใช้อำนาจในกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยว่า ได้มีการนำพาคคนต่างด้าวเข้ามา ลักลอบเข้ามาในราชอาณาจักรโดยผิดกฎหมาย ซึ่งการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานดังกล่าวอาศัยโอกาสในการปฏิบัติหน้าที่เป็นช่องทางในการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย ในการเรียกรับประโยชน์จากผู้หลบหนีเข้าเมืองได้ ซึ่งในการควบคุมการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานดังกล่าวก็มีประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 149 และมาตรา 157

3.1.5.3 พระราชบัญญัติทางหลวง พุทธศักราช 2535

อำนาจของเจ้าพนักงานตามพระราชบัญญัติทางหลวง พุทธศักราช 2535 ได้บัญญัติให้เจ้าพนักงานมีอำนาจในการค้นยานพาหนะได้ดังต่อไปนี้

“มาตรา 23 ให้เจ้าพนักงานทางหลวงมีอำนาจและหน้าที่ดังต่อไปนี้

- (1) ตรวจสอบตราคุณแลมิให้มีการฝ่าฝืนพระราชบัญญัตินี้
- (2) เรียกยานพาหนะให้หยุดเพื่อทำการตรวจสอบ ในกรณีที่เชื่อว่า มีการกระทำอันเป็นความผิดตามพระราชบัญญัตินี้
- (3) จับกุมผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ในขณะที่ทำความผิดเพื่อส่งให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจดำเนินคดีต่อไป

ในการปฏิบัติหน้าที่ตามวรรคหนึ่ง ให้เจ้าพนักงานทางหลวงแสดงบัตรประจำตัวต่อผู้ซึ่งเกี่ยวข้อง

มาตรา 24 ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้เจ้าพนักงานทางหลวงเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา”

ก. อำนาจการค้นยานพาหนะ

อำนาจของเจ้าพนักงานตามพระราชบัญญัตินี้ เช่นในกรณีที่ได้มีการฝ่าฝืน โดยได้ขับรถเกินอัตราความเร็วที่กฎหมายกำหนดไว้ เจ้าพนักงานทางหลวงมีอำนาจในการเรียกยานพาหนะให้หยุดเพื่อทำการตรวจสอบ เมื่อพิจารณาตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติทางหลวงดังกล่าว เป็นเพียงให้อำนาจเจ้าพนักงานในการตรวจสอบว่า ได้มีการกระทำความผิดโดยขับรถเร็วเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด แต่เมื่อถ้าได้ทำการตรวจยานพาหนะดังกล่าวแล้ว ได้พบว่ามีการกระทำความผิด

อย่างอื่นด้วย เช่นมีการขนยาเสพติด ของเถื่อน สิ่งของผิดกฎหมาย เป็นต้น เจ้าพนักงานทางหลวงก็สามารถที่จะดำเนินการจับกุมได้

ข. มาตรการในการควบคุมการใช้อำนาจ

มาตรการการควบคุมการใช้อำนาจของเจ้าพนักงาน เมื่อเจ้าพนักงานทางหลวงเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 24 ตามพระราชบัญญัติทางหลวง พุทธศักราช 2535 ถ้าได้มีการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ หรือได้มีการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริตโดยเรียกรับผลประโยชน์อื่นใดอันมิชอบด้วยกฎหมายแล้ว เจ้าพนักงานดังกล่าวก็ถือว่ามีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 149 และมาตรา 157 ด้วย ซึ่งเป็นมาตรการในการควบคุมการใช้อำนาจของเจ้าพนักงาน

3.1.5.4 พระราชบัญญัติจราจรทางบก พุทธศักราช 2522

มาตรา 142 “เจ้าพนักงานจราจรหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ มีอำนาจสั่งให้ผู้ขับขี่หยุดรถในเมื่อ

- (1) รถนั้นมีสภาพไม่ถูกต้องตามที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 6
- (2) มี “เหตุอันควรเชื่อ” ว่า ผู้ขับขี่หรือบุคคลในรถนั้นได้ฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ หรือกฎหมายอันเกี่ยวกับรถนั้น

ในกรณีที่เจ้าพนักงานจราจรมี “เหตุอันควรเชื่อ” ว่า ผู้ขับขี่ฝ่าฝืนมาตรา 43 (2) “ผู้ขับขี่รถในขณะเมาสุรา หรือของมีนเมาอย่างอื่น” ให้เจ้าพนักงานจราจรมีอำนาจสั่งให้มีการทดสอบผู้ขับขี่ดังกล่าวว่ามีอาการเมาสุราหรือไม่ ได้

มาตรา 6 ห้ามมิให้ผู้ใดนำรถที่มีสภาพไม่มั่นคงแข็งแรง หรืออาจเกิดอันตราย หรือทำให้เสื่อมเสียสุขภาพอนามัยแก่ผู้ใช้ คนโดยสาร หรือประชาชน มาใช้ในทางเดินรถ

รถที่ใช้ในทางเดินรถ ผู้ขับขี่ต้องจัดให้มีเครื่องยนต์ เครื่องอุปกรณ์ และหรือส่วนควบที่ครบถ้วน ตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์ กฎหมายว่าด้วยการขนส่ง กฎหมายว่าด้วยล้อเลื่อน กฎหมายว่าด้วยรถลาก หรือกฎหมายว่าด้วยรถจ้ำงและใช้การได้ดี”

ก. อำนาจการค้นยานพาหนะ

การใช้อำนาจของเจ้าพนักงาน เมื่อพิจารณาอำนาจของเจ้าพนักงานตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พุทธศักราช 2522 ที่เจ้าพนักงานจราจร หรือพนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจสั่งให้ผู้ขับขี่หยุดรถเมื่อมี “เหตุอันควรเชื่อ” ว่าผู้ขับขี่หรือบุคคลในรถนั้น ได้ฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติ

แห่งพระราชบัญญัตินี้ หรือกฎหมายอันเกี่ยวกับรถ หรือว่า ผู้ขับขี่ฝ่าฝืนมาตรา 43 (2) ผู้ขับขี่รถ ในขณะที่เมาสุรา หรือของมีนเมาอย่างอื่น ให้เจ้าพนักงานจราจรมีอำนาจสั่งให้มีการทดสอบผู้ขับขี่ ดังกล่าวได้ เป็นการที่เจ้าพนักงานได้ใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พุทธศักราช 2522 โดยมุ่งที่ความสงบเรียบร้อยของผู้ที่ใช้ยานพาหนะอยู่บนท้องถนนเป็นสิ่งสำคัญ เช่น มีการตรวจว่าผู้ขับขี่ยานพาหนะดังกล่าวมีอาการมีนเมาหรือไม่ ยานพาหนะนั้นชำรุดบกพร่องและ/หรืออาจเป็นอันตรายต่อส่วนรวมหรือไม่ เห็นได้ว่าเป็นอำนาจโดยทั่ว ๆ ไป เพื่อประโยชน์สาธารณะ

อำนาจการค้นยานพาหนะของเจ้าพนักงานดังกล่าว เป็นการหยุดรถเพื่อเป็นการตรวจสอบว่าผู้ขับขี่ยานพาหนะนั้นเมาสุราหรือไม่ เป็นไปตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พุทธศักราช 2522 โดยเป็นการอาศัยอำนาจตามมาตรา 142 ของพระราชบัญญัติจราจรทางบก พุทธศักราช 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติจราจรทางบก (ฉบับที่ 4) พุทธศักราช 2535 กำหนดให้การทดสอบผู้ขับขี่ว่าเมาสุราหรือไม่ โดยสามารถทำการตรวจวัดลมหายใจด้วยเครื่องมือและอุปกรณ์ในการตรวจหรือทดสอบให้ใช้เครื่องตรวจวัดระดับแอลกอฮอล์ในเลือด โดยวิธีเป่าลมหายใจ

อนึ่ง ในการหยุดรถเพื่อตรวจสอบดังกล่าวอาจนำไปสู่การพบเหตุที่น่าเชื่อซึ่งอาจนำไปสู่การจับกุมผู้กระทำความผิดได้

ข. มาตรการในการควบคุมการใช้อำนาจ

มาตรการควบคุมการใช้อำนาจของเจ้าพนักงาน เห็นได้ว่าการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานดังกล่าว เป็นมาตรการในการป้องกันมิให้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น มิให้เกิดอุบัติเหตุ เป็นการป้องกันก่อนที่ความเสียหายจะเกิดขึ้น ซึ่งเป็นลักษณะการป้องกันโดยทั่วไป แต่ในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานนั้น จำต้องมีมาตรการในการควบคุมการใช้อำนาจของเจ้าพนักงาน หรือควรมีกฎในการควบคุมการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานในการปฏิบัติตามหน้าที่ด้วย เพื่อมิให้เจ้าพนักงานใช้อำนาจเกินขอบอำนาจที่พระราชบัญญัตินี้ได้ให้อำนาจไว้ เพื่อมิให้มีการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานไปในทางล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ซึ่งถ้าเจ้าพนักงานได้ใช้อำนาจโดยมิชอบก็มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157

3.1.5.5 พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พุทธศักราช 2522 (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 5) พุทธศักราช 2545

อำนาจของเจ้าพนักงานตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พุทธศักราช 2522 (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 5) พุทธศักราช 2545 ได้บัญญัติให้เจ้าพนักงานมีอำนาจในการค้นยานพาหนะตามมาตราดังต่อไปนี้

“มาตรา 49 ในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจดังต่อไปนี้

(1) เข้าไปในสถานที่ทำการของผู้รับอนุญาตนำเข้าหรือส่งออก สถานที่ผลิต สถานที่จำหน่าย สถานที่เก็บยาเสพติดให้โทษ หรือสถานที่ที่ต้องได้รับอนุญาตตามพระราชบัญญัตินี้ เพื่อตรวจสอบการปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้

(2) เข้าไปในเคหสถาน หรือสถานที่ใด ๆ เพื่อตรวจค้นเมื่อมี “เหตุอันควรเชื่อ” ได้ตามสมควรว่ามีทรัพย์สินซึ่งมีไว้เป็นความผิด หรือได้มาโดยการกระทำความผิด หรือได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ หรือซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ ประกอบกับมีเหตุอันควรเชื่อว่า เนื่องจากการเน้นซ้ำหรือกว่าจะเอาหมายค้นมาได้ ทรัพย์สินนั้นจะถูกโยกย้าย ซุกซ่อน ทำลาย หรือทำให้เปลี่ยนสภาพไปจากเดิม

(3) ค้นบุคคลหรือยานพาหนะใด ๆ ที่มี “เหตุอันควรสงสัยตามสมควร” ว่ามียาเสพติดให้โทษซุกซ่อนอยู่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

(4) ค้นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(5) ยึดหรืออายัดยาเสพติดให้โทษที่มีไว้โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือทรัพย์สินอื่นใดที่ได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้

การใช้อำนาจตามวรรคหนึ่ง (2) ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ค้นปฏิบัติตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนดแสดงความบริสุทธิ์ก่อนการเข้าค้น รายงานเหตุผลและผลการตรวจค้นต่อผู้บังคับบัญชาเหนือตนขึ้นไป บันทึกเหตุอันควรเชื่อตามสมควร และให้เจ้าพนักงานเจ้าหน้าที่แสดงเอกสารเพื่อแสดงตนและเอกสารที่แสดงอำนาจในการตรวจค้น รวมทั้งเหตุอันควรเชื่อที่ทำให้สามารถเข้าค้นได้เป็นหนังสือให้ไว้แก่ผู้ครอบครองเคหสถาน สถานที่ค้น เว้นแต่ไม่มีผู้ครอบครองอยู่ ณ ที่นั้น ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ค้นส่งมอบสำเนาเอกสารและหนังสือให้แก่ผู้ครอบครองดังกล่าวทันทีที่กระทำได้ และหากเป็นการเข้าค้นในเวลากลางคืน พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้เป็นหัวหน้า

ในการเข้าค้ำต้องเป็นข้าราชการพลเรือนตั้งแต่ระดับ 7 ขึ้นไป หรือข้าราชการตำรวจตำแหน่งตั้งแต่ สารวัตร หรือเทียบเท่าซึ่งมียศตั้งแต่พันตำรวจโทขึ้นไป

พนักงานเจ้าหน้าที่ตำแหน่งใดหรือระดับใดจะมีอำนาจหน้าที่ตามที่ได้กำหนดไว้ตามวรรคหนึ่งทั้งหมดหรือแต่บางส่วน หรือจะต้องได้รับอนุมัติจากบุคคลใดก่อนดำเนินการให้เป็นไปตามที่รัฐมนตรีกำหนดด้วยความเห็นชอบของคณะกรรมการ โดยทำเอกสารมอบหมายให้ไว้ประจำตัวพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายนั้น

ก. อำนาจการค้นยานพาหนะ

อำนาจของเจ้าพนักงานตามพระราชบัญญัตินี้ เจ้าพนักงานมีอำนาจค้นยานพาหนะได้ในกรณีที่มี “เหตุอันควรสงสัยตามสมควร” ว่ามียาเสพติดให้โทษซุกซ่อนอยู่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายโดยอาศัย “เหตุอันควรสงสัยตามสมควร” คือมีมูลเหตุเชื่อได้ว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้นตามพระราชบัญญัตินี้ โดยประกอบกับข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์ที่เจ้าพนักงานได้ทราบ ได้รู้เองมาโดยตรง หรือมาจากข้อมูลบอกเล่าที่ได้มาจากการรายงานของสายเป็นต้น โดยการตั้งจุดตรวจยานพาหนะทางบก บริเวณทางหลวง เป็นการตั้งขึ้นมาโดยเฉพาะกิจเพื่อทำการตรวจค้นรถยนต์ว่า ได้มีการลำเลียงยาเสพติดมาด้วยหรือไม่ หรือการตรวจค้นเรือ เพื่อตรวจสอบว่า ได้มีการขนส่งยาเสพติดมาด้วยหรือไม่

ข. มาตรการการควบคุมการใช้อำนาจ

มาตรการการควบคุมการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานในการที่จะทำการค้นยานพาหนะนั้นต้องมี “เหตุอันควรสงสัยตามสมควร” ซึ่งเป็นดุลพินิจของเจ้าพนักงานที่ทำการค้นยานพาหนะเพื่อก่อให้เกิดอำนาจที่จะทำการค้นยานพาหนะได้ แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พุทธศักราช 2522 (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 5) พุทธศักราช 2545 ได้ให้อำนาจเจ้าพนักงานในเรื่องการตรวจค้นยานพาหนะ

“มาตรา 49 (3) ค้นบุคคลหรือยานพาหนะใด ๆ ที่มีเหตุอันควรสงสัยตามสมควรว่ามียาเสพติดให้โทษซุกซ่อนอยู่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย” เห็นได้ว่าไม่มีมาตรการควบคุมที่ชัดเจนเพียงพอภายหลังการค้น ซึ่งมีความแตกต่างกับมาตรา 49 (2) โดยมีมาตรการควบคุมการตรวจค้นของเจ้าพนักงาน โดยให้เจ้าพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ค้น ปฏิบัติตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด แสดงความบริสุทธิ์ก่อนการเข้าค้ำ รายงานเหตุผลและผลการตรวจค้นต่อผู้บังคับบัญชาเหนือตน

ขึ้นไป บันทึกเหตุอันควรเชื่อตามสมควร และให้พนักงานเจ้าหน้าที่แสดงเอกสารเพื่อแสดงตนและเอกสารที่แสดงอำนาจในการตรวจค้น รวมทั้งเหตุอันควรเชื่อที่ทำให้สามารถเข้าค้นได้เป็นหนังสือ ให้ไว้แก่ผู้ครอบครองเคหสถาน สถานที่ค้น เว้นแต่ไม่มีผู้ครอบครองอยู่ ณ ที่นั้น ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ค้นส่งมอบสำเนาเอกสารและหนังสือให้แก่ผู้ครอบครองดังกล่าวทันทีที่กระทำได้ ซึ่งถือได้ว่าเป็นมาตรการควบคุมการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานและเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่อาจได้รับความเสียหายจากการค้น โดยไม่มีหมายของเจ้าพนักงาน

3.1.5.6 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พุทธศักราช 2519 (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 4) พุทธศักราช 2545

อำนาจของเจ้าพนักงานตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พุทธศักราช 2519 (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 4) พุทธศักราช 2545 ได้บัญญัติให้เจ้าพนักงานมีอำนาจทำการค้นยานพาหนะได้ดังนี้

“มาตรา 14 เพื่อดำเนินการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ให้กรรมการ เลขาธิการ รองเลขาธิการ และเจ้าพนักงานมีอำนาจดังต่อไปนี้

(1) ค้นบุคคล หรือยานพาหนะใด ๆ ที่มี “เหตุอันควรสงสัยตามสมควร” ว่ามี ยาเสพติด ซุกซ่อนอยู่ โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

(2) จับกุมบุคคลใดๆ ที่กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

(3) ค้นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 14 ทวิ ในกรณีจำเป็นและมี “เหตุอันควรเชื่อ” ได้ว่ามีบุคคลหรือกลุ่มบุคคลใด เสพยาเสพติด ในเคหสถาน สถานที่ใด ๆ หรือยานพาหนะ ให้กรรมการ เลขาธิการ รองเลขาธิการ และเจ้าพนักงานมีอำนาจตรวจหรือทดสอบหรือสั่งให้รับการตรวจ หรือทดสอบว่าบุคคล หรือกลุ่มบุคคลนั้นมีสารเสพติดอยู่ในร่างกายหรือไม่

วิธีการตรวจหรือทดสอบตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ที่คณะกรรมการกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา”

ก. อำนาจการค้นยานพาหนะ

อำนาจของเจ้าพนักงานตามพระราชบัญญัติ⁴³ เป็นกรณีที่เจ้าพนักงานสามารถทำการค้นยานพาหนะ⁴³ เมื่อมี “เหตุอันควรสงสัยตามสมควร” ว่ามียาเสพติดซุกซ่อนอยู่ภายในยานพาหนะ ตามมาตรา 14 และสามารถทำการค้นยานพาหนะได้เมื่อมี “เหตุอันควรเชื่อ” ได้ว่ามีบุคคลหรือกลุ่มบุคคลใด เสพยาเสพติดในยานพาหนะ และเจ้าพนักงานสามารถทำการสั่งให้รับการตรวจ หรือทดสอบว่าบุคคลหรือกลุ่มบุคคลนั้นมีสารเสพติดอยู่ในร่างกายหรือไม่ ตามมาตรา 14 ทวิ ซึ่งเป็นการใช้อำนาจตามที่มีบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติ⁴³ เช่นการตั้งจุดตรวจยานพาหนะ ทางบก บริเวณทางหลวง เป็นการตั้งขึ้นมาโดยเฉพาะกิจ เพื่อทำการตรวจค้นรถยนต์ว่าได้มีการลักลอบลำเลียงยาเสพติดมาด้วยหรือไม่ หรือการตรวจค้นเรือ เพื่อตรวจสอบว่าได้มีการลักลอบขนส่งยาเสพติดมาด้วยหรือไม่

การเข้าทำการตรวจค้นยานพาหนะของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ได้ใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติ⁴³ โดยอาศัย “เหตุอันควรสงสัยตามสมควร” คือมีมูลเหตุเชื่อได้ว่าจะมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นตามพระราชบัญญัติ⁴³ โดยประกอบกับข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์ที่เจ้าพนักงานได้รับทราบ ได้รับรู้มาเองโดยตรง หรือมาจากข้อมูลบอกเล่าที่ได้มาจากการรายงานของสายเป็นต้น

ข. มาตรการในการควบคุมการใช้อำนาจ

มาตรการในการควบคุมการใช้อำนาจของเจ้าพนักงาน ในการที่จะทำการค้นยานพาหนะนั้นต้องมี “เหตุอันควรสงสัยตามสมควร” ซึ่งเป็นดุลพินิจของเจ้าพนักงานในการปฏิบัติตามหน้าที่ ตามมาตรา 14 และในการค้นดังกล่าว ต้องประกอบกับหลักเกณฑ์การค้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วย ตามมาตรา 14 (5) ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พุทธศักราช 2519 (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 4) พุทธศักราช 2545 ซึ่งเป็นมาตรการในการควบคุมการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดได้ส่วนหนึ่ง

⁴³ หนังสือสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ค่วนมากที่ นร 0601/312 ลง 10 เมษายน 2541 (เรื่องเสร็จที่ 209/2541)

3.1.5.7 พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พุทธศักราช 2545

มาตรา 36 ในการปฏิบัติหน้าที่ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจดังต่อไปนี้

อำนาจของเจ้าพนักงานตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พุทธศักราช 2545 ได้บัญญัติให้เจ้าพนักงานมีอำนาจในการค้นยานพาหนะ ได้ดังนี้

(1) เข้าไปในเคหสถาน สถานที่ หรือยานพาหนะใดๆ เพื่อตรวจค้นและจับตัวผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดที่ฝ่าฝืนมาตรา 29 หรือมาตรา 31 เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยตามสมควรว่าบุคคลดังกล่าวหลบซ่อนอยู่ ประกอบกับมีเหตุอันควรเชื่อว่าเนื่องจากการเนิ่นช้ากว่าจะเอาหมายค้นมาได้ บุคคลนั้นจะหลบหนีไป

3.1.5.8 พระราชบัญญัติในการสอบสวนคดีพิเศษ พุทธศักราช 2547

อำนาจของเจ้าพนักงานตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พุทธศักราช 2547 ได้บัญญัติให้เจ้าพนักงานสอบสวนคดีพิเศษมีอำนาจในการค้นยานพาหนะ ได้ดังนี้

“มาตรา 23 ในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับคดีพิเศษ ให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษมีอำนาจสืบสวน และสอบสวนคดีพิเศษ และเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ หรือพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้วแต่กรณี

มาตรา 24 เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษมีอำนาจดังต่อไปนี้ด้วย

(2) ค้นบุคคล หรือยานพาหนะที่มี “เหตุสงสัยตามสมควร” ว่ามีทรัพย์สินซึ่งมีไว้เป็นความผิดหรือได้มาโดยการกระทำความผิด หรือได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิดที่เป็นคดีพิเศษ หรือซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้”

ก. อำนาจในการค้นยานพาหนะ

อำนาจของเจ้าพนักงานตามพระราชบัญญัตินี้ เจ้าพนักงานสอบสวนคดีพิเศษมีอำนาจในการค้นยานพาหนะได้ในกรณีที่มี “เหตุสงสัยตามสมควร” ว่ามีทรัพย์สินซึ่งมีไว้เป็นความผิดหรือได้มาโดยการกระทำความผิด หรือได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิดที่เป็นคดีพิเศษ หรือซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ ตามมาตรา 24 (2)

ข.มาตรการในการควบคุมการใช้อำนาจ

มาตรการในการควบคุมการใช้อำนาจของเจ้าพนักงาน ในการที่จะทำการค้นยานพาหนะนั้นต้องมี “เหตุสงสัยตามสมควร” ซึ่งเป็นดุลพินิจของเจ้าพนักงานที่ทำการค้นยานพาหนะ และในการใช้อำนาจในการค้นยานพาหนะตามมาตรา 24 ให้เจ้าพนักงานสอบสวนคดีพิเศษปฏิบัติตาม ข้อบังคับ ของกรมสอบสวนคดีพิเศษ “ว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษตามมาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พุทธศักราช 2547”

ข้อ 5. ก่อนเริ่มปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พุทธศักราช 2547 ให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษจัดทำบันทึกเหตุสงสัยตามสมควรหรือพฤติกรรมที่ต้องสงสัยหรือความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่ต้องสงสัย หรือเหตุอันควรเชื่อที่ทำให้ต้องดำเนินการ

ข้อ 6. ในการปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พุทธศักราช 2547 ให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษกระทำด้วยความรอบคอบ เพื่อประสิทธิภาพในการสืบสวนสอบสวน การป้องกันปราบปรามอาชญากรรม และการรักษาความสงบเรียบร้อย ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย”

เมื่อพนักงานสอบสวนคดีพิเศษได้ทำการค้นยานพาหนะดังกล่าวเสร็จแล้ว ควรให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษส่งบันทึก “เหตุสงสัยตามสมควร” และสำเนาบันทึกการค้นและหลักฐานที่ได้จากการค้นยานพาหนะไว้เพื่อเป็นหลักฐาน ซึ่งมาตรการดังกล่าวเป็นหลักฐาน ในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมากขึ้นด้วย⁴⁴

ดังนั้นเมื่อพิจารณาจากพระราชบัญญัติดังกล่าวข้างต้น เป็นบทบัญญัติของกฎหมาย โดยเฉพาะด้านที่ได้ให้อำนาจเจ้าพนักงานในการตรวจค้นยานพาหนะได้ เมื่อมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าเหตุอันควรสงสัยตามสมควร ก็สามารถทำการตรวจค้นยานพาหนะของบุคคลทั่ว ๆ ไปได้ แต่เมื่อพิจารณาตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 แล้ว เห็นได้ว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่ได้ให้ความคุ้มครองต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นอย่างมาก

⁴⁴ ชาติ เฟ็งคิชู้ มารู้จัก FBI เมืองไทย วิทยุชน 2547 หน้า 90

เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่า มีเหตุอันควรใดบ้างที่จะต้องกำหนดไว้ในกฎหมาย เพื่อให้เจ้าพนักงานทำการค้นได้ เมื่อเจ้าพนักงานเองนั้นมีเหตุอันควรสงสัยตามสมควรโดยพิจารณาพระราชบัญญัติที่ได้มีผลบังคับใช้ก่อนที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 ว่า “ยังคงมีความจำเป็นหรือไม่ ที่ได้ให้อำนาจเจ้าพนักงานทำการค้นได้เมื่อมีเหตุอันควรเชื่อ หรือ เชื่อได้ว่า เหตุอันควรสงสัยตามสมควร ก็สามารถทำการตรวจค้นยานพาหนะได้ “เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เป็นรัฐธรรมนูญที่ได้ให้ความคุ้มครองต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นอย่างมาก

เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติศุลกากร พุทธศักราช 2469, พระราชบัญญัติจราจรทางบก พุทธศักราช 2522, พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พุทธศักราช 2522, พระราชบัญญัติทางหลวง พุทธศักราช 2535 เห็นได้ว่าเป็นพระราชบัญญัติที่ได้มีผลบังคับใช้ก่อนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน ได้บัญญัติไว้ดังนี้

มาตรา 6 รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ บทบัญญัตินั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้

มาตรา 34 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการเดินทางและมีเสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่ภายในราชอาณาจักร

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือสวัสดิภาพของประชาชน การผังเมือง หรือเพื่อสวัสดิภาพของผู้เยาว์

การเนรเทศบุคคลผู้มีสัญชาติไทยออกนอกราชอาณาจักร หรือห้ามมิให้บุคคลผู้มีสัญชาติไทยเข้ามาในราชอาณาจักร จะกระทำมิได้

เมื่อพิจารณาตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา 34 ประกอบกับมาตรา 6 แล้วเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญได้ให้ความคุ้มครองการที่บุคคลสามารถเดินทางไปมาได้อย่างอิสระเสรีมีเสรีภาพในการเดินทาง การที่จะจำกัดเสรีภาพในการเดินทางดังกล่าวไม่สามารถกระทำได้ เว้นแต่โดยอาศัยบทบัญญัติของกฎหมายเฉพาะเพื่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือสวัสดิภาพของ

ประชาชน การผังเมือง หรือเพื่อสวัสดิภาพของผู้เยาว์ ตามพระราชบัญญัติดังกล่าวได้ให้อำนาจเจ้าพนักงานเมื่อเจ้าพนักงานมีเหตุอันเชื่อได้ว่า เหตุอันควรสงสัยตามสมควร ก็สามารถทำการตรวจค้นยานพาหนะได้ ก็อาจมีปัญหว่าเป็นการกระทำที่ได้ละเมิดบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่ได้ให้การรับรองคุ้มครองเสรีภาพในการเดินทางหรือไม่

เมื่อพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พุทธศักราช 2519 (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 4) พุทธศักราช 2545, พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ 2522 (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 5) พุทธศักราช 2545, พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พุทธศักราช 2547 เป็นพระราชบัญญัติที่ได้ออกบังคับใช้หลังรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 โดยพระราชบัญญัติดังกล่าวได้มีบทบัญญัติบางประการ ที่เกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลซึ่งมาตรา 29 ประกอบกับมาตรา 31,36,48 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย โดยพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พุทธศักราช 2519 (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 4) พุทธศักราช 2545 ได้เพิ่มมาตรการในการค้นยานพาหนะเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยตามสมควรว่า ได้มียาเสพติดซุกซ่อนอยู่ในยานพาหนะ หรือตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พุทธศักราช 2522 (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 5) พุทธศักราช 2545 และพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พุทธศักราช 2547 ที่ได้กำหนดให้เจ้าพนักงานมีอำนาจในการค้นยานพาหนะได้ ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่ได้บัญญัติให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 จึงไม่มีปัญหาในด้านการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานอันเป็นการกระทบต่อเสรีภาพในการเดินทางแต่อย่างใด

อย่างไรก็ตามปัญหาในเรื่องการตรวจค้นยานพาหนะดังกล่าว ก็ยังคงเกิดขึ้นอยู่เสมอว่าเป็นการละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพในการเดินทางหรือไม่

โดยมีคำถามว่า การค้นรถยนต์ รถสิบล้อ รถบรรทุก รถยนต์ส่วนบุคคล ที่ได้สัญจรไปมาบนท้องถนน วิ่งระหว่างจังหวัดที่มีรายงานว่า อาจมีอาวุธสงคราม ลักลอบขนอาวุธสงคราม ลักลอบขนยาเสพติด จะสามารถทำการค้นได้หรือไม่ โดยมีความเห็นว่าในรถยนต์ที่ได้จอดอยู่ในบ้าน ถือว่าเป็นที่รโหฐาน เข้าไปค้นไม่ได้ ในการค้นต้องมีหมายค้น แต่รถยนต์ที่ได้วิ่งสัญจรไปมา

บทท้องถิ่นไม่ถือว่าเป็นที่รโหฐาน เพราะฉะนั้นถ้ามีความจำเป็นจริง ๆ และมีบทบัญญัติของกฎหมายได้ให้อำนาจในการตรวจค้นไว้ก็สามารถทำการค้นได้⁴⁵

ในการค้นยานพาหนะของต่างประเทศ⁴⁶ เช่นในประเทศสหรัฐอเมริกา ยานพาหนะนั้นได้แก่ รถยนต์ เครื่องบิน เรือ รถจักรยานยนต์ รถโดยสารประจำทาง รถบรรทุก เป็นต้น ซึ่งบรรดา ยานพาหนะเหล่านั้นสามารถนำพาพยานหลักฐานหลบหนีไปได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งยานพาหนะ (Motor vehicles) นั้นไม่จำกัดเฉพาะรถยนต์ (Automobile) เท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงยานพาหนะที่ใช้ขนส่งผู้โดยสาร หรือขนส่งสิ่งของ ไม่ว่าจะเป็นทางบก ทางน้ำ ทางอากาศ (Vehicles, Vessels, and Aircraft) ในการตรวจค้นของเจ้าพนักงานนั้น ก็อยู่ภายในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่ได้ให้การรับรองคุ้มครองในเรื่องการค้นและการจับกุม การยึด ได้รับการคุ้มครองเช่นเดียวกับการตรวจค้นรถยนต์ (automobile) รวมถึงการเข้าไปค้นภายในรถยนต์ด้วย ซึ่งโดยหลักแล้วการค้นต้องมีหมายค้น แต่ในกรณีที่เป็นกรณียานพาหนะนั้น ถือได้ว่าเป็นข้อยกเว้นเกี่ยวกับการออกหมายค้น

ถ้าเป็นกรณีที่ยานพาหนะนั้นได้จอดอยู่ในอาคาร บ้าน ซึ่งเป็นที่รโหฐานในการค้นดังกล่าว ต้องมีหมายค้นด้วย โดยมีผลทำให้เจ้าพนักงานสามารถทำการค้นถึงยานพาหนะที่ได้จอดอยู่ในบริเวณอาคาร สถานที่ตามที่ได้ระบุไว้ในหมายค้นดังกล่าวด้วย ซึ่งหมายค้นสำหรับอาคาร สถานที่นั้น รวมถึงการค้นยานพาหนะที่ได้อยู่ในบริเวณอาคาร สถานที่ดังกล่าวด้วย และหมายค้นสำหรับทำการค้น บ้านแฟลต ก็สามารถทำการค้นโดยรวมถึงยานพาหนะที่ได้จอดอยู่ในบริเวณดังกล่าวด้วย แต่หมายค้นดังกล่าวไม่รวมไปถึงยานพาหนะที่ได้จอดอยู่บริเวณที่สาธารณะใกล้เคียง แต่ถ้าเป็นกรณีที่ยานพาหนะนั้นได้วิ่งอยู่ เคลื่อนที่อยู่บนท้องถนน ถ้าเจ้าพนักงานจะทำการค้นต้องมีเหตุที่น่าจะเป็นไปได้ (Probable cause) ประกอบในการตรวจค้นด้วย ซึ่งถือได้ว่าเป็นข้อยกเว้นของการค้น (automobile exception) ในการค้นยานพาหนะ โดยไม่มีหมายค้นนั้นต้องเป็นกรณีที่

1. มีเหตุที่น่าจะเป็นไปได้ในการค้น (เชื่อว่ามี การชนของผิดกฎหมาย ยาเสพติด) และ
2. เหตุที่น่าจะเป็นไปได้นั้นต้องมีอยู่จริง

⁴⁵ คณิน บุญสุวรรณ สิทธิเสรีภาพของคนไทย , ศักดิ์ศรีความเป็นคน วิญญูชน 2542 หน้า 157-158

⁴⁶ Wayne w.Bennett, Karen M.Hess (2001).Criminal Investigation. อ้างใน สัญชัย สกุลกิจไพบุลย์ “มาตรการ ในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนต่อการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานในการค้นยานพาหนะส่วนบุคคล” วิทยานิพนธ์ ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต 2549 หน้า 115

ซึ่งข้อยกเว้นของการค้น (Automobile exception) ดังกล่าวมีเหตุผลคือ⁴⁷

1. ยานพาหนะนั้นสามารถเคลื่อนที่หลบหนีไปได้
2. เป็นการกระทบต่อความเป็นส่วนตัวในยานพาหนะนั้นน้อยที่สุด

ในเรื่องการค้นยานพาหนะ ดังกล่าวนั้น ก็ยังคงอาศัยเหตุผลในคดีของ Carroll v. United States (1925) เป็นหลักในการค้นยานพาหนะ ในคดีต่อๆ มา โดยเจ้าพนักงานได้อาศัยเหตุผลในคดี Carroll v. United States ใช้ในการค้นยานพาหนะโดยไม่ต้องมีหมายค้น เช่นในคดีของ Maryland v. Dyson (1999) “U.S. Supreme Court New, 1999, p.26” และในคดี Florida v. Jimeno, 1990

อย่างไรก็ตามในการค้นยานพาหนะดังกล่าว ก่อนที่เจ้าพนักงานจะทำการค้นยานพาหนะโดยปราศจากหมายค้นนั้น และในกรณีที่เจ้าพนักงานไม่มีเหตุอันควรในการค้นยานพาหนะ เจ้าพนักงานต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของยานพาหนะ หรือผู้ที่ครอบครองยานพาหนะเสียก่อน ส่วนการค้นผู้โดยสารในการให้ความยินยอมในการค้นตัว ต้องเป็นตัวผู้โดยสารเองในการให้ความยินยอมในการค้น บุคคลอื่นนอกจากผู้โดยสารไม่สามารถให้ความยินยอมแทนกันได้ แต่ถ้าเจ้าของยานพาหนะผู้ครอบครองยานพาหนะ พนักงานขับรถได้ปฏิเสธที่จะไม่ให้ทำการค้นยานพาหนะ เจ้าพนักงานก็ไม่สามารถทำการค้นยานพาหนะได้

ในประเทศอังกฤษนั้น ในการค้นยานพาหนะเจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจในการค้นยานพาหนะได้ หากมีเหตุอันสมควรที่จะสงสัยว่า หากตรวจค้นแล้ว จะพบสิ่งของที่ถูกลักขโมย หรือสิ่งของต้องห้าม ซึ่งสิ่งของต้องห้ามภายใต้มาตรานี้ ได้มีการให้คำจำกัดความว่า เป็นสิ่งของที่รวมถึงอาวุธ, สิ่งของที่ใช้เป็นอาวุธ และสิ่งของที่ใช้เพื่อการกระทำความผิดต่าง ๆ ซึ่งเมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ตรวจพบสิ่งของดังกล่าวแล้ว ตามมาตรา 1(6) ของ PACE ที่ได้ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ตำรวจในการยึดสิ่งของเหล่านั้น ได้ทันที หรืออีกประการหนึ่ง ก็คือหาทรัพย์สินหรือสิ่งของที่ต้องห้าม (Prohibitive Article) วัตถุประสงค้อยู่ตรงที่การตรวจค้นรถ การตรวจค้นตัวบุคคล ถ้าในที่สาธารณะ ดูว่าเขามีปืน มียาเสพติดต่าง ๆ หรือไม่ การจะตรวจค้นได้ เจ้าพนักงานตำรวจจะต้องมีหลักเกณฑ์เดียวกันคือ Reasonable Ground For Suspecting reasonable ground คือเหตุสมควรที่จะสงสัยไปได้

⁴⁷ เรื่องเดียวกัน หน้า 116

ว่ามีสิ่งของต่าง ๆ เหล่านั้นอยู่ในกรณีสิ่งของต่าง ๆ เหล่านั้นอยู่ในตัวบุคคลนั้นเป็นการตรวจค้นในที่สาธารณะ⁴⁸ แต่เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจเมื่อได้ทำการตรวจค้นเสร็จแล้ว ต้องทำบันทึกการตรวจค้นโดยให้แก่ผู้ถูกตรวจค้นในทันที หรือให้ภายหลังโดยเร็ว อีกทั้งต้องส่งบันทึกการตรวจค้นดังกล่าวให้แก่ผู้บังคับบัญชาของตนด้วย

ในประเทศฝรั่งเศส การให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจสอบสวนทำการตรวจค้นยานพาหนะ ซึ่งในร่างกฎหมายดังกล่าว ได้บัญญัติให้เจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจในการตรวจค้นยานพาหนะ อย่างไม่มีข้อจำกัด โดยแม้ว่าจะยังไม่ได้มีความผิดเกิดขึ้นหรือแม้ว่าจะยังไม่มีกระทำความผิดเกิดขึ้น หรือเป็นการตรวจค้น เพื่อเป็นการป้องกันไว้ก่อนที่มีกระทำความผิดเกิดขึ้น เช่นนี้เป็นการให้อำนาจโดยไม่มีข้อกำหนดโดยไม่มีข้อจำกัด และปราศจากการควบคุมจากองค์กรศาล ซึ่งเป็นการขัดต่อหลักเสรีภาพส่วนบุคคลและโดยเฉพาะอย่างยิ่งขัดต่อหลักที่ว่า สิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลจะต้องได้รับการคุ้มครองโดยศาล ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 66 แห่งรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1958⁴⁹ ขัดต่อหลักกฎหมายรัฐธรรมนูญ ดังนั้น การตรวจค้นยานพาหนะเจ้าพนักงานตำรวจกระทำโดยอาศัยอำนาจการค้นตาม Cpp , Art 57, 59 โดยขยายรวมไปถึงการใช้อำนาจในการตรวจค้นยานพาหนะที่ต้องสงสัยว่าได้กระทำความผิดมา หรือได้ก่ออาชญากรรม (ยานพาหนะนั้นได้เคลื่อนที่ไป ไม่อยู่เป็นหลักแหล่ง) เช่นเดียวกับการค้นหาสิ่งของผิดกฎหมายและยาเสพติด โดยต้องมีเหตุอันควรสงสัยประกอบด้วย เพื่อเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจ

เมื่อพิจารณาในเรื่องสิทธิและเสรีภาพของประชาชนแล้วสามารถแบ่งแยกสิทธิพื้นฐานสำคัญ ๆ ที่เกี่ยวข้องได้ 3 ประการคือ สิทธิในชีวิตร่างกาย สิทธิในเคหสถาน สิทธิในความเป็นส่วนตัว แต่เมื่อพิจารณาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการค้นยานพาหนะส่วนบุคคลเป็นเรื่องที่มีความคาบเกี่ยวระหว่างสิทธิในเคหสถานและสิทธิในความเป็นส่วนตัว

⁴⁸ อานาจ เนตยสุภา “หลักเกณฑ์การจับและการค้นในประเทศอังกฤษ” วารสารนิติศาสตร์, ปีที่ 33 เล่ม 2 (มิถุนายน 2546) หน้า 395

⁴⁹ สัตยชัย สกุลกิจไพบูลย์ ไพบูลย์ “มาตรการในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนต่อการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานในการค้นยานพาหนะส่วนบุคคล” วิทยานิพนธ์ ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. 2549 หน้า 118

1. สิทธิส่วนตัวในเคหสถาน

สิทธิส่วนตัวในเคหสถานตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 33 บัญญัติไว้ว่า บุคคลย่อมมีเสรีภาพในเคหสถาน

บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองในการที่จะอยู่อาศัยและครอบครองเคหสถานโดยปกติสุข การเข้าไปในเคหสถานโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครองหรือการตรวจค้นเคหสถานหรือในที่รโหฐาน จะกระทำมิได้เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

เมื่อพิจารณาในส่วนของสิทธิและเสรีภาพในเคหสถาน ในที่รโหฐาน กล่าวคือสถานที่ที่ใช้เป็นที่อยู่อาศัย โดยมาจากหลักที่ว่า (a man is a king in his castle) คือบุคคลเป็นกษัตริย์ในบ้านของเขา จากหลักดังกล่าวนี้เองได้พัฒนาเป็นเรื่องสิทธิในที่อยู่อาศัย เมื่อทำการค้นก็กระทบถึงสิทธิเข้าบ้าน สิทธิในเคหสถานของเขา ที่คาดหวังว่าจะได้รับความเป็นส่วนตัว ดังนั้น เมื่อพิจารณาขานพาหนะส่วนบุคคลที่ได้อิงสัญจรไปมาบนถนนหลวง ถนนสาธารณะ ซึ่งมีได้ใช้เป็นที่อยู่อาศัย แต่ได้ใช้ในการเดินทาง การคมนาคม อาจกล่าวได้ว่าเป็นเรื่องของสิทธิส่วนตัว (privacy right) ที่เจ้าของขานพาหนะส่วนบุคคลหรือผู้ครอบครองขานพาหนะส่วนบุคคลดังกล่าวมีความคาดหวังว่าจะได้รับความเป็นส่วนตัว แต่ถ้าเป็นกรณีขานพาหนะที่ได้ใช้เป็นที่อยู่อาศัย (home mobile) ก็เป็นกรณีสิทธิในเคหสถาน

2. สิทธิส่วนตัวในขานพาหนะส่วนบุคคล

สิทธิส่วนตัวในขานพาหนะส่วนบุคคล เมื่อพิจารณาความเป็นส่วนตัว ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 34 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการเดินทางและมีเสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่ภายในราชอาณาจักร หรือมาตรา 35 สิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัวย่อมได้รับความคุ้มครอง เมื่อพิจารณาคำว่า “สิทธิส่วนตัว” (privacy right) มิได้หมายความเฉพาะเรื่องส่วนตัวในบ้านเท่านั้น แต่ยังหมายความรวมถึงเอกสารส่วนตัว เครื่องใช้ส่วนตัว อีกทั้งยังหมายความถึงการที่สามารถเดินทาง การคมนาคม โดยขานพาหนะส่วนบุคคลด้วย ซึ่งก็อยู่ในความหมายที่ว่า เจ้าของขานพาหนะส่วนบุคคลนั้นมีความคาดหวังว่าจะได้รับความเป็นส่วนตัวในขานพาหนะนั้นด้วย

เหตุที่จะทำการค้นในที่รโหฐานได้นั้น ต้องมีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุให้ค้นได้ตามกฎหมาย เพราะว่าเป็นการที่เจ้าพนักงานได้ล่วงล้ำสิทธิส่วนตัวของบุคคลโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมาย เพราะเหตุว่าการค้นเป็นการกระทำที่กระทบถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคล กล่าวคือในกรณีเป็นการค้นสถานที่ การค้นเป็นการกระทำที่กระทบถึงสิทธิส่วนบุคคลหรือเสรีภาพในร่างกาย ดังนั้นการค้นในที่รโหฐานจึงต้องมีคำสั่ง หรือหมายของศาล เป็นมาตรการเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลไว้ เพราะว่าเป็นในเคหสถาน ในที่รโหฐาน เจ้าของบ้านย่อมมีความคาดหวังว่าเป็นสถานที่ที่ปลอดภัยที่สุด มีความคาดหวังว่าจะได้รับความเป็นส่วนตัว มีอำนาจเต็มที่ที่จะทำอะไรก็ได้ ภายในบ้านนั้น จากหลักที่ว่าบุคคลเป็นกษัตริย์ในบ้านของเขา (a man is a king in his castle) ดังนั้นในการค้นต้องมีหมายค้นตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92

แต่ถ้าเป็นกรณีสิทธิส่วนตัว (privacy right) ในยานพาหนะส่วนบุคคลเห็นได้ว่า ยานพาหนะส่วนบุคคลนั้น โดยสภาพแล้วเป็นเพียงการนำพาบุคคลไปมาในการเดินทางในการคมนาคมมากกว่าที่จะใช้ในการเป็นที่อยู่อาศัย อีกทั้งย่อมเป็นที่คาดหมายได้ว่า ย่อมได้รับความเป็นส่วนตัวในยานพาหนะนั้น ในเมื่อมิได้ใช้ยานพาหนะส่วนบุคคลนั้นเป็นที่อยู่อาศัย มาตรฐานในการคุ้มครองสิทธิส่วนตัว จึงมีเพียงสิทธิในความเป็นส่วนตัว (privacy right) เท่านั้น แต่ถ้าเป็นกรณี ยานพาหนะที่ได้ใช้เป็นที่อยู่อาศัย (home mobile) ก็จะเป็นกรณีรวมถึงสิทธิในเคหสถานด้วย เมื่อมีลักษณะการใช้ยานพาหนะอย่างเป็นที่อยู่อาศัย

ดังนั้นจึงมีความแตกต่างกันระหว่างสิทธิในเคหสถานและสิทธิในความเป็นส่วนตัว ตามลักษณะการใช้เพื่อเป็นที่อยู่อาศัย หรือใช้เพื่อการเดินทาง การคมนาคม มาตรฐานของเหตุอันควรสงสัย (probable cause) ในการค้นยานพาหนะจึงมีความแตกต่างกัน คือถ้าเป็นกรณีที่ได้ใช้อย่างเป็นที่อยู่อาศัย (ไม่มีการเคลื่อนที่โดยมีลักษณะจอดลงหลักปักฐาน) ในการค้นยานพาหนะดังกล่าว ต้องมีหมายค้น โดยเหตุในการขอหมายค้นต้องมีเหตุอันควรสงสัยว่าน่าจะมีการกระทำความผิด หรือมีสิ่งที่มีไว้ ได้มา ได้ใช้ หรือเพื่อจะใช้ในการกระทำความผิดอยู่ในยานพาหนะนั้น หรือมีเหตุให้ค้นได้โดยไม่ต้องมีหมายของศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92 แต่ถ้าเป็นกรณีการค้นยานพาหนะส่วนบุคคลสามารถค้นได้โดยไม่ต้องมีหมายค้น แต่อย่างไรก็ตามใน

การค้นนั้น ตัวเจ้าพนักงานผู้ทำการค้นต้องมีเหตุอันควรสงสัย (probable cause) ด้วย จึงเป็นเหตุที่ทำให้เจ้าพนักงานสามารถทำการค้นยานพาหนะส่วนบุคคลได้

จากการศึกษาการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจ ในการค้นยานพาหนะส่วนบุคคล ตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส เจ้าพนักงานสามารถทำการค้นยานพาหนะส่วนบุคคลได้ต่อเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยตามสมควรว่าจะได้มีการกระทำความผิด หรือมีสิ่งของผิดกฎหมายอยู่ในยานพาหนะส่วนบุคคลนั้น เมื่อได้พิจารณาหลักการค้นยานพาหนะตามระบบกฎหมายของประเทศไทยด้วย เห็นได้ว่า ในการตรวจตรา การตั้งด่านตรวจค้นยานพาหนะที่ได้สัญจรไปมานั้น เจ้าพนักงานได้กระทำการตรวจค้น โดยการตั้งด่านตรวจ จุดตรวจ จุดสกัด โดยทำการตรวจค้นยานพาหนะทั้งยานพาหนะส่วนบุคคลและยานพาหนะที่ได้ใช้ขนส่งโดยไม่มีใบอนุญาตใด ๆ หรือมาตรการใด ๆ ที่สามารถรองรับการใช้อำนาจของเจ้าพนักงาน และไม่มีมาตรการในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ได้ใช้ยานพาหนะดังกล่าวในการสัญจรไปมา และที่สำคัญการที่เจ้าพนักงานตำรวจทำการค้นยานพาหนะส่วนบุคคลนั้น ได้ทำการค้นโดยอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 93

เมื่อพิจารณาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 93 จะทำการค้นได้ต่อเมื่อมี “เหตุอันควรสงสัย” แต่ในการตรวจค้นยานพาหนะดังกล่าว เจ้าพนักงานตำรวจจะมีอำนาจในการตรวจค้นยานพาหนะ หรือไม่เพียงใดต้องพิจารณาอำนาจตามกฎหมายนั้น ๆ ด้วย

ดังนั้น ในการตรวจค้นยานพาหนะนั้น อำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจในการตรวจค้น จะกระทำได้เพียงใดต้องเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายที่ได้ให้อำนาจไว้ โดยไม่ขัดหรือแย้งต่อบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เช่น⁵⁰

เจ้าพนักงานตำรวจทั่วไป มีอำนาจตรวจค้นรถยนต์ในที่สาธารณะได้โดยอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 93 โดยเทียบเคียงคำพิพากษาฎีกาที่ 2281/2534 “การที่ไม่ยอมให้เจ้าพนักงานตำรวจทำการตรวจค้นรถยนต์ที่ได้ขับไป และได้ขัดขวางโดยไม่ยอมให้เจ้าพนักงานตำรวจเปิดประตูรถ เพื่อทำการตรวจค้นภายในรถยนต์ดังกล่าว จนทำให้เจ้าพนักงานตำรวจนั้น ใช้กำลังเข้าตรวจค้น เมื่อได้ค้นพบอาวุธปืนสั้นในรถ ดังนั้นการที่เจ้าพนักงานตำรวจ

⁵⁰ คู่มือการสอบสวนคดีจราจร . กองบังคับการตำรวจจราจร กองบัญชาการตำรวจนครบาล 2542

ตรวจค้นรถยนต์ จึงเป็นการกระทำโดยมีเหตุอันสมควรที่จะตรวจค้นมิใช่เป็นการกลั่นแกล้งแต่อย่างใด การกระทำของเจ้าพนักงานตำรวจจึงเป็นการปฏิบัติหน้าที่โดยชอบ”

ดังนั้นเจ้าพนักงานตำรวจ จะมีอำนาจค้นยานพาหนะต่อเมื่อ ได้มีเหตุอันควรสงสัยตามสมควร (probable cause) ว่ามีการกระทำความผิดโดยใช้ยานพาหนะในการกระทำความผิด หรือมีสิ่งของซึ่งมีไว้ หรือได้มา หรือได้ใช้ หรือ อาจใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีอาญาอยู่ในยานพาหนะนั้น จึงสามารถทำการค้นยานพาหนะดังกล่าว

ถ้าเป็นกรณีเจ้าพนักงานตามพระราชบัญญัติศุลกากร พุทธศักราช 2469, พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พุทธศักราช 2522 , พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ฉบับที่ 4) พุทธศักราช 2545, พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 5) พุทธศักราช 2545 เป็นต้น ตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว เจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจในการค้นยานพาหนะด้วย แต่มิใช่สามารถทำการค้นยานพาหนะได้ทุก ๆ คัน แต่ในการค้นยานพาหนะดังกล่าว เจ้าพนักงานตำรวจต้องมีเหตุอันควรสงสัย (provable cause) ด้วย เช่นอาจได้รับรายงานจากสายลับ หรือได้รับการแจ้งเบาะแส หรือยานพาหนะนั้น ได้วิ่งมาจากแหล่งที่เชื่อว่าเป็นแหล่งผลิตยาเสพติด หรือได้อยู่ในบริเวณใกล้ชายแดน หรือมีการก่อการร้ายในพื้นที่โดยอาจมีการขนส่งยาเสพติด อาวุธสงคราม คนต่างด้าวเข้าเมือง จึงสามารถทำให้เจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจในการค้นยานพาหนะได้ มิใช่เพียงดูการแต่งกายดูว่าใส่สูท หรือแต่งกายเรียบร้อยจึงไม่ทำการตรวจค้น หรือมีการแต่งตัวคล้ายผู้ก่อการร้าย หรือคล้ายอาชญากร จึงทำการตรวจค้น หรือดูจากสภาพสีผิว ทรงผม ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาว่า เป็นการเลือกปฏิบัติ

การหยุดยานพาหนะและการตรวจค้นยานพาหนะมีลักษณะการใช้อำนาจแตกต่างกัน โดยที่การหยุดยานพาหนะอาจเป็นจุดเริ่มต้น โดยในระหว่างที่เรียกให้ยานพาหนะต้องสงสัยคันดังกล่าวหยุดเพื่อตรวจสอบว่ามีการกระทำความผิด เกิดขึ้นได้ เช่นเจ้าพนักงานตำรวจได้พบเห็นพิรุช อาวุธ หรือสงสัยว่ามียาเสพติด หรือสิ่งของที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีอาญา ได้ซุกซ่อนอยู่ในยานพาหนะดังกล่าว ดังนั้นเจ้าพนักงานตำรวจจึงสามารถทำการตรวจค้นยานพาหนะได้ เมื่อพิจารณาการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานที่ได้ปฏิบัติกันอยู่นั้น เป็นกรณีที่เจ้าพนักงานได้ตั้งด่านตรวจ จุดตรวจ จุดสกัด โดยเจ้าพนักงานตำรวจได้ทำการหยุด และตรวจค้นโดยไม่มีมาตรการ หรือ

กฎหมายใดๆมารองรับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจ ที่ชัดเจน เป็นเพียงแต่อ้างว่าการค้นยานพาหนะนั้นเป็นการที่เจ้าพนักงานทำการค้นยานพาหนะ เพื่อระงับเหตุร้ายที่อาจจะเกิดขึ้น และป้องกันอาชญากรรม

ดังนั้นการค้นที่จะถือว่ามี Probable Cause ต้องประกอบด้วยสาระสำคัญดังนี้

1) ต้องมีข้อเท็จจริง หรือเหตุการณ์ที่เจ้าพนักงานรู้และทำให้เจ้าพนักงานเชื่อโดยสุจริต เพียงพอที่จะออกหมาย ถ้าเป็นกรณีหมายค้น จะต้องเชื่อว่าพบสิ่งของหรือบุคคลในสถานะนั้น แต่ถ้าเป็นกรณีไม่มีหมายค้น จะต้องเชื่อว่ามีหลักฐานเพียงพอในการพิสูจน์การกระทำความผิดว่ามีสิ่งของอยู่ในยานพาหนะ คำว่าเจ้าพนักงานเชื่อโดยสุจริตหมายความว่า ตัวเจ้าพนักงานเชื่อว่าเป็นไปได้ที่จะมีสิ่งของอยู่ในสถานะนั้น เป็นความหมายในทางอัตวิสัย (Subjective) คือขึ้นอยู่กับตัวเจ้าพนักงานนั่นเอง (คดี Brimegar v. U.S., 338 U.S. 160, 1949)

2) ต้องมีข้อเท็จจริงหรือเหตุการณ์ที่วิญญูชนทั่ว ๆ ไป พอจะเห็นได้ว่าเป็นไปได้ที่ของสิ่งนั้นจะอยู่ในสถานะนั้น เป็นความหมายในทางภาวะวิสัย (Objective) (Beck v. Ohio, 379 U.S. 89, 1964 และคดี Florida v. Royer, 460 U.S. 491, 1983)

เพราะฉะนั้นการพิสูจน์ Probable Cause จะต้องพิสูจน์ทั้งสองประการคือ การพิสูจน์ทั้งอัตวิสัย และภาวะวิสัย โดยพิสูจน์ว่าเจ้าพนักงานเชื่อและคนทั่ว ๆ ไป ก็เห็นเช่นเดียวกันกับเจ้าพนักงานว่ามีสิ่งของนั้นอยู่ในสถานะนั้น หรืออยู่ในยานพาหนะ เพราะฉะนั้นแม้เจ้าพนักงานจะเชื่อโดยสุจริต แต่คนอื่นไม่เชื่อตาม ก็เรียกว่ายังไม่มี Probable Cause การพิสูจน์ทั้งสองประการดังกล่าวต้องพิสูจน์โดยพยานหลักฐาน ในกรณีออก “หมายค้น” ไม่ต้องนำพยานหลักฐานมาแสดงในศาลดู เพียงแต่อ้างอิงพยานหลักฐานว่าอะไรคือเหตุแห่งความเชื่อก็พอ ในกรณี “ไม่มีหมายค้น” ก็อ้างเพียงเหตุแห่งความเชื่อคือว่า มีความเป็นไปได้หรือไม่ที่จะมีสิ่งของชิ้นนั้น ซึ่งมีไว้เป็นความผิด หรือได้มาจากการกระทำความผิด หรือได้ใช้ หรือมีไว้เพื่อจะใช้ในการกระทำความผิด ได้ซ่อนอยู่ในยานพาหนะนั้น

เมื่อพิจารณาเหตุอันควรสงสัย (probable cause) ในการค้นจึงมีความแตกต่างกันดังนี้

1) กรณีเป็นการค้นยานพาหนะที่มีลักษณะการใช้อย่างเป็นทางการ home mobile (ได้ใช้เป็นที่อยู่อาศัย) ต้องมีเหตุอันควรสงสัยในการขอหมายค้นด้วย โดยก่อนที่จะออกหมายค้น ศาลต้องพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 59/1 ก่อนออกหมาย

จะต้องปรากฏพยานหลักฐานตามสมควรที่ทำให้ศาลเชื่อได้ว่ามีเหตุที่จะออกหมาย ตามมาตรา 66 มาตรา 69 หรือมาตรา 71 หรือถ้าเป็นกรณีที่ค้นโดยไม่มีหมาย ต้องมีเหตุให้ค้นได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92 และต้องมีใช้กรณีที่ยานพาหนะดังกล่าวกำลังวิ่งสัญจรไปมา

2) กรณีเป็นการค้นยานพาหนะส่วนบุคคล ในการค้นเจ้าพนักงานต้องมีเหตุอันควรสงสัยด้วย (probable cause) ในการค้นว่าน่าจะมีการกระทำความผิด มีสิ่งของซึ่งมีไว้ได้มา ได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิด หรือมีพยานหลักฐานอยู่ในยานพาหนะนั้น โดยจะต้องมีทั้งอัตวิสัยและภาวะวิสัย โดยพิสูจน์ว่าเจ้าพนักงานเชื่อ และคนทั่วๆ ไปก็เห็นเช่นเดียวกันกับเจ้าพนักงานว่ามีสิ่งของนั้นอยู่ในสถานที่นั้น หรืออยู่ในยานพาหนะ เพราะฉะนั้นแม้เจ้าพนักงานจะเชื่อโดยสุจริต แต่คนอื่นไม่เชื่อตามก็เรียกว่ายังไม่มี Probable Cause

3) กรณีเป็นการค้นยานพาหนะส่วนบุคคล โดยใช้หลัก “การตรวจโดยตาเปล่า” หรือ “Plain view” กล่าวคือ ค้นได้เพราะว่าเห็นอยู่ต่อหน้าต่อตา โดยสามารถเทียบเคียงได้กับความผิดซึ่งหน้า กล่าวคือ เห็นพยานหลักฐานหรือสิ่งของผิดกฎหมายได้อย่างชัดเจน (Coolidge V. New Hampshire, 403 U.S. 433, 1971)⁵¹ เช่นเห็นยานพาหนะต้องสงสัยตามที่ได้รับรายงานว่าเป็นยานพาหนะที่ได้ใช้ในการกระทำความผิดในคดีฆาตกรรมหรือในคดีปล้นทรัพย์ ซึ่งเห็นได้ชัดเจนว่าสามารถใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีอาญาได้ หรือเห็นอาวุธสงคราม มีด ยาเสพติด หรืออาจเป็นกรณีใช้ไฟฉายส่องเข้าไปในยานพาหนะนั้น และได้พบสิ่งของดังกล่าว แต่ถ้าเห็นไม่ชัดเจนหรือต้องทำการเปิดเก๊ะ ฝากระโปรงท้าย ก็มีใช้หลัก Plain view เพราะว่ามีใช้สิ่งที่เห็นได้ในทันที

อนึ่ง ในการค้นโดยหลัก Plain view กล่าวคือ ค้นได้เพราะเห็นอยู่ต่อหน้าต่อตา ไม่จำเป็นต้องมีเหตุอันควรสงสัย (probable cause) ในการค้นแต่อย่างใด ซึ่งถือได้ว่าเป็นข้อยกเว้นหลักการค้นโดยมีเหตุอันควรสงสัยอย่างหนึ่ง

4) กรณีเป็นการค้นยานพาหนะส่วนบุคคล ในขณะที่จับกุม หลักเกณฑ์ของการค้นยานพาหนะ ในขณะที่จับกุมอาจเกิดจากการที่ได้มีการกระทำความผิดกฎหมาย เช่น ได้ขับรถเร็วเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด เลี้ยวโดยไม่ให้สัญญาณไฟจราจร จอดในที่ห้ามจอด แผ่นป้ายทะเบียนชำรุด พับ

⁵¹ จิรนิติ หะวานนท์ สิทธิทางวิธีพิจารณาความอาญาตามรัฐธรรมนูญ : วิทยุชน 2546 หน้า 40-41

ง หรือไม่ติดแผ่นป้ายทะเบียน เช่นนี้ เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจได้ทำการเรียกให้ยานพาหนะดังกล่าวหยุด เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจจราจร หรือเจ้าพนักงานตำรวจทางหลวงเขียนใบสั่งก็น่าจะจบแล้ว ไม่น่าที่จะทำการค้นภายในยานพาหนะได้อีก แต่สำหรับหลักเกณฑ์การค้นยานพาหนะในขณะจับกุมนี้ มิใช่เป็นการค้นเพราะต้องการพยานหลักฐาน แต่เหตุของการค้นยานพาหนะในขณะจับกุมนี้เป็นการค้นเพื่อป้องกันมิให้เกิดอันตรายแก่เจ้าพนักงานตำรวจ หรือผู้อื่น ซึ่งถือเป็นข้อยกเว้นการค้นโดยไม่ต้องมีเหตุอันควรสงสัย (probable cause) ในการค้น ดังนั้น การค้นเนื่องจากการกระทำความผิดกฎจราจร เจ้าพนักงานอาจทำการค้นอย่างอื่นได้ด้วย เช่น ค้นร่างกาย ค้นห้องโดยสาร

หลักเกณฑ์การค้นยานพาหนะส่วนบุคคลในขณะจับกุม

- ก. ผู้ถูกจับกุมต้องเป็นผู้ครอบครองยานพาหนะนั้นไม่จำเป็นต้องเป็นเจ้าของยานพาหนะ
- ข. ต้องทำการค้นในขณะจับกุมเท่านั้น ถ้าเป็นการค้นในเวลาอื่นต้องใช้หลักเกณฑ์อื่น
- ค. ไม่คำนึงว่าผู้ครอบครองยานพาหนะ ซึ่งถูกจับกุมนั้นมีจำนวนกี่คนจึงทำการค้นได้
- ง. ค้นในบริเวณที่ผู้ครอบครองยานพาหนะนั้นสามารถเอื้อมไปถึงได้ คือบริเวณภายในห้องโดยสาร ที่นั่งตอนหน้า ที่นั่งตอนหลัง เป็นต้น

5) กรณีเป็นการค้นยานพาหนะโดยความยินยอม (Consent to Search) การค้นเป็นมาตรการคุ้มครองสิทธิที่บุคคลพึงมีอยู่บุคคล จึงมีสิทธิอะไรอยู่จะไม่ใช้สิทธินั้นก็จึงสามารถสละสิทธิหรือจำกัดสิทธิของตัวเองได้ โดยการให้ความยินยอมเมื่อรัฐหรือเจ้าพนักงานของรัฐจะเข้าล่วงละเมิดสิทธิของบุคคลโดยการค้น การเข้าสละสิทธิหรือจำกัดสิทธิของตัวเองก็ทำให้การกระทำของเจ้าพนักงานไม่เป็นการล่วงละเมิดสิทธิ ดังนั้นการให้ความยินยอมจึงเป็นข้อยกเว้นของทั้งกรณีหมายค้นและเหตุอันควรสงสัยด้วย (probable cause) คือไม่จำเป็นจะต้องมีเหตุอันควรสงสัยที่เป็นไปได้ว่า จะมีสิ่งของผิดกฎหมายนั้นได้อยู่ในยานพาหนะนั้น เนื่องจากจะอ้างเหตุอันควรสงสัยที่เป็นไปได้ก็ต่อเมื่อ ได้เข้าไปล่วงละเมิดสิทธิเมื่อเจ้าพนักงานได้ทำการค้นยานพาหนะส่วนบุคคลโดยความยินยอม เมื่อพบสิ่งของผิดกฎหมาย หรือสิ่งซึ่งมีไว้ หรือได้มา หรือได้ใช้ หรือเพื่อจะ

ใช้ในการกระทำความผิดแล้วก็สามารถทำการยึด จับกุมดำเนินคดีได้ โดยใช้หลักว่า “สิ่งที่เห็นได้ โดยทันที” เป็นของผิดกฎหมายหรืออาจใช้พยานหลักฐานได้

ความยินยอมมีหลักเกณฑ์ดังนี้

ก. ต้องเป็นความยินยอมโดยสมัครใจ (Voluntary) คือต้องไม่ปรากฏว่าเจ้าพนักงานได้แสดงการ “ขู่เข็ญ” หรือ “หลอกลวง” ให้ผู้จับยานพาหนะส่วนบุคคลหรือผู้ครอบครองยานพาหนะส่วนบุคคล ให้ความยินยอมแต่อย่างใด

ข. เจ้าพนักงานไม่ได้แสดงอำนาจตามกฎหมายว่า เจ้าพนักงานนั้นมีอำนาจที่จะทำการค้นยานพาหนะ เพราะถ้าเจ้าพนักงานได้แสดงอำนาจตามกฎหมายแล้ว ผู้จับยานพาหนะส่วนบุคคลหรือผู้ครอบครองยานพาหนะส่วนบุคคล ยอมให้ทำการค้นยานพาหนะส่วนบุคคลนี้ได้ ก็ถือว่าไม่ได้ให้ความยินยอม การค้นโดยความยินยอมต้องเป็นการขอตรวจค้นโดยปกติ ไม่ได้อ้างอิงอำนาจตามกฎหมายแต่อย่างใด ส่วนเจ้าของยานพาหนะนั้นจะรู้ตัวว่ามีสิทธิที่จะปฏิเสธหรือไม่ใช่เรื่องสำคัญ

กรณีการให้ความยินยอมในการค้นดังกล่าว อาจเป็นกรณีที่ผู้จับยานพาหนะส่วนบุคคลหรือผู้ครอบครองยานพาหนะส่วนบุคคลได้ให้ความยินยอมแก่เจ้าพนักงานในการค้น โดยแสดงความบริสุทธิ์ใจ ซึ่งอาจทำให้เจ้าพนักงานไม่ดำเนินการตรวจค้นยานพาหนะนั้นได้ เช่นอาจมีการนำรถที่ถูกโจรกรรมนำไปส่งตามชายแดน หรือมีการลำเลียงยาเสพติด และในการเดินทางนั้น อาจใช้การเดินทางในลักษณะเป็นครอบครัว เพื่อเป็นการปกปิด ตบตาเจ้าพนักงานได้ เมื่อแสดงความยินยอมให้เจ้าพนักงานทำการตรวจค้น อาจได้รับการยกเว้นในการตรวจค้นได้

3.2. ผลของการค้นยานพาหนะส่วนบุคคลโดยมิชอบ

จากมาตรการในการให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประมวลระเบียบตำรวจเกี่ยวกับคดี ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพ และให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลทั้งสิ้น และบทบัญญัติดังกล่าว ได้วางมาตรการในการปฏิบัติหน้าที่ให้อยู่บนพื้นฐานของการให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเป็นสำคัญ เมื่อมีการละเมิด หรือไม่

ปฏิบัติตามบทบัญญัติดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อหลักประกันสิทธิเสรีภาพที่ให้ความคุ้มครองแก่ประชาชน

เมื่อการค้นเป็นมาตรการบังคับในการดำเนินคดีของรัฐ ที่เจ้าพนักงานของรัฐเท่านั้นเป็นผู้ดำเนินการ ในการค้นยานพาหนะนั้นเป็นการกระทำเพื่อเป็นการป้องกันมิให้การกระทำความผิดเกิดขึ้น และเป็นการปราบปรามการกระทำความผิดด้วย ในขณะเดียวกัน และในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานในการค้นยานพาหนะนั้น ย่อมเป็นการกระทำที่กระทบสิทธิเสรีภาพของบุคคลด้วย เพราะเหตุว่า การค้นดังกล่าวเป็นการเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐาน เพื่อที่จะสามารถจับกุมผู้กระทำความผิด เอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ แต่กระบวนการในการได้มาซึ่งพยานหลักฐานจากการค้นยานพาหนะนั้น ต้องอยู่บนความถูกต้อง อยู่บนพื้นฐานหลักประกันสิทธิเสรีภาพของบุคคล มิใช่เกิดจากกระบวนการอันมิชอบ หรือวิธีอันมิชอบด้วยกฎหมาย และอาจเกิดผลต่อกระบวนการยุติธรรมที่ตามมา

3.2.1 ผลในทางกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

พยานหลักฐานในคดีอาญาซึ่งเกิดจากกระบวนการอันมิชอบ อันเป็นการละเมิดหลักการให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ย่อมส่งผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมในลำดับต่อไปซึ่งทำให้เกิดปัญหาในการรับฟังพยานหลักฐานในชั้นศาล ดังนั้นจึงควรมีมาตรการในการตรวจสอบในระดับชั้น เจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยว่า ภายหลังจากการทำกรค้นยานพาหนะดังกล่าว เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานนั้นมีเหตุอันควรสงสัยเพียงใดในการค้น อีกทั้งยังเป็นหลักประกันอันแสดงถึงความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้จากบุคคลภายนอก หรือจากบุคคล ประชาชนที่ได้ถูกระทบบสิทธิและเสรีภาพของเขา จากการค้นยานพาหนะของเจ้าพนักงานดังกล่าว เช่น ควรมีการจัดทำบันทึกเหตุอันควรสงสัยตามสมควร หรือพฤติกรรมที่ต้องสงสัยหรือความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่ต้องสงสัย หรือเหตุอันควรสงสัยที่ทำให้ต้องดำเนินการ⁵² ในการค้นยานพาหนะดังกล่าว เหตุอันควรสงสัยอาจเป็นรายงานจากสายที่รายงานมาว่าอาจมีการขนส่งยาเสพติด สิ่งของผิดกฎหมายมาพร้อมกับยานพาหนะ เป็นต้น ซึ่งมาตรการบันทึกเหตุอันควรสงสัยเป็นมาตรการในการตรวจสอบ

⁵² ข้อบังคับ กคพ. ว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษตามมาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พุทธศักราช 2547

การใช้อำนาจของเจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติตามหน้าที่ ถ้าเห็นว่าจากข้อเท็จจริงดังกล่าวมีเหตุอันควรสงสัยเพียงพอ

ในด้านของการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ถ้าเหตุอันควรสงสัยของเจ้าพนักงานในการค้นยานพาหนะนั้นนั้น ตนเห็นว่าเป็นการล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคล เป็นการใช้อำนาจเกินขอบเขตก็สามารถร้องเรียนต่อผู้บังคับบัญชาของเจ้าพนักงานนั้นได้

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานในการค้นยานพาหนะ เช่น ประเทศอังกฤษการค้นยานพาหนะ กระทำได้แต่เฉพาะเจ้าหน้าที่ตำรวจที่อยู่ในเครื่องแบบเท่านั้น ส่วนในกรณีที่เป็นการค้นยานพาหนะในขณะที่ไม่มีข้าราชการหรือผู้ควบคุมยานพาหนะ ได้กำหนดไว้ว่า ภายหลังจากการตรวจค้น เจ้าหน้าที่ตำรวจ จะต้องมีการปิดประกาศไว้ที่ยานพาหนะ เพื่อแสดงให้เจ้าของหรือผู้ควบคุมยานพาหนะทราบว่า ได้มีการตรวจค้นเกิดขึ้นและได้กระทำไปโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจท่านใด⁵³ และในการค้นยานพาหนะดังกล่าวยังมีขั้นตอนในการปฏิบัติของเจ้าพนักงานด้วย คือ มีขั้นตอนก่อนและหลังการค้นยานพาหนะ⁵⁴

“ก่อนค้นเจ้าพนักงานตำรวจต้องปฏิบัติ โดยแสดงชื่อและสถานีตำรวจที่ประจำอยู่ วัตถุประสงค์ของการค้นหา เหตุผลในการค้นแก่ผู้ที่จะถูกค้น รวมทั้งสิทธิในการได้รับสำเนาบันทึกการค้นทุกครั้ง และในการค้นดังกล่าวเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ได้อยู่ในเครื่องแบบ เจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องมีหน้าที่เพิ่มเติมในการแสดงบัตรประจำตัวต่อผู้ถูกค้นยานพาหนะด้วย”

เมื่อพิจารณาหลักเกณฑ์การค้นยานพาหนะของไทยแล้ว เห็นได้ว่าไม่มีวิธีการปฏิบัติที่เป็นขั้นตอน และเป็นแบบแผนอย่างประเทศอังกฤษเลย มีแต่เพียงบทบัญญัติมาตรา 92(4) เมื่อมีพยานหลักฐานตามสมควรว่าสิ่งของที่มีไว้เป็นความผิด หรือได้มาโดยการกระทำความผิดหรือได้ใช้หรือมีไว้เพื่อจะใช้ในการกระทำความผิด หรืออาจเป็นพยานหลักฐานพิสูจน์การกระทำความผิดได้ซ่อน หรืออยู่ใน ประกอบทั้งต้องมี “เหตุอันควรเชื่อว่า” เนื่องจากการเน้นซ้ำกว่าจะเอาหมายค้นมาได้ สิ่งของนั้นจะถูกโยกย้ายหรือทำลายก่อน

⁵³ อำนาจ เนตยสุภา “หลักเกณฑ์การจับและการค้นในประเทศอังกฤษ” วารสารนิติศาสตร์, ปีที่ 33 เล่ม 2 (มิถุนายน 2546) หน้า 397

⁵⁴ เรื่องเดียวกัน หน้า 398

การใช้อำนาจตาม (4) ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจผู้ค้น ส่งมอบสำเนาบันทึกการตรวจค้นและบัญชีทรัพย์สินที่ได้จากการตรวจค้น รวมทั้งจัดทำบันทึกแสดงเหตุผลที่ทำให้สามารถเข้าค้นได้เป็นหนังสือให้ไว้แก่ผู้ครอบครองสถานที่ที่ถูกตรวจค้น แต่ถ้าไม่มีผู้ครอบครองอยู่ ณ ที่นั้น ให้ส่งมอบหนังสือดังกล่าวแก่บุคคลเช่นว่านั้น ในทันทีที่กระทำได้ และรับรายงานเหตุผลและผลการค้นเป็นหนังสือต่อผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไป (มาตรา 92 วรรคท้าย)

มาตรานี้เป็นการควบคุมการค้นของเจ้าพนักงาน โดยให้ทำบันทึกและแสดงเหตุผลให้ผู้ครอบครองที่รโหฐานทราบเป็นหนังสือซึ่งเป็นการตรวจสอบโดยบุคคลที่ครอบครองสถานที่ และรายงานให้ผู้บังคับบัญชาทราบถึงเหตุผล และผลการค้นอันเป็นการตรวจสอบภายในองค์กรโดยผู้บังคับบัญชาที่สูงขึ้นไปอีกครั้งหนึ่ง จึงถือเป็นมาตรการควบคุมการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานและเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ที่อาจได้รับผลเสียหายจากการค้นโดยไม่มีหมาย

ดังนั้นจึงควรมีการเพิ่มเติมวิธีการบันทึกเหตุอันควรสงสัยตามสมควร หรือพฤติกรรมที่ต้องสงสัย หรือความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่ต้องสงสัย หรือเหตุอันควรสงสัยที่ทำให้ต้องดำเนินการดังกล่าวสามารถนำมาเป็นหลักประกันในการตรวจสอบการดำเนินงานในการปฏิบัติตามหน้าที่ของเจ้าพนักงาน ได้เป็นอย่างดี ถ้าเจ้าพนักงานมีเหตุอันควรสงสัยเพียงพอ แม้ว่าภายหลังการค้นแล้วไม่พบสิ่งของผิดกฎหมายดังกล่าว เจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติหน้าที่ก็สามารถส่งสำเนาบันทึกเหตุอันควรสงสัยให้แก่ประชาชน หรือบุคคลที่ได้รับผลกระทบจากการค้นยานพาหนะได้

3.2.2 ผลในการรับฟังพยานหลักฐาน

ดังที่กล่าวมาแล้วว่าการค้น เป็นมาตรการของรัฐในการได้มาซึ่งพยานหลักฐานอีกทั้งเป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล เสรีภาพในความเป็นส่วนตัว เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้วางกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับการค้นไว้⁵⁵ แต่ในส่วนที่เกี่ยวกับการค้นยานพาหนะนั้นเนื่องจากไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายใด ๆ ที่ได้

⁵⁵ คณิต ฒ นคร *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (หลักกฎหมายและพื้นฐานการเข้าใจ)* วิทยุชน 2542

บัญญัติไว้โดยตรง ในทางปฏิบัติเจ้าพนักงานได้นำหลักปฏิบัติการค้นในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้

พยานหลักฐานที่ได้มานั้นมีส่วนสำคัญในการที่จะลงโทษผู้กระทำความผิด ถ้าพยานหลักฐานชิ้นนั้นได้มาโดยการค้นที่ชอบด้วยกฎหมาย มีเหตุอันควรสงสัยตามสมควร จึงทำการค้น ก็สามารถนำพยานหลักฐานชิ้นนั้นพิสูจน์ความผิดได้

ส่วนพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบด้วยกฎหมาย เช่น ได้ทำการค้นยานพาหนะโดยปราศจากเหตุอันควรสงสัยตามสมควร สิ่งที่ได้มาจากการค้นยานพาหนะ จะสามารถใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดได้หรือไม่ ในกรณีดังกล่าวควรแยกพิจารณาเป็น

1. เจ้าพนักงานได้ทำการตรวจค้นยานพาหนะ โดยได้นำสิ่งของผิดกฎหมายใส่ไว้ในยานพาหนะของผู้บริสุทธิ์ เพื่อที่จะทำการแก้งักจับกุม โดยหวังผลประโยชน์ในการเรียกร้องเอาเงิน ทรัพย์สิน พยานหลักฐานดังกล่าวศาลย่อมไม่รับฟังเหตุว่า เป็นพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยวิธีการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

2. เจ้าพนักงานได้ทำการค้นยานพาหนะโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย โดยปราศจากเหตุอันควรสงสัยตามสมควร แต่จากการค้นยานพาหนะดังกล่าว ได้พบสิ่งของผิดกฎหมายได้อยู่ภายในยานพาหนะ เช่น ของเถื่อน ยาเสพติด พยานหลักฐานเหล่านี้สามารถนำมาใช้เป็นพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำได้หรือไม่

เมื่อพิจารณาตามแนวคิดของกฎหมายสหรัฐอเมริกา ศาลสูงสุดสหรัฐนั้นได้กำหนดมาตรการที่สำคัญที่สุดอันหนึ่ง อันเป็นมาตรการที่นำมาใช้ในการคุ้มครองสิทธิของบุคคล ที่ได้รับจากการกระทำอันมิชอบด้วยกฎหมาย คือ “กฎเกณฑ์ในการตัดพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบ”⁵⁶ (Exclusionary Rule) มีสาระสำคัญดังนี้คือ ห้ามมิให้นำพยานหลักฐาน ซึ่งได้มาโดยวิธีที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายในการพิจารณา ซึ่งเป็นการควบคุมพฤติกรรมของตำรวจ โดยการตัดมูลเหตุจูงใจ ในการไปแสวงหาพยานหลักฐานที่มีชอบออกเสีย อันเป็นลักษณะที่มีความเฉพาะและเป็นเอกลักษณ์ของกฎหมายอเมริกา เหตุผลหลักที่ศาลใช้ในการนำหลักเกณฑ์นี้มาใช้ เพราะศาลเชื่อว่า การตัดพยานหลักฐานที่ได้มา โดยขัดต่อรัฐธรรมนูญออกไป เป็นการยับยั้งเจ้าพนักงานตำรวจมิให้กระทำ

⁵⁶ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ กระบวนการยุติธรรมบนเส้นทางของการเปลี่ยนแปลง (พิมพ์ครั้งที่ 2) วิทยุชน 2543

การใด ๆ ที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ ศาลได้อ้างหลัก “ศักดิ์ศรีตุลาการ” (Judicial Integrity) ว่า การรับฟังพยานหลักฐานเหล่านี้ จะทำให้ศาลดูเหมือนร่วมสนับสนุนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐให้ทำการ ผิดกฎหมาย หลัก Exclusionary Rule ได้ถูกตีความขยายขอบเขตออกไปโดยผลของทฤษฎี “ผลไม้ ของต้นไม่มีพิษ” (Fruit of the poisonous tree) ดังนั้นเมื่อการค้นได้กระทำโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย พยานหลักฐานต่าง ๆ ที่ได้มาจึงไม่ชอบด้วยกฎหมายด้วย

แต่สำหรับกฎหมายไทยนั้น แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226 จะ บัญญัติ ห้ามรับฟังพยานชนิดที่ “เกิดขึ้น” โดยมีขอบ แต่ก็มิได้หมายความว่าความรวมถึงพยานที่ “เกิดขึ้น” โดยชอบ แต่การ “ได้มา” โดยมีชอบด้วย ดังนั้นศาลฎีกาจึงตัดสินวางหลักว่า “พยานหลักฐานแม้จะ ได้มาโดยวิธีการอันไม่ชอบ ก็สามารถรับฟังได้”⁵⁷

3.2.3 ประชาชนได้รับชดใช้ค่าสินไหมทดแทน

การค้นยานพาหนะของเจ้าพนักงาน เป็นการป้องกันการกระทำความผิดและใน ขณะเดียวกันก็เป็นการปราบปรามการกระทำความผิดด้วย ซึ่งในการที่จะทำการค้นยานพาหนะคัน ใดนั้นขึ้นอยู่กับดุลพินิจของเจ้าพนักงานนั้น ๆ ว่ามีเหตุอันควรสงสัยตามสมควรหรือไม่ที่จะทำ การค้นยานพาหนะคันดังกล่าว ในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานนั้น โดยรวมแล้วก็มีทั้งเจ้า พนักงานที่กระทำการตามหน้าที่ภายในขอบเขตอำนาจที่กฎหมายอนุญาตให้กระทำได้ และใน ขณะเดียวกันก็มีเจ้าพนักงานที่ได้ปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริตเช่นเดียวกัน เช่น เจ้าพนักงานจงใจที่ทำการ แกล้งค้นยานพาหนะ โดยได้ใส่สิ่งของผิดกฎหมาย “ยึดของ” ไว้ในยานพาหนะนั้น โดยหวังผลที่จะ สามารถเรียกผลประโยชน์อย่างอื่น เช่น เงิน ทรัพย์สิน เป็นต้น

ในกรณีดังกล่าวถ้าประชาชนผู้บริสุทธิ์ ได้ถูกค้นแล้ว ก็จะต้องถูกจับกุมและ ดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมต่อไป ถ้าไม่สามารถหาพยานหลักฐานหักล้าง แสดงความ บริสุทธิ์ของตน ได้ก็ต้องได้รับผลจากการที่ตนมิได้กระทำ แต่ถ้าสามารถหาพยานหลักฐานแสดง ความบริสุทธิ์ของตนได้ ก็จะได้รับปล่อยตัวออกมา ในขั้นนี้เห็นได้ว่าการที่ตนต้องได้รับโทษมี สาเหตุมาจากการกระทำของ เจ้าพนักงานของรัฐที่ได้ใช้อำนาจหน้าที่ของตนในการค้นยานพาหนะ โดยทุจริตหวังผลประโยชน์โดย มิชอบด้วยกฎหมาย เมื่อประชาชนหรือบุคคลดังกล่าวได้รับการ

⁵⁷ เข็มชัย ชูติวงศ์ คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน วิทยุชน 2542 หน้า 253

ปล่อยตัวออกมา โดยข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่ามีได้เป็นผู้กระทำความผิด ย่อมมีสิทธิได้รับค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายตามสมควร ตลอดจนบรรดาสิทธิที่ตนได้เสียไปคืน⁵⁸ และเจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติหน้าที่ โดยทุจริตก็สมควรได้รับโทษด้วย ทั้งทางวินัยและโทษทางคดีอาญา

3.3. วิธีปฏิบัติและมาตรการควบคุมเกี่ยวกับการคั่นยานพาหนะ

เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มิได้บัญญัติในเรื่องอำนาจและขอบเขตอำนาจในการคั่นยานพาหนะไว้ เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจคั่น จึงใช้อำนาจตรวจคั่นยานพาหนะโดยเฉพาะรถยนต์โดยถือเสมือนว่า รถยนต์นั่งส่วนบุคคลเป็นที่สาธารณสถาน⁵⁹ โดยเฉพาะเจ้าพนักงานตำรวจซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจและมีบทบาทสำคัญในการตรวจคั่นรถยนต์ ดังนั้น การตรวจคั่นรถยนต์นั่งส่วนบุคคลโดยเจ้าพนักงานตำรวจจึงอยู่ในดุลยพินิจของเจ้าพนักงานตำรวจผู้คั่นเองว่าจะคั่นรถยนต์คันไหน หรือไม่ โดยอ้างว่า อาศัยเหตุอันควรสงสัยตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 93 โดยได้ดำเนินการตรวจคั่นกันเหมือนกับการคั่นบุคคลในที่สาธารณสถาน โดยอ้างเหตุอันควรสงสัยว่า เป็นยานพาหนะที่ใช้ในการกระทำความผิด ยานพาหนะดังกล่าวมีสิ่งของที่มีไว้เป็นความผิด สิ่งของที่ได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือได้มาจากการกระทำความผิด หรือเพื่อพบบุคคลเพื่อช่วยเหลือ เหตุสงสัยเหล่านี้สามารถที่จะเรียกรถยนต์คันที่ต้องสงสัยให้หยุด และทำการตรวจคั่นยานพาหนะโดยไม่ต้องมีหมายคั่น

ในส่วนผู้ใช้อำนาจตรวจคั่นได้แก่ เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ เป็นผู้คั่นโดยกระทำโดยอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 93 โดยที่ประชาชนไม่มีอำนาจตรวจคั่น และ วิธีปฏิบัติส่วนใหญ่เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจมักจะกระทำโดยได้เบาะแสของคนร้ายมาก่อนการคั่น จึงเป็นการคั่นเพื่อหวังผล ส่วนการสุ่มคั่น เช่น การตั้งด่านตรวจหรือตั้งจุดตรวจ จุดสกัดชั่วคราวนั้น เป็นการสุ่มคั่นเพื่อหวังผลในการป้องปรามการเกิดคดีอาชญากรรม หากพบรถยนต์ที่มีพิรุธก่อให้เกิดเหตุอันควรสงสัยก็จะทำการตรวจคั่นเลย สิ่งนี้ถือว่า

⁵⁸ พระราชบัญญัติ ค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พุทธศักราช 2544

⁵⁹ กรมตำรวจ . การปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 , หนังสือภายใน , ที่ 0606.6/150066 ลง 24 ตุลาคม 2540

เป็นการละเมิดสิทธิของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน

มาตรการในการควบคุมการใช้อำนาจตรวจค้นยานพาหนะ มักจะเป็นการควบคุมกันเองตามสายการบังคับบัญชา หากเกิดความเสียหาย ผู้ค้นอาจต้องรับผิดชอบเองทั้งทางแพ่ง อาญา หรือวินัย (กรณีเป็นการตรวจค้นโดยทุจริต หรือเกินสมควรแก่เหตุ) แต่มาตรการในการควบคุมกันเองเช่นนี้ก็ยากแก่การตรวจสอบ บ่อยครั้งที่เป็นการกระทำเพื่อพวกพ้อง ผู้เกี่ยวข้องที่ได้รับผลกระทบจากการตรวจค้นและได้รับความเสียหายมีส่วนร่วมในการดำเนินการหรือรับทราบได้น้อย ซึ่งก็เป็นการยากที่จะเยียวยาความเสียหายที่ได้รับทั้งทางทรัพย์สินและจิตใจ ส่งผลให้ประชาชนมองเจ้าพนักงานของรัฐไปในทางลบ และไม่ให้ความร่วมมือในการดำเนินงานของเจ้าพนักงานของรัฐ

บทที่ 4

ปัญหาอำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจ ในเรื่องการค้นยานพาหนะส่วนบุคคล

ในปัจจุบันการคมนาคมมีความสะดวกและทันสมัย ประชาชนทั่วไปได้อาศัยยานพาหนะทั้งส่วนตัวและที่บริการสาธารณะหรือรับจ้าง ในการเดินทาง หรือประกอบธุรกิจอยู่ตลอดเวลา ประชาชน ผู้ที่ใช้นยานพาหนะนั้น ก็มีทั้งประชาชนผู้บริสุทธิ์และอาชญากรหรือมิจฉาชีพปะปนกันอยู่จนเป็นการยากที่จะแยกแยะออกได้ว่า บุคคลใดเป็นผู้บริสุทธิ์หรือไม่ และยานพาหนะคันใดที่เป็นยานพาหนะของคนร้ายหรืออาชญากรใช้ หรือจะใช้ในการกระทำความผิด เพราะเหตุที่ยังไม่มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น แต่หากจะต้องรอให้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นเสียก่อนจึงค่อยทำการสืบสวนสอบสวน หาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษในภายหลัง ซึ่งในกรณีเช่นนี้ แม้เมื่อมีการกระทำความผิดแล้วสามารถติดตามจับกุมตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษได้ก็ตาม ความเสียหายที่เกิดขึ้นแล้วจากการกระทำความผิดของผู้ถูกจับกุมก็ไม่สามารถที่จะเยียวยาหรือรักษาให้กลับอยู่ในสภาพเดียวกับก่อนเกิดเหตุได้ ทำให้เกิดความเสียหาย หรือกระทบกระเทือนต่อความสงบสุขของประชาชนและความสงบเรียบร้อยของสังคม โดยเฉพาะในปัจจุบันได้มีการลักลอบลำเลียงยาเสพติด (ยาบ้า, ไอซ์) จากชายแดนไทยทางภาคเหนือเพื่อนำไปจำหน่ายให้กับลูกค้าในภาคต่างๆ ของประเทศไทย ปัจจุบันเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง(ตำรวจ, ป.ป.ส.)ไม่สามารถที่จะสกัดการลักลอบลำเลียงไว้ได้ทั้งหมด กระทั่งมีผู้เสพยาเสพติดกันมากในประเทศไทย กระทั่งรัฐบาลได้กำหนดให้ผู้เสพยาเสพติดเป็นผู้ป่วย และได้มีการตรากฎหมายออกมาบังคับใช้คือ พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พุทธศักราช 2545 แต่เมื่อนำผู้ป่วยเข้ารับการฟื้นฟูตามกฎหมาย แต่การบังคับฟื้นฟูก็ไม่ได้ผลมากนัก ส่วนมากผู้เสพที่ผ่านการบำบัดฟื้นฟูแล้วมักจะกลับมาเสพอีก การฟื้นฟูจึงไม่ได้ผลเท่าที่ควร ซึ่งทำให้สิ้นเปลืองงบประมาณแผ่นดินที่นำมาใช้ในส่วนนี้ หากรัฐบาลมีมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติดให้ได้ผลร้อยเปอร์เซ็นต์ แล้วพระราชบัญญัติฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดคงจะไม่ต้องมีการบังคับใช้อีกต่อไป เมื่อการป้องกันไม่ได้ผลเท่าที่ควรจึงต้องมีมาตรการป้องกันการลักลอบการลำเลียงโดยการตั้งด่านตรวจค้นยานพาหนะซึ่งต้องใช้ทั้งกำลังพลและวัสดุอุปกรณ์ที่ทันสมัยมาใช้ เช่น กล้องอ่านป้ายทะเบียนรถ เครื่องเอ็กซเรย์ยานพาหนะ และงบประมาณต่างๆอีกมากมาย เมื่อยานพาหนะที่วิ่งมาจะผ่านด่านตรวจ เจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือ พนักงานฝ่ายปกครองที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ เป็นผู้วิเคราะห์ว่ายานพาหนะนั้นน่าจะมีสิ่งของ ผิดกฎหมายหรือว่ายาเสพติดให้โทษซุก

ซ่อนอยู่ จึงได้อาศัยเหตุแห่งการสงสัยตามสมควรว่ายานพาหนะนั้นนั้นอาจมีสิ่งของผิดกฎหมายหรือยาเสพติดให้โทษซุกซ่อนอยู่ จึงได้ขอทำการตรวจค้นยานพาหนะนั้นๆ

และปัจจุบัน รถยนต์เป็นยานพาหนะที่ประชาชนให้ความนิยมและใช้เป็นยานพาหนะในการเดินทางและใช้ในชีวิตประจำวันเป็นอย่างมากและนิยมกันอย่างกว้างขวาง และผู้กระทำความผิด หรืออาชญากรก็ได้หันมาใช้รถยนต์เป็นยานพาหนะในการประกอบอาชญากรรม ด้วย โดยทั้งที่ใช้ในการกระทำความผิด หรือใช้ในการหลบหนี หรือแม้แต่รถยนต์นั้นก็เป็นที่มาจากการกระทำความผิดได้ด้วย เช่น คนร้ายได้ลักขโมยรถมาแล้วขับหลบหนีไป หรือเป็นรถยนต์ที่มีไว้เป็นความผิด กล่าวคือ เป็นรถยนต์ที่นำเข้ามาในราชอาณาจักรโดยไม่ผ่านขั้นตอนวิธีการตามกฎหมายศุลกากร หรือใช้รถยนต์เป็นที่ซุกซ่อน ยาเสพติดให้โทษแล้วใช้เป็นยานพาหนะในการลักลอบลำเลียงยาเสพติดให้โทษไปยังที่ต่างๆ เป็นต้น รัฐจึงใช้วิธีการสืบสวนทั้งก่อนที่จะเกิดการกระทำความผิดขึ้น คือ เป็นการค้นรถยนต์ในกรณีที่สงสัยว่า จะมีสิ่งของผิดกฎหมาย หรือมีสิ่งของที่จะใช้ในการกระทำความผิดซุกซ่อนอยู่ในรถยนต์นั้นๆ เช่น ตรวจสอบว่ามีเครื่องมือที่จะใช้ในการจัดแจงเพื่อลักทรัพย์ หรืออาวุธที่จะใช้ในการกระทำความผิด หรือยาเสพติดให้โทษซุกซ่อนอยู่ในรถ และใช้วิธีการค้นหลังจากที่ได้มีการกระทำความผิดแล้ว คือเป็นการค้นรถยนต์ในกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยว่า ในรถยนต์นั้นมีสิ่งของที่ได้มาจากการกระทำความผิด เช่น ได้พบรถยนต์วิ่งมาตามถนนสาธารณะและในรถยนต์มีสิ่งของที่มีลักษณะคล้ายกันกับที่มีผู้แจ้งหายไว้หรือแจ้งว่าได้ถูกโจรกรรมไปหรือในกรณีที่พบรถยนต์วิ่งผ่านมาและพบว่า รถยนต์คันนั้นมีลักษณะตรงกับที่ได้รับแจ้งว่าได้ถูกลักไปหรือเป็นรถยนต์ที่ไม่มีใช้ในประเทศไทย เช่นนี้เป็นต้น การค้นในกรณีดังกล่าว นั้นเป็นการค้นเพื่อป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดและนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ซึ่งก่อนที่จะจับกุมบุคคลหนึ่งบุคคลใดมาดำเนินคดี หรือฟ้องลงโทษนั้น จะต้องทำการสืบสวนสอบสวนให้ทราบแน่ชัดเสียก่อนว่า เขาได้กระทำความผิดและมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะพิสูจน์ได้ว่าเขาได้กระทำความผิดจริง

การค้นจึงเป็นมาตรการบังคับในการดำเนินคดีอาญาของรัฐที่เจ้าพนักงานของรัฐเท่านั้นที่มีอำนาจดำเนินการ การค้นเป็นการกระทำเพื่อจับกุมผู้ต้องสงสัย หรือเพื่อพบสิ่งของที่อาจใช้เป็นหลักฐาน พยานเอกสาร เป็นพยานวัตถุ หรือเป็นการกระทำเพื่อช่วยเหลือบุคคล

ในการแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน เพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด เพื่อป้องกันปราบปรามอาชญากรรมและรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม อันเป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการ เพื่อทราบข้อเท็จจริง หรือพิสูจน์ความผิดและเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ อันเป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวน และในการพิจารณาพยานหลักฐานในชั้นได้สวนมูลฟ้อง หรือชั้นพิจารณาของ

ศาล รวมทั้งการที่ต้องดำเนินการให้เป็นไปตามคำพิพากษา หรือคำสั่งของศาล การค้น ย่อมถือเป็นมาตรการที่สำคัญอย่างหนึ่งในอันที่จะทำการสืบสวน สอบสวน ไล่สวนมูลฟ้อง การพิจารณาและการบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาลบังเกิดผลสมความมุ่งหมายได้

การค้น เป็นมาตรการหนึ่งของเจ้าพนักงานของรัฐ ที่ได้กระทำ เพื่อเสาะแสวงหา พยานหลักฐานและรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อประโยชน์ในการดำเนินกระบวนการดำเนินคดีอาญา ดังนั้น การค้นหาพยานหลักฐานจึงมีความสำคัญและจำเป็นต้องเข้าไปค้นหาจากตัวบุคคล หรือในสถานที่ รวมถึงต้องเข้าไปค้นในยานพาหนะด้วย ทำให้บุคคลที่อยู่อาศัย หรือครอบครองสถานที่ หรือครอบครองยานพาหนะนั้นต้องถูกค้น ทำให้ต้องเสียสิทธิเสรีภาพบางส่วนไป แต่ก็เป็นที่น่าพอใจของประชาชนพลเมืองที่จะต้องยอมรับการกระทำดังกล่าวของรัฐ

นานาอารยประเทศในโลกเสรีประชาธิปไตย มีการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางคดีอาญา (The Criminal Process) โดยได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดของนักคิดสองแนวทางด้วยกัน คือ แนวคิดแรก มีความเชื่อในเรื่องของการควบคุมและป้องกันอาชญากรรม (Crime Control Model) ซึ่งหากประเทศใดเน้นและให้ความสำคัญต่อการควบคุมอาชญากรรมก็จะให้อำนาจแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ในอันที่จะทำการสืบสวน สอบสวน ค้น จับกุม ในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมให้เป็นไปด้วยความเฉียบขาด รวดเร็วและฉับพลัน โดยจะคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลน้อยมาก ส่วนในแนวคิดที่สอง มีความเชื่อว่า มนุษย์ทุกคนที่เกิดมาแล้วมีความเท่าเทียมกัน มีสิทธิเสรีภาพที่จะทำอะไรก็ได้ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย และกฎหมายจะมุ่งเน้นให้ความคุ้มครองต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน (Due Process Model) อย่างเต็มที่ ซึ่งระบบการดำเนินคดีอาญาของประเทศที่ใช้กระบวนการยุติธรรมในลักษณะนี้นั้น จะเน้นให้การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนผู้บริสุทธิ์ มิให้ถูกละเมิดโดยไม่เป็นธรรม จากพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้เป็นตัวแทนของรัฐได้ และที่สำคัญกระบวนการยุติธรรมของประเทศที่เน้นรับรองสิทธิมนุษยชนนั้น การปฏิบัติในทุกขั้นตอนก็จะถูกจำกัดและถ่วงดุลอำนาจโดยองค์กรของฝ่ายบริหารแต่เพียงฝ่ายเดียว

ผู้ศึกษามีความเห็นเห็นว่า หากกฎหมายมุ่งเน้นให้ความคุ้มครองต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน (Due Process Model) มากกว่าการควบคุมและป้องกันอาชญากรรม (Crime Control Model) อาจทำให้การป้องกันปราบปรามอาชญากรรมไม่ได้ผลเท่าที่ควร หากการป้องกันอาชญากรรมไม่ได้ผลแล้วอาจมีผลกระทบต่อประชาชนผู้บริสุทธิ์ของประเทศได้

เมื่อพิจารณาระบบการพิจารณาคดีอาญาของศาลทั่วไปปรากฏว่า มีการพิจารณาคดีอาญาอยู่ 2 ระบบด้วยกันคือ ระบบการกล่าวหา (Accusatorial System) และระบบการไล่สวน (Inquisitorial System) สำหรับประเทศไทยมีการใช้ระบบการกล่าวหาในการพิจารณาคดีอาญาในกระบวนการยุติธรรมทางศาล มาเป็นเวลานานแล้ว โดยแบ่งขั้นตอนการปฏิบัติตามประมวล

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ไว้ 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. ชั้นสืบสวนและจับกุม
2. ชั้นสอบสวน
3. ชั้นฟ้องร้อง
4. ศาลชั้นต้น
5. ศาลอุทธรณ์
6. ศาลฎีกา
7. ชั้นบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง

ในชั้นสืบสวนและจับกุมจะเป็นหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม ซึ่งรวมถึงเจ้าพนักงานอื่นที่กฎหมายให้อำนาจให้การจับกุม หรือปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมายด้วย เช่น พัดดี เจ้าพนักงานกรมสรรพสามิต กรมศุลกากร กรมเจ้าท่า พนักงานตรวจคนเข้าเมือง เป็นต้น เมื่อมีการกระทำความผิดในคดีอาญาเกิดขึ้น พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ก็มีอำนาจที่จะทำการสืบสวนเพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำความผิดและการกระทำความผิดนั้นๆ และเมื่อได้พยานหลักฐานต่างๆ อย่างเพียงพอที่จะสามารถลงโทษผู้กระทำความผิดได้ ก็จะจับกุมตัวผู้กระทำความผิดแล้วส่งตัวพร้อมด้วยพยานหลักฐานที่เป็นของกลางที่แสวงหามาได้ แล้วมอบให้กับพนักงานสอบสวนเพื่อเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในขั้นตอนต่อไป

ในกระบวนการสอบสวนคดีอาญา รัฐได้ให้อำนาจ เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ในการรวบรวมพยานหลักฐาน และการดำเนินการทั้งหลายอันหมายถึง การค้น การจับกุม ควบคุมตัว ชัง ปล่อย หรือปล่อยชั่วคราวได้อย่างเต็มที่เพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานดังกล่าว

อย่างไรก็ตามเนื่องจากการกระทำความผิดในคดีอาญาโดยทั่วไปย่อมจะต้องกระทำโดยเจตนา คือ มีความตั้งใจก่อนที่จะลงมือปฏิบัติ โดยผู้กระทำรู้อยู่แก่ใจอยู่แล้วว่า ผลของการกระทำนั้นเป็นความผิดและจะต้องได้รับโทษ ซึ่งอาจเป็นโทษจำคุกหรือได้รับโทษทางอาญาอื่น ดังนั้น เมื่อได้กระทำความผิดแล้ว และเพื่อหลีกเลี่ยงการได้รับโทษทางอาญาจากการกระทำ ความผิดดังกล่าว ผู้กระทำความผิดจึงมักปิดบัง อำพรางวัตถุพยาน หรือหลักฐานต่างๆ โดยการทำลาย หรือซุกซ่อนไว้ในที่ต่างๆ ที่บุคคลอื่นไม่สามารถมองเห็นหรือค้นหาได้โดยง่ายด้วยวิธีการเสาะหาอย่างธรรมดา เช่น การกระทำความผิดในคดียาเสพติดให้โทษ หรือคดีฆาตกรรม คนร้ายมักซุกซ่อนอาวุธที่ใช้ในการกระทำความผิด หรือ ซุกซ่อนยาเสพติดที่ลักลอบขนมา ซึ่งในปัจจุบันการ ก่อคดีอาชญากรรมของคนร้าย หรือการลักลอบลำเลียงยาเสพติดของคนร้าย ได้มีการอำพรางและปิดบังความผิดด้วยการซุกซ่อนสิ่งของผิดกฎหมาย (ยาเสพติด) นั้นไว้ในช่องลับของยานพาหนะ

(รถยนต์ส่วนบุคคล) ที่ได้ดัดแปลงขึ้นเพื่อซุกซ่อนยาเสพติดโดยเฉพาะแล้วใช้เป็นพาหนะในการลำเลียงสิ่งของผิดกฎหมายนั้น ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นจะต้องมีวิธีการอย่างไรอย่างหนึ่งเพื่อให้ได้หลักฐานมาเพื่อประกอบการพิจารณาคดี ลงโทษผู้กระทำความผิดในชั้นศาลหรือป้องกันการเกิดอาชญากรรมขึ้น เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ จึงต้องอาศัยวิธี “การค้น” ซึ่งเป็นวิธีการเดียวที่จะทำได้เพื่อหยุดยั้งการลักลอบลำเลียงยาเสพติดหรือ หยุดยั้งการเกิดคดีอาญาได้

การค้นหายานหลักฐาน เป็นการแสวงหาเพื่อให้ได้พบในสิ่งที่ต้องการ และยังได้หมายรวมไปถึง วิธีการใดๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งยานหลักฐานอีกด้วย ที่ว่านี่คือ การรื้อ การทำลายสิ่งกีดขวางเพื่อจะได้พบในสิ่งที่ต้องการ หรืออาจจะต้องปฏิบัติต่อบุคคล เพื่อหาหลักฐานบางอย่างได้ด้วย

นอกจากนั้นการกระทำดังกล่าวอาจมีความจำเป็นต้องทำการค้นในบ้านเรือน ที่อยู่อาศัย หรือในที่สาธารณะ ในยานพาหนะต่างๆ ซึ่งในบางครั้งผู้ครอบครองที่อยู่หรือพักอาศัยเหล่านั้น อาจจะไม่มีส่วนรู้เห็นต่อการกระทำผิดของผู้ต้องหาเลยก็ได้ซึ่งตามกฎหมายก็ได้จำกัดอำนาจและขอบเขตของเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจไว้ เช่น การค้นในที่สาธารณะจะกระทำได้อาจมีหมายค้น หากไม่มีหมายค้นจะต้องมีเหตุผลตามที่กฎหมายกำหนดให้อำนาจไว้จึงจะสามารถทำการตรวจค้นได้แต่ในทางปฏิบัติเกิดปัญหามากมาย เนื่องจากการปฏิบัติของเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจมักมีการอ้างเหตุผลตามกฎหมายที่อาจเกินเลยไปกว่า เจตนารมณ์ของกฎหมายที่กำหนดไว้โดยอาศัยข้อยกเว้นของกฎหมายเพื่อความสะดวกในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานแต่เพียงฝ่ายเดียว โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับผู้ถูกค้นแต่อย่างใด เช่น อ้างว่า “มีเหตุอันแน่นแฟ้นอันควรสงสัย” หรือ “มีเหตุอันควรเชื่อ” หรือ “เป็นกรณีฉุกเฉินอย่างยิ่ง” หรือ “มีเหตุอันควรสงสัย” เป็นต้น โดยที่ไม่ได้บอกหรือแจ้งต่อเขาว่าการกระทำหรือลักษณะของผู้ถูกค้นนั้นมีพฤติกรรมเป็นอย่างไรที่ถือว่า “มีเหตุอันแน่นแฟ้นอันควรสงสัย” หรือ “มีเหตุอันควรเชื่อ” หรือ “เป็นกรณีฉุกเฉินอย่างยิ่ง” หรือ “มีเหตุอันควรสงสัย” อันเป็นเหตุที่ทำการค้นได้ตามข้อยกเว้นของกฎหมาย

จากกรณีดังกล่าวนี้จึงเป็นการเปิดโอกาสให้เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจใช้ดุลยพินิจในการค้น โดยไม่ต้องมีหมายค้นกันอย่างกว้างขวาง จนอาจทำให้การใช้อำนาจของเจ้าพนักงานเกิดผลกระทบและเสียหายต่อประชาชนผู้บริโภคเกินกว่าเหตุที่ควรจะเป็นก็ได้

4.1 การตีความเรื่องยานพาหนะ

การค้นยานพาหนะของเจ้าพนักงานของรัฐที่ผ่านๆมานั้น เป็นการค้นยานพาหนะที่เปรียบเสมือนเป็นการค้นในที่สาธารณะสถาน จึงทำการค้นได้อย่างเสรี โดยที่ไม่ต้องมีหมายค้น จึงสมควรที่จะต้องมีการป้องกันการใช้อำนาจตามอำเภอใจของเจ้าพนักงานของรัฐ ซึ่งก็มีนัก

กฎหมายบางท่านให้ข้อสังเกตว่า รถยนต์บางประเภทที่ดัดแปลงเป็นที่อยู่อาศัยถือเป็นที่รโหฐานหรือไม่ และอำนาจการค้นยานพาหนะตามกฎหมายของไทยนั้นยังไม่มีบทบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ ในขณะที่ประเทศอังกฤษ ได้มีการกำหนดไว้โดยบัญญัติไว้ในกฎหมาย The Firearms Act.1968, Misuse of Drugs Act. 1971 โดยให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถตรวจค้นรถยนต์ เรือ หรือยานพาหนะได้โดยไม่ต้องมีหมายค้น และถ้ามีกรณีเกี่ยวกับอาวุธปืนหรือยาบางประเภทที่มีการประกาศควบคุมในประเทศสหรัฐอเมริกาที่วางหลักไว้ว่าถ้าเจ้าพนักงานตำรวจมีเหตุอันควรที่จะค้นรถยนต์ซึ่งกำลังแล่นอยู่บนถนนก็สามารถทำการตรวจค้นได้ แม้การนั้นจะไม่มีหมายค้นก็ถือว่าเป็นการค้นที่ชอบด้วยกฎหมาย และในประเทศฝรั่งเศสก็ได้วางหลักไว้ว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจสอบสวนสามารถตรวจค้นยานพาหนะได้โดยมีเงื่อนไขแต่เพียงว่ายานพาหนะดังกล่าวกำลังสัญจรบนทางสาธารณะและกระทำต่อหน้าเจ้าของรถหรือคนขับยานพาหนะนั้นด้วย

เมื่อพิจารณาถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่บัญญัติเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพในการเดินทางไว้ว่า

มาตรา 34 บัญญัติไว้ว่า“บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการเดินทางและมีเสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่อาศัยภายในราชอาณาจักร

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือสวัสดิภาพของประชาชน การผังเมือง หรือเพื่อสวัสดิภาพของผู้เยาว์”

จากการศึกษาค้นคว้า ยังไม่เคยปรากฏว่าบทบัญญัติใดของไทยที่ได้วางหลักในเรื่องการค้นยานพาหนะไว้เป็นการเฉพาะ จะเห็นก็แต่เพียงระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 4 บทที่ 5 เรื่องการค้น ซึ่งได้วางระเบียบการปฏิบัติเกี่ยวกับการตรวจค้นรถไฟไว้ ดังนี้

ข้อ 87 การตรวจค้นรถไฟ ให้ปฏิบัติ ดังนี้

1) ตามปกติต้องแจ้งให้นายสถานีพนักงานรักษารถหรือเจ้าพนักงานประจำขบวนรถไฟทราบก่อน แต่ถ้าขบวนนั้นมีเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือเจ้าพนักงานของกระทรวง ทบวง กรม ในรัฐบาล ควบคุมมาทั้งขบวน หรือเฉพาะหลังโดยเฉพาะเป็นพิเศษ ซึ่งจะค้นแล้วแจ้งให้เจ้าพนักงานผู้ควบคุมรถนั้นทราบแทนการแจ้งพนักงานรถไฟดังกล่าวแล้ว เว้นแต่ เมื่อมีเหตุการอันควรเชื่อว่าเจ้าพนักงานรถไฟ หรือเจ้าพนักงานของกระทรวง ทบวง กรม ในรัฐบาล ที่ควบคุมขบวนรถมานั้น จะมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำผิดอยู่ด้วย จะทำการค้นทันทีโดยไม่ต้องแจ้งก่อนก็ได้ แต่เมื่อทำการตรวจค้นแล้วต้องรีบแจ้งให้ทราบโดยเร็ว

2) ตำรวจที่จะทำการตรวจค้นต้องแต่งเครื่องแบบให้เรียบร้อย เว้นแต่ ในกรณีจำเป็นเร่งด่วนจึงไม่ต้องแต่งเครื่องแบบ แต่ต้องแสดงถึง ความเป็นเจ้าพนักงานตำรวจและอำนาจในการตรวจ

ค้ำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบในโอกาสแรกที่สามารถที่จะแสดงได้ เช่น แสดงบัตรประจำตัว เป็นต้น

ข้อ 88 การตรวจค้นรถจักรยานยนต์ของการรถไฟแห่งประเทศไทย ควรจะกระทำต่อเมื่อไม่มีทางอื่นที่จะกระทำได้ดีกว่าเท่านั้น ไม่ควรกระทำให้เป็นการพริ้วหรือ

ที่กล่าวมานั้น เป็นการตรวจค้นยานพาหนะต่างๆ ไป แต่ในปัจจุบันได้มีการพัฒนาเส้นทางการคมนาคมและยานพาหนะในการติดต่อหรือเดินทางเป็นได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว โดยเฉพาะรถยนต์ แต่ก็ยังไม่มีความหมายใดบัญญัติเกี่ยวกับการค้นยานพาหนะไว้เป็นการเฉพาะ และตามรัฐธรรมนูญฉบับที่ผ่านๆ มาจนถึงปัจจุบันนี้ก็ยังไม่มีการระบุหรือบัญญัติให้ชัดเจนว่า ยานพาหนะทั่วไปเป็นที่รื้อฐานด้วยหรือไม่ จึงเกิดการโต้แย้งกันมาตลอด และยิ่งในปัจจุบันนี้ได้มีการใช้ยานพาหนะในการเดินทางกันเป็นจำนวนมาก ทั้งยังได้มีการใช้ยานพาหนะเป็นที่พักอาศัยหลับนอนด้วย เช่น เรือเดินทะเล เรือประมงในเวลาออกหาปลากลางทะเล เรือรบ หรือรถยนต์ที่ดัดแปลงเป็นที่พักอาศัย หรือแม้แต่รถยนต์ส่วนบุคคลซึ่งใช้เป็นยานพาหนะในการเดินทางกันมาก และโดยเฉพาะรถยนต์นั่งส่วนบุคคลที่เป็นปัญหาโต้แย้งกันมากที่สุดว่า รถยนต์นั่งส่วนบุคคลเป็นที่รื้อฐานหรือไม่ ซึ่งก็มีผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายหรือนักกฎหมาย เช่น ศาล พนักงานอัยการ ตำรวจ และคณาจารย์ผู้สอนวิชากฎหมายทั้งหลาย ต่างก็มีความคิดเห็นเกี่ยวกับรถยนต์ในกรณีที่จะถือว่ามีที่รื้อฐานหรือไม่ โดยมีความเห็นเป็น 2 แนวทางด้วยกัน คือ

แนวทางแรก มีความเห็นว่า รถยนต์นั่งส่วนบุคคลเป็นที่รื้อฐาน โดยผู้ที่มีแนวความคิดสนับสนุนทางนี้ เช่น

- อาจารย์วินัย ตูวิเชียร ได้กล่าวเป็นข้อสังเกตไว้ในเอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายวิธีสบัญญัติ 3 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ในส่วนที่เกี่ยวกับการค้นว่า

“การค้นรถยนต์แก่ส่วนบุคคลซึ่งพนักงานตำรวจได้ดำเนินการค้นเป็นประจำอยู่นั้น น่าจะถือว่า เป็นการค้นในที่รื้อฐานมิใช่สาธารณสถาน เพราะรถยนต์นั่งส่วนบุคคลซึ่งมิใช่ใครๆ จะเข้าไปได้ อันทำให้ได้กลายเป็นที่สาธารณสถาน”⁶⁰

- พล.ต.ต. สง่า ดวงอำพร ได้ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับการค้นรถยนต์ ในเอกสารการสอนวิชากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานหลักฐาน สำหรับรัฐศาสตรมหาวิทาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ไว้ดังนี้

“ การค้นรถยนต์นั้นถือว่าเป็นการค้นในที่รื้อฐาน เพราะรถยนต์นั้นเป็นสถานที่ซึ่ง

⁶⁰ วินัย ตูวิเชียร กฎหมายวิธีสบัญญัติ 3 หน่วยที่ 3 กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช , 2542

ประชาชนไม่มีความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้”⁶¹

- สถาบันพัฒนาข้าราชการตุลาการกระทรวงยุติธรรมกับปัญหาอาชญากรรมทางเศรษฐกิจในปัจจุบัน ได้มีสรุปผลการสัมมนาของที่ประชุมด้วยว่า “รถยนต์ถือเป็นทรัพย์สิน การค้นของตำรวจต้องขอหมายศาล”⁶²

ผู้ศึกษาไม่เห็นด้วยกับแนวคิดนี้ เนื่องจากหากถือว่ารยนต์ส่วนบุคคลเป็นทรัพย์สินแล้ว การค้นรถยนต์ส่วนบุคคลต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92 ซึ่งจะต้องขอหมายค้นหรือมีคำสั่งของศาล อาจทำให้รถยนต์ต้องสงสัยนั้นวิ่งไปได้ไกลแล้ว หรืออาจหลบหนีไปก่อนแล้ว ก่อนที่จะได้หมายค้นหรือคำสั่งของศาลมาทำการตรวจค้น

แนวทางที่สอง เป็นแนวคิดที่เชื่อว่า รยนต์นั่งส่วนบุคคลไม่ใช่ทรัพย์สิน ดังมีผู้ที่มีแนวความคิดสนับสนุนแนวทางนี้ เช่น

- พล.ต.อ.สุพาสน์ จีรพันธ์ อธิบดีรองอธิบดีกรมตำรวจได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการค้นรถยนต์ไว้ดังนี้

“รถยนต์ไม่ว่า จะเป็นส่วนบุคคลหรือรับจ้างก็ดี ล้วนแต่ไม่ถือเป็นทรัพย์สินทั้งสิ้น โดยถือว่ารยนต์คงเป็นเพียงทรัพย์สินสิ่งของอย่างหนึ่ง เช่นเดียวกับกระเป๋าเดินทาง หรือกล่องขนาดใหญ่ที่บุคคลแบกหามมาในที่สาธารณะสถานนีนั้นเอง หากถือว่ารยนต์ส่วนบุคคลเป็นทรัพย์สินแล้ว จะมีผลก่อให้เกิดความยุ่งยากแก่การรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม”⁶³

- ประดิษฐ์ เอกมณี , ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการค้นรถยนต์ไปในแนวทางเดียวกัน โดยให้ความเห็นว่า

“รถยนต์ส่วนบุคคลไม่ถือเป็นทรัพย์สิน ตำรวจจึงไม่ต้องขอให้ศาลออกหมายค้นแต่อย่างใด ในการตรวจค้นรถยนต์ในที่สาธารณะตำรวจสามารถตั้งด่านตรวจได้ตามปกติ เพราะรถยนต์เหมือนกระเป๋าถือใบหนึ่ง”⁶⁴

- พล.ต.ต.จงรัก จุฑานนท์ ผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจนครบาล(ตำแหน่งในขณะนั้น) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการค้นรถยนต์ ตามรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540 ไว้ดังนี้

“ การตรวจค้นซึ่งวิธีเดิมคงทำไม่ได้ ต้องใช้วิธีตามรัฐธรรมนูญฉบับใหม่กำหนด ที่เป็น

⁶¹ สง่า ดวงอำพร กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานหลักฐานสำหรับรัฐศาสตร์ หน่วยที่ 6 , กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช , 2534 , หน้า 30

⁶² สมศักดิ์ ถนอมบุญ “อำนาจพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในการค้นยานพาหนะ” วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต 2541 หน้า 46

⁶³ เรื่องเดียวกัน หน้า 46

⁶⁴ เรื่องเดียวกัน หน้า 46

ห้วงคือเรื่องการตรวจค้นรถยนต์ ต้องพิจารณาว่าเป็นที่รโหฐานหรือไม่ หากไม่ใช่ความผิดซึ่งหน้า จะกระทำไม่ได้โดยเด็ดขาด ซึ่งจะทำให้มีปัญหาเกี่ยวกับการขนของหนีภาษีต่างๆ และอาจตั้งด่านตรวจค้นไม่ได้อีกด้วย⁶⁵

- พล.ต.ต. จุติ ธรรมโนวานิช ได้กล่าวเป็นข้อสังเกตไว้ในเอกสารการสอนชุดวิชา กฎหมายวิธีสบัญญัติ 3 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ในส่วนที่เกี่ยวกับการค้นว่า⁶⁶

“การค้นตัวบุคคลในรถยนต์ ต้องพิจารณาว่าขณะคั้นนั้นรถอยู่ ณ ที่ใด หากอยู่บนถนนสาธารณะ ผู้ค้นก็สามารถปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การค้นตัวบุคคลในที่สาธารณะ และสามารถค้นภายในรถยนต์ได้เสมือนว่าเป็นสิ่งของติดตัวผู้ถูกค้น สามารถค้นได้พร้อมกับค้นตัวบุคคลในรถยนต์ แต่ถ้าวางรถจอดอยู่ในที่รโหฐานก็ต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การค้นตัวบุคคลในที่รโหฐาน และเมื่อบุคคลที่อยู่ในรถยนต์ถูกตรวจพบความผิดและต้องถูกจับก็ปฏิบัติต่อผู้ถูกจับตามหลักเกณฑ์การค้นตัวบุคคลผู้ถูกจับ”

- พล.ต.ต. สุวัณชัย ใจหาญ เคยตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับอำนาจการค้นรถยนต์ไว้ด้วย โดยได้กล่าวไว้ในเอกสารคำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่า

“ปัญหา รถยนต์โดยสารส่วนบุคคลวิ่งมาตามถนน และตำรวจตั้งด่านทำการตรวจค้นตัวบุคคลและรถยนต์นั้น โดยไม่มีหมายจะกระทำได้เพียงใด

1. รถยนต์โดยสารส่วนบุคคลจะเป็นที่รโหฐานหรือไม่ ประชาชนไม่มีความชอบธรรมที่จะเข้าไปนั่งของคนอื่นเขาได้ ถ้าเขาไม่ยินยอม

2. การค้นตัวบุคคลซึ่งนั่งอยู่ในรถยนต์ส่วนบุคคล แม้วิ่งมาตามถนนหลวง แต่เขาไม่ลงมาให้ตรวจค้นตัวเขา ตำรวจจะกระทำได้เพียงใด

3. รถยนต์ส่วนบุคคลไม่ใช่สิ่งสาธารณทรัพย์ ทั้งไม่ใช่สถาน อาคารเก็บรักษาทรัพย์หรือสำนักงานในความครอบครองของผู้อื่น แต่เป็นสิ่งสาธารณทรัพย์ การเปิดประตูรถเข้าไปนั่งในรถยนต์ไม่ผิดฐานบุกรุก ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 362 , 364

4. รถยนต์แท็กซี่ จะถือเป็นสาธารณสถาน ดังเช่น รถยนต์ประจำทาง หรือขบวนรถไฟได้หรือไม่

5. การที่ตำรวจเรียกให้รถหยุด และให้เปิดกระโปรงท้ายรถยนต์เพื่อตรวจค้นว่าจะมีสิ่งของผิดกฎหมายซุกซ่อนมา โดยปรับว่าเป็นการค้นโดยอาศัยข้อยกเว้นในมาตรา 92(4) จะได้หรือไม่ ถ้าไม่ได้ตำรวจจะมีความผิดต่อเสรีภาพหรือไม่ ถ้าไม่ผิดตามที่กล่าวแล้ว จะปรับเป็นความผิด

⁶⁵ เรื่องเดียวกัน หน้า 47

⁶⁶ จุติ ธรรมโนวานิช กฎหมายวิธีสบัญญัติ 3 วิธีพิจารณาความอาญา หน่วยที่ 3 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 2549, หน้า 12

ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 397 โดยทำให้ผู้อื่นอับอายหรือเดือดร้อนรำคาญได้หรือไม่

6. ถ้าตีความว่ารถยนต์ส่วนบุคคลเป็นที่รโหฐาน การออกหมายค้นจะกระทำได้อย่างไร ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 60(4) (ค) ในกรณีออกหมายค้นให้ระบุสถานที่ที่จะค้นและชื่อหรือรูปพรรณบุคคล หรือลักษณะสิ่งของที่ต้องการค้น กำหนดวัน เวลา ที่จะทำการค้นและชื่อกับตำแหน่งของเจ้าพนักงานผู้กระทำการค้นนั้น ผู้ออกหมายค้นจะรู้ได้อย่างไรว่ารถคันที่ต้องการค้นจะวิ่งผ่านไปทางใด วันเวลาใด ถนนมีตั้งหลายสิบหลายร้อยสาย บางทีอาจจะต้องออกหมายค้นไว้ครั้งละหลายๆ 10 ฉบับ ในการค้นรายเดียวกัน ประกอบกับรถยนต์ก็วิ่งไปตามถนนมิได้หยุดอยู่กับที่ จะให้ตำรวจซึ่งเป็นนายตำรวจชั้นผู้ใหญ่ไปเป็นผู้นำทำการตรวจค้นด้วยตนเองก็คงไม่เพียงพอ เพราะท้องที่หนึ่งๆมีเพียงไม่กี่คนและไม่มีเวลาปฏิบัติงานอย่างอื่น คงจะเป็นปัญหาในการปฏิบัติอย่างมาก”

ผู้ศึกษาเห็นด้วยกับแนวคิดนี้ การที่เจ้าพนักงานตำรวจต้องปฏิบัติหน้าที่ในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม หรือปราบปรามจับกุมขบวนการลักลอบค้าสิ่งยาเสพติดจะต้องกระทำได้ด้วยความเร็ว และไม่ทำให้ประชาชนที่บริสุทธิ์ได้รับผลกระทบจากการปฏิบัติหน้าที่มากนัก

การพิจารณาว่า ยานพาหนะเป็นที่รโหฐานหรือไม่ จะต้องเริ่มพิจารณาจากคำจำกัดความหรือคำนิยามของคำว่า “ที่รโหฐาน” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วยซึ่งก็จะดูได้จาก มาตรา 2(13) ที่บัญญัติว่า “ที่รโหฐาน” หมายความว่าถึงที่ต่างๆซึ่งมิใช่ที่สาธารณสถานดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา ดังนั้น จึงต้องย้อนกลับไปดูความหมายหรือคำจำกัดความของคำว่า “สาธารณสถาน” ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1(3) ซึ่งได้บัญญัติไว้ว่า “สาธารณสถาน” หมายความว่า สถานที่ใดๆ ซึ่งประชาชนมีความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้ หรือหมายความรวมถึง สถานที่ซึ่งเจ้าของ หรือผู้ครอบครองแสดงเจตนาหวงกั้นมิให้บุคคลภายนอกเข้าไป การแสดงเจตนาหวงกั้นนั้นอาจเป็นไปโดยชัดแจ้งหรือปริยายก็ได้ หรือหมายถึง ที่ส่วนบุคคลอันได้แสดงถึงเจตนาหวงกั้นของเจ้าของหรือผู้ครอบครอง ซึ่งได้แก่ เกษสถาน สำนักงานในความครอบครองของผู้อื่น อสังหาริมทรัพย์ในความครอบครองโดยปกติสุขของผู้อื่นซึ่งการครอบครองโดยปกติสุขจะเกิดขึ้นต่อเมื่อผู้ครอบครองได้แสดงออกให้เป็นภายนอกกว่าได้มีการหวงกั้นการเข้าไปของบุคคลอื่น เช่น ด้วยการล้อมรั้วจึงลวดหนาม เป็นต้น

สถานที่ตามความหมายของสาธารณสถานนั้น มิได้หมายความว่าเฉพาะสถานที่ซึ่งติดตรึงอยู่กับที่ หรืออสังหาริมทรัพย์เท่านั้น อสังหาริมทรัพย์ หรือทรัพย์สินที่เคลื่อนที่ได้ก็อยู่ในความหมายของสถานที่ตามความหมายของ “สาธารณสถาน” ด้วยเช่น ห้องพักในเรือเดินทะเล หรือเรือรบ หรือพื้นที่บนขบวนรถไฟโดยสาร ดังฎีกาที่ 2024/2497 “สถานที่บนขบวนรถไฟโดยสารไม่ใช่ที่รโหฐานแต่เป็นที่สาธารณสถาน” ซึ่งก็แปลได้ว่า หากเป็นพื้นที่บนขบวนรถไฟที่ไม่ใช่ขบวนรถไฟ

โดยสาร เช่น บนขบวนรถไฟขนส่งสินค้า ตู้พักบนขบวนรถไฟของเจ้าหน้าที่ประจำขบวนรถไฟ เป็นต้น ก็จะไม่เป็นที่สาธารณสถาน ที่ซึ่งไม่เป็นที่สาธารณสถานก็เป็นที่รโหฐานตามความหมายของ“ที่รโหฐาน”ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(13)

ดังนั้นแม้ว่าจะเป็นทรัพย์สินที่เคลื่อนที่ได้ก็จัดเป็นสถานที่ตามความหมายของ “ที่รโหฐาน” และ “สาธารณสถาน” ได้เช่นกัน ยานพาหนะบางชนิด เช่น เรือเดินทะเล เรือประมง เรือรบ สถานที่บนขบวนรถไฟ หรือรถยนต์ เป็นต้น ก็จะมีพื้นที่ซึ่งเจ้าของหรือผู้ครอบครองจัดเป็นที่หวงกันและหวงห้ามไว้เป็นการเฉพาะ ซึ่งบุคคลภายนอกเข้าไปโดยไม่ได้รับอนุญาตไม่ได้ เช่น ห้องพักบนเรือโดยสาร หรือเรือท่องเที่ยว บนเรือรบ หรือห้องพักของเจ้าหน้าที่ประจำขบวนรถไฟ พื้นที่บนรถที่จัดทำขึ้นเป็นพิเศษโดยจัดเป็นที่พักหลับนอนบนรถได้ด้วย เป็นต้น และมีบางพื้นที่ที่จัดให้บุคคลภายนอกหรือประชาชนเข้าไปได้โดยอิสระบ้าง โดยต้องเสียเงินบ้าง เช่น สถานที่บนขบวนรถไฟโดยสาร พื้นที่บนรถโดยสารประจำทาง หรือรถรับจ้าง พื้นที่โล่งบนคาบคานาเรือเดินทะเล หรือเรือโดยสาร เป็นต้น เมื่อยานพาหนะเป็นได้ทั้งที่รโหฐานหรือสาธารณสถาน จึงต้องพิจารณาว่าพื้นที่ส่วนใดของยานพาหนะที่เป็นที่รโหฐาน และส่วนใดเป็นที่สาธารณสถาน

ทวีเกียรติ มินะกนิษฐ ได้ให้ความหมายของรถยนต์ตามคำนิยามศัพท์ตามที่กฎหมายได้บัญญัติความหมายของที่รโหฐานและที่สาธารณสถาน ในเรื่องการค้นรถยนต์ไว้ดังนี้

“สำหรับรถยนต์ หากนำเอาคำนิยามศัพท์ของไทยมาปรับใช้อย่างเคร่งครัดก็จะตอบได้ง่ายๆว่า รถยนต์นั้นเป็นที่สาธารณสถาน หรือที่รโหฐานกันแน่ กล่าวคือ

รถยนต์คันใดที่ประชาชนมีความชอบที่จะเข้าไปได้ เช่น รถเมล์ รถไฟ รถสองแถว รถทัวร์ รถแท็กซี่ ฯลฯ ย่อมเป็นที่สาธารณสถาน การค้นในที่ดังกล่าวต้องใช้หลักการค้นในที่สาธารณมาใช้

แต่หากรถยนต์คันใดที่ประชาชนไม่มีความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้ ซึ่งก็ได้แก่ รถยนต์ส่วนบุคคล ก็ต้องถือว่ารถยนต์นั้นเป็นที่รโหฐาน หากจะทำการค้นรถดังกล่าวก็ต้องใช้หลักเกณฑ์ในการค้นที่รโหฐาน

ยานพาหนะบางชนิดดังกล่าวมาแล้วนั้นมีพื้นที่ที่เป็นทั้งบริเวณที่จัดเป็นที่หวงห้ามเฉพาะ ไม่อนุญาตให้บุคคลทั่วไปเข้าไปโดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของหรือผู้ครอบครองเสียก่อน และมีบางพื้นที่ที่ประชาชนมีความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้ด้วย เช่นนี้แล้ววิธีการค้นยานพาหนะจึงต้องกำหนดให้ชัดเจน

ผู้ศึกษาเป็นอีกผู้หนึ่งที่มีหน้าที่ในการปฏิบัติ และมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงเกี่ยวกับการค้นยานพาหนะ ประสงค์ที่จะเห็นความชัดเจนเพื่อผู้ปฏิบัติและผู้ถูกปฏิบัติจะได้ทราบถึงสิทธิและหน้าที่ของตน เพื่อจะได้ถือปฏิบัติให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ในความเป็นจริงยานพาหนะทุกชนิด โดยเฉพาะรถยนต์ เป็นสิ่งของที่สามารเคลื่อนที่ไปไหนมาไหนได้สะดวกและรวดเร็ว

ประชาชนส่วนใหญ่จึงได้ใช้รถยนต์ทั้งที่เป็นส่วนบุคคล และรับจ้างเป็นพาหนะในการเดินทาง และก็มีอยู่ไม่น้อยที่ได้มีผู้กระทำความผิดได้ใช้ยานพาหนะโดยเฉพาะรถยนต์ในการกระทำความผิด และหลบหนี หรือซุกซ่อน และนำพาทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด หรือสิ่งของที่ใช้ในการกระทำความผิดหลบหนีไป รัฐจึงต้องให้อำนาจเจ้าพนักงานของรัฐทำการตรวจค้นยานพาหนะได้เพื่อจับบุคคล หรือเพื่อพบและยึดสิ่งของที่ใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีอาญาหรือเพื่อดำเนินกระบวนการยุติธรรมต่อไป แต่โดยที่เจตนารมณ์ของการออกหมายค้นนั้นก็เพื่อใช้ค้นในสถานที่หรือบุคคลที่อยู่ในสถานที่ที่จะค้น ซึ่งเป็นสถานที่ซึ่งปกปิดหลักแน่นอนไม่อาจเคลื่อนย้ายได้เท่านั้น แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า ยานพาหนะโดยเฉพาะรถยนต์นั่งส่วนบุคคลซึ่งสามารถเคลื่อนที่ไปได้เรื่อยๆ ตามแต่ที่เจ้าของหรือผู้ขับขี่จะพาไปนั้น จะต้องถูกเจ้าพนักงานของรัฐทำการตรวจค้นได้โดยไม่มีข้อจำกัด

การที่ยังมีความเห็นไม่ตรงกันที่จะตัดสินว่า ยานพาหนะโดยเฉพาะรถยนต์เป็นที่รโหฐานหรือไม่ ตามความเห็นของผู้มีความรู้ทางด้านกฎหมายและผู้มีหน้าที่ปฏิบัติงานดังกล่าวมาแล้วนั้น ทำให้เห็นว่า หากยังไม่มีความชัดเจนเช่นนี้แล้วจะส่งผลให้การปฏิบัติงานในการตรวจค้นยานพาหนะของผู้มีหน้าที่ในการลงมือทำการตรวจค้นซึ่งส่วนใหญ่ก็จะได้แก่ เจ้าหน้าที่ตำรวจชั้นผู้น้อย ต้องมาตีความในเรื่องที่รโหฐานด้วยตนเองต่อไปเช่นนี้อีก ก็จะก่อให้เกิดปัญหาความยุ่งยากแก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติและประชาชนผู้ที่จะถูกตรวจค้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าการค้นเป็นมาตรการบังคับของรัฐที่กระทำต่อบุคคลหรือผู้ครอบครองสถานที่ เพื่อพบและยึดสิ่งของที่ให้นำมาใช้เป็นพยานหลักฐานไม่ว่าจะเป็นพยานเอกสาร พยานวัตถุ เป็นของกลางหรือหาสิ่งของที่หาย เพื่อพบและจับกุมบุคคลหรือเพื่อพบหรือช่วยเหลือบุคคลซึ่งถูกหน่วงเหนี่ยวกักขังโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งพนักงานของรัฐได้กระทำไปตามอำนาจหน้าที่ เพื่อความสงบสุขของประชาชน และเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม หรือเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิดเพื่อพิสูจน์ความผิดและเพื่อเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ การค้นโดยทั่วไปไม่ว่าจะเป็นการค้นในที่สาธารณะสถานหรือที่รโหฐาน ซึ่งเมื่อยังไม่สามารถที่จะยืนยันได้อย่างชัดเจนว่า ยานพาหนะนั้นเป็นที่รโหฐาน หรือสามารถค้นได้อย่างสาธารณะสถาน การค้นยานพาหนะจึงต้องมีความหมายเช่นเดียวกับการค้นทั่วไป คือเป็นมาตรการบังคับของรัฐที่จะกระทำต่อบุคคลซึ่งอยู่ในยานพาหนะ หรือผู้ครอบครองยานพาหนะ เพื่อจะแสวงหาสิ่งของเพื่อจะใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีอาญาไม่ว่าจะเป็นพยานเอกสาร พยานวัตถุ เป็นของกลาง หรือสิ่งของหาย ซึ่งพนักงานของรัฐได้กระทำไปตามอำนาจหน้าที่ เพื่อรักษาความสงบสุขของประชาชนและความสงบเรียบร้อยของสังคม หรือ เพื่อจะทราบรายละเอียดข้อเท็จจริงแห่งความผิดหรือพิสูจน์ความผิดตามข้อกล่าวหาและเพื่อเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษหรือเป็น

การกระทำเพื่อพบและจับบุคคลซึ่งอยู่ในยานพาหนะ หรือเพื่อช่วยเหลือบุคคลซึ่งถูกหน่วงหนี้ยกักขังโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

หากพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งได้ใช้อยู่ในปัจจุบันนั้น อาจจำแนกการค้นได้เป็น 2 ประเภท คือการค้นตัวบุคคล และการค้นสถานที่ โดยที่การค้นตัวบุคคลนั้นเป็นการค้นเพื่อพบสิ่งของที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานแห่งคดี ส่วนการค้นสถานที่นั้นก็ได้แยกออกเป็นการค้นในที่รโหฐาน และการค้นในที่สาธารณะสถาน โดยที่ยังไม่มีข้อกำหนดหรือบทบัญญัติของกฎหมายใดได้กล่าวถึงอำนาจการตรวจค้นยานพาหนะไว้เป็นการเฉพาะ การศึกษาในเรื่องการค้นยานพาหนะจึงต้องอาศัยการเทียบเคียงกับวัตถุประสงค์ของการค้นทั่วไปซึ่งใช้บังคับอยู่แล้ว การค้นยานพาหนะโดยเฉพาะอย่างยิ่งการค้นรถยนต์นั้น เป็นการค้นเพื่อหาสิ่งของที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานหรือค้นหาตัวบุคคลอันเป็นการแสวงหาเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งของที่ต้องการค้นและอาจรวมถึงวิธีการต่างๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานโดยอาจมีการ รื้อ ถอน ทำลายสิ่งกีดกั้นต่างๆ เพื่อให้ได้พบในสิ่งของที่ต้องการ

เมื่อพิจารณาเหตุแห่งการค้นแล้วจะเห็นว่า การค้นเป็นการแสวงหาพยานหลักฐานอย่างหนึ่ง เป็นการป้องกันการกระทำความผิดโดยการก่ออาชญากรรมอย่างหนึ่งและเป็นการปราบปรามการก่ออาชญากรรมอีกอย่างหนึ่งด้วย ความสำคัญของการค้นยานพาหนะ จึงเป็นอีกวิธีหนึ่งที่มีมุ่งเพื่อรักษาผลประโยชน์โดยตรงต่อรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม และเป็นประโยชน์โดยตรงต่อประชาชน บางครั้งการค้นอาจให้ประโยชน์ต่อรัฐมากกว่าประชาชนเมื่อเป็นการค้นที่มีความมุ่งหมายเพื่อหาพยานหลักฐาน การค้นเพื่อช่วยเหลือบุคคลที่ต้องการความช่วยเหลือ หรือค้นหาเพื่อจับบุคคลผู้กระทำความผิดหรือสงสัยว่าได้กระทำความผิดซึ่งเป็นการค้นที่มีความสำคัญต่อการดำเนินคดีอาญาซึ่งก็ล้วนแต่เป็นประโยชน์โดยตรงต่อรัฐทั้งสิ้น

ยานพาหนะทุกชนิดสามารถเป็นพาหนะที่นำพาบุคคลหรืออาชญากรไปในที่ต่างๆ และอาจมีการซุกซ่อนยาเสพติดพกพาอาวุธหรือเครื่องมือที่จะใช้ในการกระทำความผิดติดตัวไปได้อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งยานพาหนะที่เป็นรถยนต์ส่วนบุคคล เมื่อกระทำความผิดแล้วก็สามารถขับหลบหนีการจับกุมของเจ้าพนักงานตำรวจไปได้อย่างรวดเร็วอีกด้วย ดังได้กล่าวมาแล้ว ยานพาหนะที่เป็นรถยนต์ส่วนบุคคลนั้น เป็นยานพาหนะที่ประชาชนใช้ในการเดินทางในชีวิตประจำวันเป็นจำนวนมาก และเป็นยานพาหนะที่สามารถเคลื่อนที่ไปมาได้อย่างรวดเร็ว ทำให้บุคคลหรืออาชญากรได้ใช้รถยนต์เป็นยานพาหนะที่ใช้ซุกซ่อนยาเสพติดแล้วลักลอบลำเลียงไปในที่ต่างๆ และใช้รถยนต์ในการกระทำความผิดหรือก่ออาชญากรรมแล้วใช้รถยนต์เป็นพาหนะในการหลบหนี หากเจ้าพนักงานของรัฐไม่มีอำนาจ หรือไม่สามรถทำการค้นรถยนต์เพื่อจับกุมบุคคลผู้กระทำความผิด หรือ ยึดสิ่งของที่เกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดได้ทันทั่วทั้งที่แล้วนั้น การป้องกัน

หรือปราบปรามอาชญากรรมหรือแม้แต่การแสวงหา หรือรวบรวมพยานหลักฐานในการดำเนินคดีอาญาที่จะไร้ผล หรือด้อยประสิทธิภาพ

การค้นยานพาหนะนั้นก็มีวัตถุประสงค์เช่นเดียวกันกับการค้นทั่วไป คือเพื่อเป็นการป้องกันการก่ออาชญากรรม เพื่อระงับเหตุมิให้เกิดขึ้น เพื่อค้นหาสิ่งของผิดกฎหมายในขณะที่คนร้ายกำลังกระทำความผิดซึ่งหน้า และเพื่อค้นหาพยานหลักฐานที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำขึ้นแล้วเพื่อนำมาประกอบในการพิจารณาคดีในชั้นศาลต่อไป แต่การใช้อำนาจตรวจค้นนั้นก็ต้องกระทำไปโดยต้องสอดคล้องกันระหว่าง หลักการควบคุมและป้องกันอาชญากรรม (Crime control Model) และหลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน (Due Process Model)

การค้นยานพาหนะมีวัตถุประสงค์หลักก็เพื่อพบบุคคลหรือเพื่อพบสิ่งของ เพื่อใช้เป็นหลักฐานในการดำเนินคดี เช่นเดียวกับวัตถุประสงค์ของการค้นสถานที่และการค้นตัวบุคคล แต่เนื่องจากว่ายานพาหนะเป็นสิ่งที่สามารถเคลื่อนที่ไปหรือพร้อมที่จะเคลื่อนที่อยู่ตลอดเวลา และก็สามารถนำพา หรือซุกซ่อนยาเสพติดให้โทษไปในยานพาหนะ หรือ ซุกซ่อนอาวุธเพื่อจะใช้ในการกระทำความผิด หรือก่ออาชญากรรมได้เป็นอย่างดี ดังนั้น นอกจากจะเป็นการค้นเพื่อพบบุคคลหรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาแล้ว ยังเป็นการค้นเพื่อป้องกันการกระทำความผิดอีกด้วย รัฐจึงมีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมและความสงบสุขของประชาชนโดยรวม โดยมีหน้าที่ทั้งในการป้องกันปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมาย และเมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น รัฐก็มีอำนาจและหน้าที่ที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดนั้นมาลงโทษตามขั้นตอนและวิธีการของกระบวนการยุติธรรม ซึ่งประกอบด้วยหน่วยงานของรัฐและบุคลากรหลายฝ่ายด้วยกัน คือ ศาล พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ

ผู้ศึกษามีความเห็นที่เห็นว่า รัฐมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม โดยเฉพาะหน้าที่ป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม โดยได้มอบหมายให้เป็นหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ซึ่งหมายถึง เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ให้รวมทั้งพัสดี เจ้าพนักงานกรมสรรพสามิต กรมศุลกากร กรมเจ้าท่า พนักงานตรวจคนเข้าเมือง และเจ้าพนักงานอื่นๆ ในเมื่อทำการอันเกี่ยวกับการจับกุมปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมาย ซึ่งตนมีหน้าที่ต้องจับกุมหรือปราบปราม เป็นผู้ที่มีหน้าที่แทนในนามของรัฐ โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญคือ สิ่งที่ประชาชนพึงต้องการเสมอมาซึ่งก็ได้แก่ ความสงบสุขที่จะเกิดขึ้นในสังคมส่วนรวมที่อยู่ด้วยกัน การได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียมกันอย่างยุติธรรมและอันจะต้องพึงมีอย่างยั่งยืนตลอดไปด้วย

การป้องกัน มิให้อาชญากรรมเกิดขึ้นได้นั้นย่อมดีกว่าที่จะปล่อยให้เกิดขึ้นเสียก่อนแล้ว จึงค่อยระงับปราบปราม เมื่อเกิดอาชญากรรมขึ้นแล้วยอมทำความเสียหายแก่ประชาชนและรัฐไปแล้ว

การปราบปราม เป็นเพียงการบรรเทาผลร้ายหรือลดความเสียหายลงเพียงบางส่วนเท่านั้น แม้จะได้ผลดีบางรายแต่ความเสียหายก็ได้เกิดขึ้นเสียก่อนแล้ว ดังเช่น พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชการที่ 5 ซึ่งได้พระราชทานแก่ข้าราชการตำรวจ มีใจความตอนหนึ่งว่า “ การจับผู้ร้ายนั้น ไม่ถือเป็นความชอบ เป็นแต่นับว่า ผู้นั้นได้กระทำการครบถ้วนแก่หน้าที่เท่านั้น แต่จะถือเป็นความชอบเมื่อได้ปกครองป้องกันเหตุร้ายให้ชีวิตและทรัพย์สินสมบัติของข้าแผ่นดินในท้องที่นั้นอยู่เย็นเป็นสุขพอสมควร.” และจากพระบรมราโชวาทที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นจะเห็นว่า ได้อธิบายไว้อย่างชัดเจนว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจเราจะต้องมุ่งเน้นไปทำงานป้องกันให้มากที่สุด เพราะเป็นแนวความคิดเดียวที่จะสามารถป้องกันอาชญากรรมที่จะเกิดขึ้นได้ ไม่ว่าจะเป็ อาชญากรรมในรูปแบบใดก็ตาม หรือแม้กระทั่งการแพร่ระบาดของยาเสพติดให้โทษด้วย ซึ่งก็จะสอดคล้องกับสภามติของไทยบทที่ว่า “กันไว้ดีกว่าแก้” นั่นเอง

นอกจากรัฐจะได้ให้อำนาจพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ให้มีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมแล้ว ยังได้มอบหมายให้ม้อำนาจทำการสืบสวนคดีอาญาได้อีกด้วย โดยได้บัญญัติให้อำนาจดังกล่าวไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 17

พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจสืบสวน สอบสวนและป้องกันปราบปรามอาชญากรรมโดยตรง และการใช้อำนาจนั้นมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยตรงและมากที่สุดคือ เจ้าพนักงานตำรวจ และตำรวจจะเป็นองค์กรที่ปฏิบัติการในการใช้อำนาจ และปฏิบัติหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมและความสงบสุขของประชาชนอยู่ตลอดเวลา

อีกส่วนหนึ่งที่รัฐต้องคำนึงถึง คือ สิทธิส่วนบุคคลของประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการถูกตรวจค้น การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนนั้นมีมานานแล้ว แต่เดิมนั้นแนวความคิดในเรื่องสิทธิมนุษยชนนั้นจะเป็นการอ้างขึ้นเพื่อต้องการที่จะจำกัดพระราชอำนาจของกษัตริย์ หรืออำนาจของผู้มีอำนาจปกครองประชาชน กล่าวคือ ในอดีตประชาชนจะแยกกันอยู่เป็นกลุ่มเป็นก้อนหรือเป็นชุมชนเล็กๆ ต่อมาได้รวมตัวกันจะเกิดเป็นรัฐและมอบอำนาจให้บุคคล หรือกลุ่มบุคคลใช้อำนาจปกครอง และผู้ปกครองเหล่านั้นได้ใช้อำนาจมากเกินไปจนขอบเขต จึงได้ยกข้ออ้างว่ามนุษย์ทุกคนควรมีสสิทธิซึ่งเป็นสิทธิเฉพาะประจำตัวอยู่ตลอดไป ไม่อาจถูกทำลาย หรือจำกัดได้โดยอำนาจใดๆ และมีการต่อสู้เรียกร้องเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิดังกล่าว โดยผู้ที่อยู่ใต้ปกครองจะเป็นผู้เรียกร้องจากผู้ใช้อำนาจปกครอง

ในราวต้นศตวรรษที่ 18 นักปราชญ์จากหลายสำนักมีแนวความคิดในเรื่อง การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนในหลักการที่ว่า “เสรีภาพอันเป็นรากฐานของชีวิตและสิทธิโดยธรรมชาติ (Essential Freedom and Natural Rights) ของมนุษย์จะต้องได้รับการเคารพจากผู้อื่นและต้องได้รับการคุ้มครองจากรัฐด้วย โดยนักปราชญ์ยังได้ตั้งข้อสังเกตว่า มนุษย์โดยสภาพอันแท้จริงแล้วย่อมเป็นอิสระเมื่อเข้ามาอยู่ในสังคม การจะพัฒนาสังคมทำให้เขาต้องขึ้นกับบุคคลอื่นและเสรีภาพของเขาก็จะถูกจำกัดลงจากเดิม การใช้กฎหมายจึงเป็นทางเดียวที่จะคุ้มครองสิทธิเสรีภาพตามธรรมชาติของประชาชนให้เท่าเทียมกันได้

จากแนวความคิดของนักปราชญ์ดังกล่าวพอจะทำให้ทราบได้ว่า มนุษย์ได้เห็นความสำคัญต่อสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งเสรีภาพส่วนบุคคลในส่วนที่จะถูกระทบ หรือถูกลิดรอนโดยอำนาจรัฐผ่านทางเจ้าพนักงานของรัฐตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้ สิทธิของพลเมืองที่ได้รับการคุ้มครองแบ่งได้ 2 ประการ คือ

- 1 สิทธิทางการเมือง หรือสิทธิของพลเมือง
- 2 สิทธิทางเศรษฐกิจและสังคม

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 33 ได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลในเคหสถานไว้ โดยได้วางหลักไว้ว่า บุคคลย่อมมีเสรีภาพในเคหสถาน บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองในการที่จะอยู่อาศัยและครอบครองเคหสถานโดยปกติสุข การเข้าไปในเคหสถานโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครอง หรือ การตรวจค้นเคหสถานหรือ ในที่รโหฐานจะกระทำมิได้ แต่ในขณะเดียวกันก็ได้บัญญัติข้อยกเว้นการคุ้มครองสิทธิดังกล่าวไว้ด้วย โดยให้เข้าไปในเคหสถานโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครอง หรือเข้าค้นในเคหสถานนั้นได้ หากมีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ จากบทบัญญัติข้อยกเว้นของรัฐธรรมนูญดังกล่าว เป็นการเปิดโอกาสให้รัฐให้อำนาจในส่วนที่กระทบกระเทือนสิทธิเสรีภาพในการอยู่อาศัยโดยปกติสุขของบุคคลได้ แต่จะต้องใช้อำนาจให้อยู่ในขอบเขตที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้ เช่น อำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในกรณีการค้นเพื่อแสวงหาพยานหลักฐานประกอบการสอบสวน ใต้วงมุลฟ้อง และการพิจารณาคดีของศาลเกี่ยวกับคดีอาญาเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษนั่นเอง

โดยที่ยังไม่เคยมีรัฐธรรมนูญฉบับใด ที่ได้บัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพของบุคคลซึ่งอยู่ในยานพาหนะไว้โดยตรง จะมีเพียงบทบัญญัติคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลในการเดินทางไว้ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2550 มาตรา 34 เท่านั้นที่ได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลในการเดินทางไว้ โดยได้รับรองสิทธิเสรีภาพในการเดินทางของประชาชนไว้ด้วย รัฐจะจำกัดสิทธิเสรีภาพในการเดินทางของประชาชนไม่ได้

4.2 ปัญหาเกี่ยวกับสถานที่ที่จะทำการค้นยานพาหนะ

4.2.1. การค้นยานพาหนะที่จอดอยู่ในที่รโหฐาน การใช้อำนาจตรวจค้นยานพาหนะซึ่งจอดอยู่ในที่รโหฐานนั้น จะต้องคำนึงถึงอำนาจตรวจค้นในที่รโหฐานนั้น ๆ ด้วยว่า เจ้าพนักงานผู้ค้นมีอำนาจตรวจค้นในที่รโหฐานที่ยานพาหนะที่จะถูกค้นนั้นจอดอยู่หรือไม่ หากมีอำนาจตรวจค้นในที่รโหฐานที่ยานพาหนะที่จะค้นนั้นจอดอยู่ได้แล้ว ก็ย่อมมีอำนาจตรวจค้นยานพาหนะที่จอดอยู่ในที่รโหฐานได้ด้วย โดยถือเสมือนว่า ยานพาหนะนั้นเป็นส่วนควบของที่รโหฐานนั้น ๆ ในทางกลับกัน หากเจ้าพนักงานผู้จะค้นจะทำการตรวจค้นยานพาหนะซึ่งจอดอยู่ในที่รโหฐานโดยไม่มีอำนาจตรวจค้นที่รโหฐานด้วยนั้นคงจะไม่ได้

4.2.2. การค้นยานพาหนะซึ่งอยู่ในที่สาธารณะสถาน ยานพาหนะที่ประชาชนใช้อยู่ในที่สาธารณะสถานในปัจจุบันนี้มีเป็นจำนวนมาก ซึ่งรวมทั้งประชาชนผู้บริสุทธิ์และอาชญากรซึ่งก็เป็นการยากที่จะชี้ชัดได้โดยง่ายว่า ยานพาหนะใดเป็นยานพาหนะที่คนร้ายใช้ในการกระทำความผิดหรือยานพาหนะใดมีสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ทำให้การตรวจค้นยานพาหนะนั้นยากที่จะกำหนดแน่ชัดตายตัวได้ว่าจะต้องทำการตรวจค้นยานพาหนะใด ที่ไหน เวลาใด การตรวจค้นจึงต้องทำการตรวจค้นแบบไม่เจาะจง ซึ่งแน่นอนต้องกระทบกระเทือนถึงสิทธิเสรีภาพในการเดินทางและสิทธิเสรีภาพส่วนตัวของบุคคลได้แต่เพื่อเป็นการรักษาความมั่นคงของรัฐและความสงบเรียบร้อยหรือสวัสดิภาพของประชาชนเอง ประชาชนจึงมีหน้าที่ที่จะต้องยอมรับสิทธิของตนที่จะต้องถูกรบกวนนี้ด้วย

4.3 ปัญหาเกี่ยวกับการค้นรถยนต์

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า การใช้อำนาจและการใช้ดุลยพินิจของเจ้าพนักงานของรัฐ ในการตรวจค้นยานพาหนะชนิดรถยนต์นั้นส่วนบุคคลโดยไม่มีขีดจำกัด ส่งผลให้ประชาชนไม่ให้ความร่วมมือในการดำเนินการ ตลอดจนความคิดเห็นที่ขัดแย้งและยังไม่สามารถที่จะสรุปได้ว่ารถยนต์ส่วนบุคคลเป็นที่รโหฐานหรือไม่ ทำให้บ่อยครั้งที่การตรวจค้นรถยนต์โดยเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ เป็นไปด้วยความยากลำบากจนถึงขั้นมีการฟ้องร้องดำเนินคดีกันถึงขั้นนำสู่การพิจารณาของศาลฎีกา เช่น คดีที่อดีตผู้พิพากษาท่านหนึ่งไม่ยอมให้เจ้าพนักงานตำรวจทำการตรวจค้นรถยนต์ที่ตนขับไป และได้ขัดขวางไว้ไม่ยอมให้เจ้าพนักงานตำรวจเปิดประตูรถเพื่อตรวจค้นภายในรถ จึงทำให้เจ้าพนักงานตำรวจใช้กำลังเข้าตรวจค้นและดำเนินคดีกับอดีตผู้พิพากษาท่านนั้น ฐานต่อสู้ขัดขวางเจ้าพนักงานในการปฏิบัติตามหน้าที่ (ฎีกา ที่ 2281/2534) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ปัญหาเรื่องการค้นรถยนต์ส่วนบุคคลนั้นมีอยู่และยังคงมีต่อไป และจากตัวอย่างดังกล่าวนี้ ผู้ที่มีความเห็นขัดแย้งกันนั้น ก็เป็นการขัดแย้งกันเองระหว่างผู้ใช้กฎหมายกับผู้ใช้กฎหมาย และทั้งยัง

เป็นเจ้าพนักงานของรัฐที่มีอำนาจและหน้าที่บังคับใช้กฎหมายกับประชาชนอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อได้มีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ทั้งฉบับพุทธศักราช 2540 และฉบับพุทธศักราช 2550 ที่ประกาศให้มีผลบังคับใช้แล้ว ซึ่งรัฐธรรมนูญทั้ง 2 ฉบับ ได้คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน มากกว่าการให้อำนาจเจ้าพนักงานของรัฐในการควบคุม หรือการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม ทำให้ผู้ที่มีความเชื่อหรือมีแนวคิดวาระย่นต้นนั่งส่วนบุคคลเป็นที่รื้อฐาน ไม่ยินยอมให้ทำการตรวจค้นรถยนต์คันที่ตนขับไป ยิ่งทำให้เจ้าพนักงานของรัฐเกิดความสงสัยขึ้นเป็นอย่างยิ่ง และทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติเป็นอย่างมาก ซึ่งปัญหาในการตรวจค้นยานพาหนะชนิดรถยนต์ที่เห็นอยู่ในปัจจุบันนี้มีอยู่ 2 ลักษณะ คือ

1. ปัญหาเกี่ยวกับการค้นยานพาหนะที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดอาชญา ยานพาหนะที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาชญา หรือยานพาหนะที่คนร้ายใช้ในการกระทำความผิดนั้นส่วนมากจะเป็นรถยนต์นั่งส่วนบุคคล การตรวจค้นต้องกระทำด้วยความรวดเร็วและลับล้นทันทีเพื่อมุ่งหวังที่จะให้ได้พบสิ่งของหรือบุคคลที่ต้องการพบ เพื่อยึดหรือช่วยเหลือบุคคลอย่างทันทั่วทั้ง แต่ก็จะมีปัญหาในทางปฏิบัติคือ ผู้ถูกค้นหรือจะถูกรื้อค้นขัดขึ้นโดยอ้างข้อกฎหมายที่ยังไม่ชัดเจน และเจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติ โดยเฉพาะเจ้าพนักงานตำรวจได้กระทำไปโดยอาศัยความเห็นจากการตีความของกรมตำรวจ อันเป็นความเห็นแต่เพียงฝ่ายเดียวของผู้มีหน้าที่ในการปฏิบัติ ซึ่งก็เคยมีตัวอย่างให้เห็นว่า อาจจะไม่ถูกต้องได้

2. ปัญหาเกี่ยวกับการค้นยานพาหนะทั่วไป การค้นยานพาหนะทั่วไปที่เป็นปัญหา มากนั้นจะเป็นการตั้งด่านตรวจค้นรถยนต์เพื่อจับกุมขบวนการลักลอบลำเลียงยาเสพติดจากภาคเหนือ สู่อากกลาง ของประเทศ เนื่องจากเป็นกรณีที่ยังไม่ทราบว่ามีหรือจะมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นกับยานพาหนะคันใดหรือไม่ เป็นแต่เพียงการตรวจค้นเพื่อเป็นการป้องกันการกระทำความผิดเท่านั้น จึงเป็นการกระทำที่มีผลกระทบต่อสิทธิส่วนตัวของบุคคลได้มากที่สุด

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

จากสมมติฐานการศึกษาที่ว่าการค้นรยนต์ของเจ้าพนักงานตำรวจนั้น ได้กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในการเดินทาง ซึ่งได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แม้ในการตรวจค้นรยนต์นั้น เจ้าพนักงานตำรวจอ้างว่าเป็นการป้องกันและปราบปรามมิให้มีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นก็ แต่ก็ต้องคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชนด้วย

การใช้อำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจกับหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างไหนที่สำคัญมากกว่ากัน เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานตำรวจ ที่จะสามารถทำการตรวจค้นยานพาหนะได้อย่างมีประสิทธิภาพและไม่ละเมิดผู้อื่น เมื่อนำมาศึกษาแล้ว จึงได้ผลสรุปว่า

ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 33 บัญญัติว่า บุคคลย่อมมีเสรีภาพในเคหสถาน และบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองในการที่จะอยู่อาศัยและครอบครองเคหสถานโดยปรกติสุข การเข้าไปในเคหสถานโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครอง หรือการตรวจค้นเคหสถาน จะกระทำมิได้ เว้นแต่ โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย มาตรา 34 บัญญัติว่า บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการเดินทางและมีเสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักร การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่ โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อย หรือสวัสดิภาพของประชาชน การผังเมืองหรือสวัสดิภาพของผู้เยาว์

ตามหลักกฎหมายของรัฐธรรมนูญ จะเห็นว่า การค้นในที่รโหฐานจะกระทำมิได้ เว้นแต่จะมีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุให้ค้นได้โดยไม่ต้องมีคำสั่งหรือหมายของศาล ทั้งนี้ตามที่

กฎหมายบัญญัติ ฉะนั้นจึงมีกรณีที่ควรนำมาวิเคราะห์ให้ได้ข้อยุติว่า รถยนต์หรือยานพาหนะถือเป็น
 ที่รโหฐานหรือไม่ หากถือว่าเป็นที่รโหฐาน การค้นจำเป็นที่จะต้องมีหมายค้นตามที่กฎหมายบัญญัติ
 ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นเจ้าพนักงานตำรวจและเป็นผู้ที่ได้ศึกษากฎหมาย ได้มองเห็นปัญหาการตรวจ
 ค้นยานพาหนะว่า หากไม่ต้องมีหมายค้นจะค้นได้หรือไม่ หากค้นไม่ได้ก็จะเป็นอุปสรรคอย่างยิ่ง
 ในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม หรือการแสวงหาพยานหลักฐานจากยานพาหนะ ฉะนั้นใน
 การศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งที่จะหาคำตอบ รวมทั้งการเสนอแนะแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายให้เหมาะสม
 กับสภาพการณ์ปัจจุบันของไทย

การตรวจค้นยานพาหนะ มีวัตถุประสงค์หลักก็คือ เพื่อพบพยานหลักฐานที่ใช้ในการ
 กระทำความผิด มิใช่เป็นความผิด หรือได้มาจากการกระทำความผิด ฉะนั้นการตรวจค้น
 ยานพาหนะย่อมจะละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของผู้เป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครอง เนื่องจากการ
 กระทำที่รบกวนการครอบครองโดยปกติสุขของผู้ครอบครองยานพาหนะนั้น บางครั้งอาจก่อให้เกิด
 ความเสียหายต่อยานพาหนะนั้นๆ ด้วย เมื่อกล่าวถึงการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล หากมีกฎหมาย
 บัญญัติให้การค้นยานพาหนะต้องมีหมายค้น ย่อมจะทำให้เจ้าพนักงานผู้ค้นต้องเสี่ยงต่อการถูก
 ฟ้องร้อง เนื่องจากการค้นและอาจจะต้องเสี่ยงต่อการถูกสอบสวนดำเนินคดีทางวินัยอันเนื่องจาก
 การไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย และนอกจากนี้แม้ว่าจะค้นและได้พยานหลักฐานสำคัญมาประกอบคดี
 แต่เป็นการได้มาโดยมิชอบด้วยกฎหมายซึ่งเป็นการขัดต่อบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธี
 พิจารณาความอาญา มาตรา 226 ศาลก็จะไม่รับฟังเพื่อลงโทษจำเลยได้ แต่เมื่อมองอีกด้านหนึ่ง
 หากเจ้าพนักงานของรัฐไม่ทำการตรวจค้นยานพาหนะในทันทีทันใด และได้มีการกระทำความผิด
 อาญาเกิดขึ้น ผลที่เกิดตามมาย่อมทำให้การป้องกันปราบปรามอาชญากรรมไม่ได้ผล และยิ่งหาก
 ปลอ่ยให้เนิ่นช้าอาจทำให้ยาเสพติด หรือวัตถุพยานที่ได้จากการกระทำความผิด สิ่งของที่มีไว้เป็น
 ความผิด หรือได้ใช้ในการกระทำความผิดถูกปิดบัง ซ่อนเร้น หรือย้ายถ่ายเทจนยากแก่การที่จะ
 นำมาเป็นพยานหลักฐานในการดำเนินคดีอาญาได้ หรือบุคคลที่จะต้องช่วยเหลือหรือบุคคลที่
 ต้องการตัวอาจจะถูกพาหลบหนีไปเสียก่อนได้

จากหลักทฤษฎีในเรื่อง Due Process และหลักในเรื่อง Crime Control ที่มีวัตถุประสงค์ใน
 การคุ้มครองที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ตามทฤษฎี Due Process ที่เน้นการให้สิทธิเสรีภาพแก่

ประชาชนในเคสสถานและในการเดินทางตามหลักรัฐธรรมนูญ มาตรา 33, 34 ซึ่งจะเห็นได้ว่าประชาชนมีสิทธิอย่างเต็มที่ แต่เมื่อเราพิจารณาถึงการควบคุมอาชญากรรมให้ได้ผลตามหลักทฤษฎี Crime Control แล้วก็จะเห็นว่า ความสำคัญก็ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน การที่จะมีการตรากฎหมายให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานของรัฐให้มีความสะดวกในการตรวจค้นจับกุมก็เป็นสิ่งสำคัญแม้ว่าจะทำให้เป็นการลดรอนสิทธิของประชาชนไปบ้างก็ตาม รัฐก็ควรคำนึงถึงประโยชน์จากการออกกฎหมายเช่นว่านี้ด้วย

จากการศึกษาในเรื่องการค้น พอดีแยกวิธีการค้นได้เป็น 2 แบบ คือ การค้นโดยมีหมายค้น และการค้นโดยไม่มีหมายค้น กล่าวคือ การค้นโดยมีหมายค้น ได้แก่ การค้นในที่รโหฐานหรือเคสสถาน ส่วนการค้นโดยไม่มีหมายค้น คือ การค้นในที่สาธารณะสถาน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 1(3) ได้ให้คำนิยามศัพท์คำว่า “สาธารณะสถาน” ไว้ว่า หมายถึง “สถานที่ใดๆ ซึ่งประชาชนมีความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้” ดังนั้น สถานที่เดียวกันอาจเป็นทั้งที่สาธารณะสถานและเป็นที่รโหฐานก็ได้ เช่น ศูนย์การค้าเวลาที่เปิดทำการประชาชนทั่วไปสามารถเข้าไปได้จึงจัดเป็นที่สาธารณะสถาน แต่เมื่อเวลาปิดทำการเจ้าของได้สงวนสิทธิและไม่ยินยอมให้บุคคลภายนอกที่ไม่เกี่ยวข้องเข้าไปภายในศูนย์การค้านั้นได้ย่อมเป็นที่รโหฐาน ดังนั้น จะต้องดูเจตนาของเจ้าของว่าช่วงเวลาใดที่ยอมให้เป็นที่สาธารณะสถานและช่วงใดที่เจ้าของมีเจตนาที่จะให้เป็นที่รโหฐาน

การค้น เป็นมาตรการหนึ่งของเจ้าพนักงานตำรวจในการเสาะแสวงหาพยานหลักฐาน(ยาเสพติด) และรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อประโยชน์ในการดำเนินกระบวนการดำเนินคดีอาญาดังนั้น การค้นหาพยานหลักฐานจึงมีความสำคัญและจำเป็นที่จะต้องเข้าไปค้นหากจากสถานที่ทุกๆ แห่ง ที่เชื่อหรือมีเหตุอันควรเชื่อว่า จะมีสิ่งของที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานแห่งคดีได้ หรือเชื่อว่า เป็นที่ ที่อาจจะพบบุคคลที่ต้องการตัว หรือบุคคลที่ต้องการจะช่วยเหลือได้ รัฐจึงต้องบัญญัติให้เจ้าพนักงานของรัฐมีอำนาจเข้าไปทำการอันเป็นการรบกวนสิทธิการครอบครองโดยปกติสุขของผู้ที่เป็นเจ้าของ หรือผู้ครอบครองได้ อันเป็นผลให้สิทธิเสรีภาพของเจ้าของหรือผู้ครอบครองต้องสูญเสียไปบางส่วนไม่ว่าจะเป็นการค้น โดยมีหมายหรือไม่ก็ตาม

ตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92 ได้บัญญัติไว้ว่า “ห้ามมิให้ค้ำในที่รโหฐานโดยไม่มีหมายค้น หรือคำสั่งของศาล เว้นแต่ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้ค้น และในกรณีต่อไปนี้

- (1) เมื่อมีเสียงร้องให้ช่วยมาจากข้างในที่รโหฐาน หรือมีเสียง หรือพฤติกรรมอื่นใดอันแสดงได้ว่ามีเหตุร้ายเกิดขึ้นในที่รโหฐานนั้น
- (2) เมื่อปรากฏความผิดซึ่งหน้ากำลังกระทำลงในที่รโหฐาน
- (3) เมื่อบุคคลที่ได้กระทำความผิดซึ่งหน้าขณะที่ถูกไล่จับหนีเข้าไปหรือมีเหตุอันแน่นแฟ้น ควรสงสัยว่าได้เข้าไปซุกซ่อนตัวอยู่ในที่รโหฐานนั้น
- (4) เมื่อมีพยานหลักฐานตามสมควรว่า สิ่งของที่มีไว้เป็นความผิดหรือได้มาโดยการกระทำความผิดหรือได้ใช้ หรือมีไว้เพื่อจะใช้ในการกระทำความผิด หรืออาจเป็นพยานหลักฐานพิสูจน์การกระทำความผิดได้ซ่อนหรืออยู่ในนั้น ประกอบทั้งต้องมีเหตุอันควรเชื่อว่าการเน้นเข้ากว่าจะเอาหมายค้นมาได้สิ่งของนั้นจะถูกโยกย้ายหรือทำลายเสียก่อน
- (5) เมื่อที่รโหฐานนั้นผู้จะต้องถูกจับเป็นเจ้าบ้าน และการจับนั้นมีหมายจับหรือจับตามมาตรา 78

การใช้อำนาจตาม(4) ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจผู้ค้นส่งมอบสำเนาบันทึกการตรวจค้นและบัญชีทรัพย์สินที่ได้จากการตรวจค้น รวมทั้งจัดทำบันทึกแสดงเหตุผลที่ทำให้สามารถเข้าค้นได้ เป็นหนังสือให้ไว้แก่ผู้ครอบครองสถานที่ที่ถูกตรวจค้น แต่ถ้าไม่มีผู้ครอบครองอยู่ ณ ที่นั้น ให้ส่งมอบหนังสือดังกล่าวแก่บุคคลเช่นว่านั้นในทันทีที่กระทำได้ และรีบรายงานเหตุผลและผลการตรวจค้นเป็นหนังสือต่อผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไป

การค้นทั้ง 5 กรณี เป็นการค้นโดยเหตุจำเป็นเร่งด่วนไม่สามารถที่จะรอได้จึงต้องค้นโดยไม่ต้องมีหมายค้น

เหตุแห่งการออกหมายค้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 69 มีอยู่ 5 ประการ คือ

- (1) เพื่อหาพยานหลักฐานประกอบการดำเนินคดี
- (2) เพื่อพบและยึดสิ่งของที่มีไว้เป็นความผิดหรือได้มาโดยการกระทำความผิด หรือได้ใช้หรือมีไว้เพื่อจะใช้ในการกระทำความผิด หรืออาจเป็นพยานหลักฐานพิสูจน์การกระทำความผิดได้ซ่อนหรืออยู่ในนั้น
- (3) เพื่อช่วยเหลือบุคคลที่ถูกหน่วงเหนี่ยวกักขัง
- (4) เพื่อจับบุคคลตามหมายจับ
- (5) เพื่อพบและยึดสิ่งของตามคำพิพากษา

ค้นได้นั้น ได้แก่ เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ และพนักงานสอบสวน ส่วนวันเวลา ที่จะสามารถทำการตรวจค้นได้นั้น โดยหลักจะต้องกระทำในเวลากลางวัน แต่ถ้าหากกระทำในเวลากลางวันยังไม่เสร็จสิ้นก็สามารถตรวจค้นต่อไปจนกว่าจะเสร็จสิ้นได้ หรือกรณีมีเหตุอันฉุกเฉินอย่างยิ่งก็สามารถค้นในเวลากลางคืนได้ และถ้าหากเป็นการค้นเพื่อพบผู้ร้าย หรือผู้ร้ายสำคัญก็สามารถทำการค้นในเวลากลางคืนได้ แต่ก็จะต้องได้รับอนุญาตเป็นพิเศษจากศาลตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ซึ่งได้ตัดอำนาจของอธิบดีกรมตำรวจและผู้ว่าราชการจังหวัดในเรื่องนี้ออกไป

ทั้งนี้การค้นตัวบุคคลในที่สาธารณะสถานเจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถค้นได้ ส่วนการค้นยานพาหนะนั้น ไม่มีบทบัญญัติใดกล่าวไว้ตรงๆ คงมีเพียงระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 4 บทที่ 5 กำหนดเรื่องการค้นรถไฟ การค้นรถจ่ายเงินเดือน การค้นรถตู้ขององค์การรับส่งสินค้า และการค้นของผิดกฎหมายในเรือค้าขายต่างประเทศซึ่งจะต้องแจ้งต่อเจ้าหน้าที่ศุลกากรก่อน

ส่วนรถยนต์ส่วนบุคคลนั้น ได้มีผู้ให้ความเห็นหลายรายว่า เป็นที่รโหฐานเพราะมิใช่ที่สาธารณะสถานที่ใดๆ จะเข้าไปได้ การค้นจะต้องมีหมายค้น และคำว่าที่รโหฐานนั้นไม่จำเป็นต้องเป็นอสังหาริมทรัพย์เสมอไป สังหาริมทรัพย์ก็เป็นที่รโหฐานได้เช่นเดียวกัน

นอกจากนี้ผู้ที่ไม่เห็นด้วยว่ารถยนต์ส่วนบุคคลเป็นที่รโหฐาน โดยให้เหตุผลว่า ไม่ว่าจะรถยนต์โดยสารสาธารณะ หรือรถยนต์ส่วนบุคคล ก็ไม่ใช่ที่รโหฐาน โดยเปรียบเสมือนเป็นกระเป๋าดำเนินทางใบหนึ่งเท่านั้น การค้นจึงไม่ต้องมีหมายค้น

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ที่รโหฐาน หมายถึง ที่ใดๆ ซึ่งประชาชนไม่มีความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้ หรือหมายถึง ที่ซึ่งเจ้าของหรือผู้ครอบครองมีเจตนาหวงห้ามมิให้บุคคลภายนอกเข้าไป เช่น เคสสถานที่มีการล้อมรั้ว ก็เห็นได้ว่า เจ้าของมีเจตนาหวงห้าม คำว่าสถานที่ก็อาจหมายถึง อสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ก็ได้ เช่น ห้องพักในเรือเดินทะเล พื้นที่บนขบวนรถไฟ ไม่ว่าจะเคลื่อนที่หรือไม่ก็ตาม และสถานที่นั้นๆ พื้นที่ใดที่เจ้าของหวงห้ามก็จะเป็นที่รโหฐาน ส่วนที่ใดที่ไม่หวงห้ามก็เป็นที่สาธารณะสถาน แม้ว่าอาจจะเข้าไปในพื้นที่นั้นจะต้องเสียเงินค่าโดยสารหรือค่าผ่านประตูก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบกับรถยนต์ส่วนบุคคลซึ่งถือเป็นยานพาหนะชนิดหนึ่ง รถยนต์คันหนึ่งจึงอาจเป็นได้ทั้งที่รโหฐานและที่สาธารณะสถานได้ในคันเดียวกัน กล่าวคือ หากเจ้าของมีเจตนาหวงห้ามก็จัดเป็นที่รโหฐานชนิดหนึ่ง เมื่อเป็นเช่นนี้รถยนต์ส่วนบุคคลทุกคันย่อมมีเจตนาหวงห้ามและไม่ประสงค์ที่จะให้มีผู้หนึ่งผู้ใดเข้าไปในรถยนต์ของตนได้โดยง่าย แต่หากจะไม่อนุญาตให้เจ้าพนักงานของรัฐหรือตำรวจเข้ากันได้ดังเช่นการตรวจค้นในที่สาธารณะสถานย่อมก่อให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี เพราะในสถานการณ์ปัจจุบันมักจะพบเสมอว่า รถยนต์เป็นแหล่งซุกซ่อนยาเสพติดหรือสิ่งของที่มีไว้เป็นความผิด หรือจะใช้ หรือได้ใช้ในการกระทำความผิดซุกซ่อนอยู่ รวมทั้งใช้เป็นเครื่องมือในการลักพาตัวบุคคลด้วย ดังนั้น ความจำเป็นที่จะต้องมีการตรวจค้นยานพาหนะที่สะดวก รวดเร็ว และทันต่อเหตุการณ์ ไม่ต้องมีพิธีการมากมาย และไม่ต้องมีหมายค้นจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในสังคมไทยในปัจจุบัน เพราะจะเป็นวิธีการที่จะสามารถป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้ผลและเหมาะสม จริงอยู่การค้นยานพาหนะอาจจะกระทบต่อบุคคลผู้บริสุทธิ์ที่ต้องถูกรบกวนจากการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจบ้าง แต่พิเคราะห์แล้วการค้นยานพาหนะโดยไม่ต้องมีหมายค้นย่อมก่อให้เกิดผลดีต่อสังคมมากกว่าผลเสีย เพราะการป้องกันการกระทำความผิดย่อมดีเสียกว่าที่จะให้เกิดความเสียหายขึ้นแล้วจึงค่อยมาหาทางเยียวยาแก้ไข เพราะความเสียหายบางเรื่องไม่สามารถที่จะหาสิ่งใดๆ มาชดเชยได้เลย ฉะนั้น ยานพาหนะตามเจตนารมณ์แห่งการป้องกันปราบปรามจึงน่าจะมีความหมายว่า เป็นที่สาธารณะสถานมากกว่าที่จะเป็นที่รโหฐาน

แต่ในเมื่อรัฐธรรมนูญได้มีจุดประสงค์ที่จะคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และขณะเดียวกันความจำเป็นที่จะควบคุมสังคมก็มีความจำเป็น ฉะนั้น เพื่อความเหมาะสม การประนีประนอมให้อยู่ในทางสายกลาง การที่จะพิจารณาให้รถยนต์เป็นที่รโหฐานหรือที่

สาธารณสุขสถานจึงน่าจะพิจารณาตามวัตถุประสงค์แห่งการใช้รถยนต์นั้น คือ (1) การใช้รถยนต์เป็นพาหนะสำหรับเดินทาง (2) การใช้รถยนต์เป็นพาหนะในการขนส่งสินค้าและคนโดยสาร (3) การใช้รถยนต์เป็นที่พักอาศัยชั่วคราวขณะเดินทางหรือระหว่างพักการเดินทาง ซึ่งการใช้รถยนต์ทั้ง 3 ลักษณะดังกล่าวข้างต้น สามารถดูวัตถุประสงค์แห่งการใช้ประโยชน์ได้จากสภาพของรถยนต์นั่นเอง รถยนต์ที่ใช้เป็นยานพาหนะในการเดินทางและ/หรือรับส่งสินค้า และ/หรือรับส่งผู้โดยสารเป็นรถยนต์ที่จัดว่าเป็นที่สาธารณสุขสถาน เพื่อให้เจ้าพนักงานของรัฐสามารถตรวจค้นได้โดยไม่ต้องมีหมายค้น เพื่อประโยชน์แห่งการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม แม้ว่ารัฐธรรมนูญจะบัญญัติให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในการเดินทางก็ตาม และสำหรับรถยนต์ที่ใช้เป็นที่พักอาศัยระหว่างการเดินทางหรือระหว่างพักการเดินทาง เช่น รถพ่วงที่ดัดแปลงเป็นที่พักอาศัยและเคลื่อนที่ไปได้นั้น เจตนาของกรมการใช้ประโยชน์ก็เพื่อพักอาศัย พักผ่อนหลับนอนจึงจัดเป็นที่รโหฐาน การค้นจึงควรต้องใช้หลักเกณฑ์เช่นเดียวกับการค้นที่รโหฐานหรือการค้นเคหสถาน ก็จะต้องมีหมายค้น

เมื่อมีอำนาจค้นรถยนต์ส่วนบุคคลได้ไม่ว่าจะมีหมายค้นหรือไม่ก็ตาม ก็ย่อมจะมีอำนาจตรวจค้นตัวบุคคลที่อยู่ในรถยนต์นั้นได้ด้วย แต่จะต้องมีเหตุอันควรสงสัยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92, 93 ส่วนเวลาในการค้นรถยนต์ส่วนบุคคลนั้นหากเป็นรถยนต์ประเภทที่ถือว่าเป็นที่สาธารณสุขสถานก็สามารถค้นได้ทั้งกลางวันและกลางคืน เนื่องจากรถยนต์ส่วนบุคคลนั้นสามารถขับเคลื่อนหรือเคลื่อนที่ได้ตลอดเวลา ส่วนรถยนต์ประเภทที่จัดเป็นที่พักผ่อนหลับนอน หรือที่รโหฐานนั้นค้นได้เฉพาะในเวลากลางวัน และจะตรวจค้นในเวลากลางคืนไม่ได้ เว้นแต่จะเป็นกรณีที่มีเหตุฉุกเฉินอย่างยิ่ง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 96 และเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเท่านั้นที่จะใช้อำนาจในการตรวจค้นรถยนต์ส่วนบุคคลได้

5.2 ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้ผู้ที่ทำหน้าที่ปฏิบัติในการตรวจค้นยานพาหนะ และผู้ที่จะต้องถูกตรวจค้นนั้น ได้ทราบและเข้าใจถึงอำนาจ หรือสิทธิและหน้าที่ของตน โดยไม่เป็นปัญหาข้อถกเถียงกันอีกต่อไป ผู้วิจัยมีข้อเสนอให้มีการแก้ไขกฎหมาย ดังนี้

เห็นควรแก้ไขเพิ่มเติม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยเพิ่ม มาตรา 92 ทวิ เพื่อให้มีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติอื่นๆ โดยให้บัญญัติ ดังนี้ “ ห้ามมิให้ทำการตรวจค้น ยานพาหนะส่วนบุคคลในที่สาธารณะ เว้นแต่ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้ค้น เมื่อมีเหตุอันควรเชื่อ หรือเหตุอันควรสงสัยว่า ในยานพาหนะนั้นมีสิ่งของที่มิไว้เป็นความผิด หรือได้มาโดยการกระทำความผิด หรือ ได้ใช้หรือเพื่อจะใช้ในการกระทำความผิด”

อย่างไรก็ดี คำว่า “ยานพาหนะ” นั้นมีความหมายกว้าง รวมถึง เรือ รถจักรยานยนต์ ฯลฯ ดังนั้นในการแก้ไขกฎหมาย จึงอาจจำเป็นต้องศึกษาในกรณีอื่นๆให้รอบด้านด้วย

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

สืบช่วยถาวรสมาธิราช

บรรณานุกรม

- กรมตำรวจ การปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. กรุงเทพฯ:
หนังสือภายใน. ที่ 0606.6/150066 ลง 24 ตุลาคม 2540
- กุลพล พลวัน (2538) พัฒนาการสิทธิมนุษยชน. กรุงเทพฯ: วิญญูชน
- กู่เกียรติ เจริญบุญ (2549) ปัญหาและข้อบกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจ, นครปฐม: เช่นจู้รี
- เกียรติขจร วัฒนสวัสดิ์ (2551) คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการดำเนินคดี
ในชั้นก่อนการพิจารณา, กรุงเทพฯ: จีรัชการพิมพ์.
- คณิต ณ นคร (2546) กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- จิรนิติ หะวานนท์ (2544) สิทธิทางวิธีพิจารณาความอาญาตามรัฐธรรมนูญ, กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ณรงค์ ใจหาญ (2540) สิทธิของผู้ต้องหา จำเลย และผู้ต้องโทษในคดีอาญา, (ม.ป.ท.), (ม.ป.พ.)
- ปริญญา จิตรการนทีกิจ (2549) หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1, กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- จตุติ ธรรมโนวานิช เอกสารการสอนชุดวิชา กฎหมายวิธีสบัญญัติ 3, (2549): วิธีพิจารณา
ความอาญา, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- จตุติ ธรรมโนวานิช (2537) หลักกฎหมายและแนวทางการปฏิบัติว่าด้วยการจับ และการแจ้งข้อหา,
ควบคุมและฝากขัง, การค้นและการปล่อยชั่วคราว
- วินัย ตูวิเชียร (2542) เอกสารการสอนชุดวิชา กฎหมายวิธีสบัญญัติ 3, : วิธีพิจารณาความอาญา,
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- วินัย ตูวิเชียร (2550) เอกสารการสอนชุดวิชา กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานหลักฐาน
สำหรับรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- สง่า ดวงอำพร (2534) เอกสารการสอนชุดวิชา กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานหลักฐาน
สำหรับรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

สมศักดิ์ ถนอมบุญ (2541) “อำนาจพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในการค้นยานพาหนะ ”

วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

ลัญชัย สกฤตกิจไพบูลย์, (2549) มาตรการในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนต่อการใช้

อำนาจของเจ้าพนักงานในการค้นยานพาหนะส่วนบุคคล,

วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล (2535) ตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสกับการควบคุมกฎหมายอาญา

ไม่ให้ขัดต่อรัฐธรรมนูญ รวมบทความทางวิชาการ เนื่องในโอกาสครบรอบ 80 ปี
ศาสตราจารย์ไพโรจน์ ชัยนาม.

ประมวลกฎหมายอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 4 เรื่องการค้น บทที่ 5

ประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 26 บทที่ 1 ข้อ 1

พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ.2490

พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469

พระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2522

พระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. 2522

พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522

พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510

พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522

พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519(แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 4) พ.ศ.2545

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	ร้อยตำรวจเอกเสรี เตียมวงศ์
วัน เดือน ปีเกิด	21 ธันวาคม 2514
สถานที่เกิด	อำเภอสี จังหวัดลำพูน
ประวัติการศึกษา	นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา สำเร็จปีการศึกษา 2544
สถานที่ทำงาน	สถานีตำรวจภูธรสี จังหวัดลำพูน
ตำแหน่ง	พนักงานสอบสวน

